

บทที่ 3

หลักเกณฑ์และวิธีการในการใช้สิทธิไล่เบี้ย

ตัวเงินเป็นตราสารที่ลูกหนี้ออก หรือ โอนให้แก่เจ้าหนี้ เพื่อใช้ในการชำระหนี้และเจ้าหนี้สามารถนำตัวเงินไปชำระหนี้ให้กับเจ้าหนี้ของตนต่อไปได้หากคนไม่ประสงค์ที่จะนำตัวเงินไปขึ้นเงินจากผู้จ่ายเมื่อตัวถึงกำหนดใช้เงิน หรืออาจนำตัวเงินไปโอนขายให้กับบุคคลอื่น เพื่อรับเงินสดได้แม้ตัวยังไม่ถึงกำหนด ซึ่งเรียกกันว่า ขายลดตัวเงิน โดยยอมเสียดำธรรมนิยมหักค่าส่วนลดให้กับผู้รับซื้อลดตัว และผู้รับซื้อนั้นก็สามารถนำตัวเงินดังกล่าวไปรับเงินจากผู้จ่ายหรือผู้ออกตัวได้เมื่อถึงกำหนดชำระเงิน ถ้าเจ้าหนี้ตามตัวเงินรับเงินไม่ได้ก็สามารถเรียกร้องให้บุคคลต่าง ๆ ที่ลงลายมือชื่อในตัวเงิน ให้รับผิดชอบตามเนื้อความในตัวเงินนั้นได้ ซึ่งจะได้พิจารณาโดยละเอียดต่อไป

วัตถุประสงค์ของการใช้สิทธิไล่เบี้ย

ผู้ทรงหรือเจ้าหนี้ตามตัวเงินจะใช้สิทธิไล่เบี้ยเอาแก่บรรดาลูกหนี้ตามตัวเงิน ก็เพื่อให้ตนได้รับชำระหนี้ การชำระหนี้ตามตัวเงินนั้นต้องเป็นการชำระหนี้ด้วยเงินสด ลูกหนี้จะชำระหนี้เป็นการกระทำ ละเว้นกระทำการ หรือด้วยการโอนทรัพย์สินอย่างอื่นนอกจากเงินสดมิได้ ทั้งนี้เพราะบทบัญญัติในเรื่องตัวแลกเงิน ตัวสัญญาใช้เงิน และเช็ค ในส่วนที่เกี่ยวกับรายการในตราสาร บัญญัติให้ใช้เงินเป็นจำนวนแน่นอนแก่ผู้มีสิทธิตามตัวเงิน กล่าวคือ มาตรา 909 บัญญัติว่ารายการในตัวแลกเงินตาม (2) คือคำสั่งอันปราศจากเงื่อนไขให้จ่ายเงินเป็นจำนวนแน่นอน มาตรา 983 (2) ซึ่งเป็นรายการในตัวสัญญาใช้เงินระบุว่าคำสั่งนั้นสัญญาอันปราศจากเงื่อนไขว่าจะใช้เงินเป็นจำนวนแน่นอน และมาตรา 988 (2) ซึ่งเป็นเรื่องรายการในเช็คระบุว่าคำสั่งอันปราศจากเงื่อนไขให้ใช้เงินเป็นจำนวนแน่นอน

เงินที่ใช้ชำระหนี้นั้นอาจกำหนดเป็นเงินไทย หรือเงินสกุลต่างประเทศก็ได้ แต่ต้องเป็นเงินตราที่สามารถชำระหนี้ได้ตามกฎหมายเท่านั้น ดังนั้นลูกหนี้จะนำธนบัตรเก่าที่เลิกใช้ไป

แล้วมาชำระหนี้ให้กับเจ้าหนี้ไม่ได้ ถ้าเป็นเงินสกุลต่างประเทศจะกำหนดอัตราแลกเปลี่ยนไว้ก็ได้ แต่ถ้าไม่กำหนดไว้ก็จะคิดอัตราแลกเปลี่ยน ณ สถานที่และในเวลาใช้เงิน ตามมาตรา 196 โดยคิดตามอัตราแลกเปลี่ยนโดยเสรี ณ ธนาคารพาณิชย์ที่ทำการขายเงินตราต่างประเทศ¹

นอกจากนั้น เงินที่จะใช้ต้องเป็นเงินที่มีจำนวนแน่นอน กล่าวคือ ต้องระบุจำนวนเงินที่ชัดเจน ซึ่งอาจจะระบุเป็นตัวเลข หรือตัวหนังสือ หรือระบุทั้งสองอย่าง หรือระบุจำนวนเงินต้นและดอกเบี้ยที่เป็นร้อยละต่อปีที่สามารถคิดคำนวณได้ เช่น 1,000,000 บาท พร้อมดอกเบี้ยร้อยละ 15 ต่อปี และแม้จะระบุให้ชำระเป็นงวด แต่มีความชัดเจนแน่นอนว่าจะชำระกันอย่างไร เริ่มต้นงวดแรกเมื่อใด มีจำนวนงวดที่ชำระเท่าใด จำนวนเงินที่จะชำระในแต่ละงวด และจะสิ้นสุดลงเมื่อใด ก็นับว่าเป็นจำนวนเงินที่แน่นอนได้ เช่น เงินต้นจำนวน 1,000,000 บาท ชำระทั้งหมด 10 งวด งวดละ 100,000 บาท โดยเริ่มต้นชำระงวดแรกตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม 2537 เป็นต้นไป และจะชำระในวันต้นเดือนของแต่ละเดือน ซึ่งถือเป็น 1 งวด ต่อ 1 เดือน และถ้าผิดนัดงวดใดก็ให้ถือว่าผิดนัดทุกงวด โดยผู้ทรงสิทธิเรียกให้ชำระหนี้ส่วนที่ยังค้างชำระอยู่ได้ทั้งหมดในทันที ซึ่งหลักนี้ได้รับการยอมรับจากนานาประเทศ เช่น อังกฤษ² และในอนุสัญญาว่าด้วยตั๋วแลกเงินและตั๋วสัญญาใช้เงินระหว่างประเทศ* และในเรื่องนี้ศาลฎีกาของไทยก็ได้วินิจฉัยไว้เป็นบรรทัดฐานแล้ว

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 986/2507 ตั๋วสัญญาใช้เงินระบุว่า "จำนวนเงินต้นและดอกเบี้ยที่กล่าวนั้นพึงจ่ายชำระได้เป็นงวด งวดละ 2,000 บาท โดยมีเอกสิทธิ์ที่จะจ่ายชำระได้ในจำนวนงวดใด ๆ ที่มากกว่าจำนวนที่กล่าวนั้น เริ่มตั้งแต่วันที่ 1 มีนาคม 2503 และทุกวันที่ 1

¹จิตติ ดิงศภัทย์, กฎหมายแห่งและพาณิชย์ว่าด้วยบัญชีเดินสะพัดและตัวเงิน, หน้า 48.

²A.G. Guest, Chalmers and Guest on Bills of Exchange, Cheques and Promissory Notes, 14th ed. (London: Sweet & Maxwell, 1991), pp. 58-61.

*Article 9 of the Convention on International Bills of Exchange and International Promissory Notes, 1988

ของทุกเดือน หลังจากนั้นจนกว่าจะได้ชำระเสร็จ ถือได้ว่าเป็นถึงกำหนดใช้เงินแต่ละงวดนั้น ได้กำหนดไว้แล้ว" ซึ่งแสดงให้เห็นว่าจำนวนเงินในตั๋วเงินนั้น อาจกำหนดให้ชำระเป็นงวด ๆ ได้ แต่ถือว่าผิดนัดงวดโดยอ้อมเป็นการผิดนัดทั้งหมด ไม่ถือว่าเป็นการผิดนัดแต่ละงวด

การที่ต้องระบุจำนวนเงินที่แน่นอน จะใช้วิธีการระบุจำนวนเงินที่กะประมาณ หรือวิธีการอื่น ๆ ที่ไม่แน่นอนมิได้ เพราะอาจทำให้ผู้รับเงิน หรือผู้รับโอนตั๋วเงินไม่มีความมั่นใจว่าตนจะได้รับชำระหนี้เป็นจำนวนเงินเท่าใด และอาจไม่มีบุคคลใดยินดีที่จะรับชำระหนี้ด้วยตั๋วเงินที่มีลักษณะดังกล่าวนี้

ส่วนการเขียนจำนวนเงินในตั๋วเงินนั้น มักนิยมเขียนเป็นตัวเลขและตัวอักษรอย่างละแห่ง แม้ในทางกฎหมายจะมีหลักเกณฑ์กำหนดไว้ว่า ถ้าตัวอักษรและตัวเลขไม่ตรงกัน ก็ต้องพิจารณาถึงเจตนาอันแท้จริงก่อน ซึ่งอาจทราบได้จากมูลหนี้เดิมที่ได้ออกตั๋วเงินเพื่อชำระหนี้นั้น ถ้าไม่สามารถทราบเจตนาอันแท้จริงได้จึงถือเอาตามตัวอักษร (ตามมาตรา 12) แต่ถ้าตั๋วเงินบางฉบับแสดงจำนวนเงินเป็นตัวอักษรหลายแห่ง หรือตัวเลขหลายแห่ง แต่ที่แสดงไว้หลายแห่งไม่ตรงกัน ถ้าไม่ทราบเจตนาอันแท้จริงก็ให้ถือเอาจำนวนน้อยที่สุด (ตามมาตรา 13) แต่ในทางปฏิบัติแล้ว ถ้าจำนวนเงินในตั๋วเงินที่เป็นตัวเลขและตัวอักษรไม่ตรงกัน ผู้จ่ายเงินตามตั๋วจะปฏิเสธการจ่ายเงินโดยคืนตั๋วเงินให้ผู้ทรงใบ เพราะผู้จ่ายไม่อาจทราบได้ว่าผู้ส่งจ่ายตั๋วเงินมีความประสงค์อย่างไรแน่³

เงื่อนไขในการใช้สิทธิไล่เบี้ย

ผู้ทรงตั๋วเงินอาจใช้สิทธิไล่เบี้ยลูกหนี้ทั้งหลายที่ได้รับผิดตามเนื้อความในตั๋วเงินได้ ก็ต่อเมื่อมีกรณีดังนี้

- 1) มีพฤติการณ์ที่ทำให้ผู้ทรง กิดสิทธิไล่เบี้ย
- 2) ผู้ทรง ได้ทำตามระเบียบที่กฎหมายกำหนดไว้ เพื่อการใช้สิทธิไล่เบี้ยแล้ว

³ไพฑูริย์ คงสมบูรณ์, คำอธิบายกฎหมายลักษณะตั๋วเงิน, หน้า 28-29.

1) มีพฤติการณ์ที่ทำให้ผู้ทรงเกิดสิทธิไต่เบี่ย

มาตรา 959 บัญญัติว่า "ผู้ทรงตัวแลกเงินจะใช้สิทธิไต่เบี่ยเอาแก่บรรดาผู้สลักหลังผู้ส่งจ่าย และบุคคลอื่น ๆ ซึ่งต้องรับผิดชอบตามตัวเงินนั้นก็ได คือ

- ก) ไต่เบี่ยได้เมื่อตัวเงินถึงกำหนดในกรณีไม่ใช้เงิน
- ข) ไต่เบี่ยได้แม้ทั้งตัวเงินยังไม่ถึงกำหนดในกรณีตั้งจะกล่าวต่อไปนี้ คือ
 - (1) ถ้าเขาบอกปิดไม่รับรองตัวเงิน
 - (2) ถ้าผู้จ่ายหากจะได้รับการรับรองหรือไม่ก็ตาม ตกเป็นคนล้มละลาย หรือได้งดเว้นการใช้หนี้ แม้การงดเว้นใช้นั้นจะมีคำพิพากษา เป็นหลักฐานก็ตาม หรือถ้าผู้จ่ายถูกยึดทรัพย์และการยึดทรัพย์นั้นไร้ผล
 - (3) ถ้าผู้ส่งจ่ายตัวเงินชนิดไม่จำเป็นต้องให้ผู้รับรองนั้น ตกเป็นคนล้มละลาย"

บทบัญญัติมาตรา 959 นี้ นำไปใช้บังคับกับตัวเงินทั้งสามประเภท คือ ตัวแลกเงิน ตัวสัญญาใช้เงินและเช็คด้วย เท่าที่ไม่ขัดกับสภาพของตัวเงินแต่ละประเภทนั้น

จากบทบัญญัติดังกล่าวจะเห็นได้ว่า พฤติการณ์ที่ทำให้ผู้ทรงเกิดสิทธิไต่เบี่ย แบ่งออกเป็น 2 ระยะ ดังนี้

ก. สิทธิไต่เบี่ยเมื่อตัวเงินถึงกำหนดในกรณีไม่ใช้เงิน

โดยปกติ เมื่อตัวเงินถึงกำหนดเวลาใช้เงิน ผู้ทรงก็จะต้องนำตัวนั้นไปยื่นให้ผู้จ่ายหรือผู้รับรองให้ใช้เงินให้ แต่หากผู้จ่ายหรือผู้รับรองปฏิเสธไม่ยอมใช้เงินตามตัวนั้น หรือผู้รับรองด้วยสอดเข้ากั้นหน้าไม่ยอมใช้เงินให้ผู้ทรงในกรณีที่มีการสอดเข้ากั้นหน้าเพื่อรับรองตัวเงิน ผู้ทรงย่อมเกิดสิทธิไต่เบี่ยลูกหนี้ทั้งหลายตามตัวเงิน ทั้งนี้ เพราะหนี้ตามตัวเงินนั้นเป็นหนี้ที่มีกำหนดระยะเวลาแน่นอนอันทำให้ผู้ทรงมีสิทธิไต่เบี่ยตามบทบัญญัติมาตรา 959 ก) ได้โดยไม่ต้องบอกกล่าวทวงถามอีก แต่ถ้าผู้ทรงยังมีได้ยื่นตัวเพื่อเรียกเก็บเงินหรือยื่นตัวเพื่อเรียกเก็บเงินโดยตัวนั้นยังไม่ถึงกำหนดใช้เงิน ผู้ทรงก็ยังไม่มียุติไต่เบี่ยลูกหนี้ทั้งหลายให้รับผิดชอบเพื่อความในตัวเอง

คำพิพากษาฎีกาที่ 610/2520 ตามบทบัญญัติมาตรา 914 และ มาตรา 959 ผู้ส่งจ่ายเช็คจะต้องรับผิดชอบใช้เงินแก่ผู้ทรง ก็ต่อเมื่อได้มีการนำเช็คนั้นไปยื่นแก่ธนาคารเพื่อใช้เงิน แล้วธนาคารปฏิเสธการจ่ายเงินเสียก่อน เมื่อข้อเท็จจริงตามคำบรรยายฟ้องของโจทก์ฟังได้ว่า โจทก์มิได้นำเช็คพิพาทไปยื่นต่อธนาคารเพื่อใช้เงิน และธนาคารก็ยังไม่ได้ปฏิเสธการจ่ายเงิน โจทก์จึงจะนำคดีมาฟ้องจำเลยผู้ส่งจ่าย ให้รับผิดชอบชำระเงินตามเช็คที่ตนได้

อย่างไรก็ตามถ้าผู้ทรงจะไม่ได้รับชำระหนี้เมื่อถึงกำหนดโดยเหตุใด ๆ เช่น บัญชีของผู้ส่งจ่ายในธนาคารปิดไปก่อนที่จะมีการเรียกเก็บเงิน แม้จะมีการเรียกเก็บเงินตามตัวก่อนถึงกำหนด เช่น มีการเรียกเก็บเงินตามเช็คก่อนวันที่ถึงในเช็ค ผู้ทรงก็ไม่จำเป็นต้องนำเช็คนั้นไปเรียกเก็บเงินซ้ำอีก แต่ยอมนำเช็คนั้นมาฟ้องผู้ส่งจ่ายให้รับผิดชอบทางแพ่งได้ตามมาตรา 959 ประกอบกับมาตรา 989 (คำพิพากษาฎีกาที่ 755/2526 และคำพิพากษาฎีกาที่ 3971/2526)

ข. สิทธิไล่เบี้ยก่อนตัวเงินถึงกำหนด

ในบางกรณี แม้ตัวเงินจะยังไม่ถึงกำหนดใช้เงิน แต่ในระหว่างนั้นอาจมีเหตุการณ์ต่าง ๆ ตามที่กฎหมายบัญญัติไว้เกิดขึ้น จึงยินยอมให้ผู้ทรงใช้สิทธิไล่เบี้ยได้ก่อนที่ตัวนั้นจะถึงกำหนดเวลาใช้เงินโดยไม่จำเป็นต้องรอไปจนถึงกำหนดใช้เงิน

การไล่เบี้ยก่อนตัวเงินถึงกำหนด อาจทำได้ใน 3 กรณี คือ

(1) เขาบอกปิดไม่รับรองตัวเงิน

ผู้ที่บอกปิดไม่รับรองตัวเงิน ได้แก่ ผู้จ่ายตามตัวแลกเงิน ผู้จะรับรองยามประสงค์ในกรณีตัวเงินนั้นได้มีการระบุตัวผู้รับรองยามประสงค์ไว้ (มาตรา 950 วรรคหนึ่ง) และผู้ออกตัวสัญญาใช้เงิน ซึ่งให้ใช้เงินในเวลาใดเวลาหนึ่งภายหลังได้เห็น (มาตรา 986 วรรคสอง)⁴ เมื่อตัวเงินนั้นเขาไม่เชื่อถือโดยไม่ยอมรับรอง ย่อมเป็นหน้าที่

⁴ อัมพร ฆ ตะกั่วทุ่ง, คำอธิบายกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ลักษณะตัวเงิน, หน้า 210.

ของผู้ส่งจ่าย หรือผู้สลักหลังที่จะต้องใช้จ่ายเงินแก่ผู้ทรงตามมาตรา 914 ผู้ทรงจึงใช้สิทธิไต่เบี่ย
ได้ก่อนตัวเงินถึงกำหนดให้ใช้จ่าย ทั้งนี้ เพราะมีการบอกปิดไม่รับรองว่าจะจ่ายเงินเมื่อถึง
กำหนดให้ใช้จ่าย ดังนั้นจึงไม่ควรต้องให้ผู้ทรงรอเรียกเก็บเงินเมื่อตัวถึงกำหนด ซึ่งก็น่าจะ
ไม่ได้รับชำระเงิน เพราะเมื่อบอกปิดไม่รับรองตัวเงินแล้วก็คงจะบอกปิดไม่ใช้เงินด้วยเช่นกัน

(2) ผู้จ่ายหรือผู้รับรองตกเป็นคนล้มละลาย หรืองดเว้นการใช้หนี้ หรือ
ถูกยึดทรัพย์และการยึดทรัพย์นั้นไร้ผล

เหตุการณ์ต่าง ๆ ที่ทำให้ผู้จ่าย หรือผู้รับรองเสียเครดิตทางการ
เงินตามที่กฎหมายบัญญัติไว้ คือ

(ก) กรณีที่ผู้จ่ายหรือผู้รับรองตกเป็นคนล้มละลาย ทำให้ผู้ทรงไม่อาจเอาชำระหนี้ได้
และการที่ผู้จ่ายหรือผู้รับรองตกเป็นคนล้มละลาย ย่อมทำให้ลูกหนี้ไม่สามารถอ้างประโยชน์แห่ง
เงินเอนเวลาได้ (มาตรา 193(1)) ผู้ทรงจึงใช้สิทธิไต่เบี่ยลูกหนี้ทั้งหลายได้ก่อนเวลาถึงกำหนด
ให้ใช้จ่ายเงิน

(ข) กรณีที่ผู้จ่ายหรือผู้รับรองงดเว้นการใช้หนี้ แม้การงดเว้นการใช้หนี้นั้นจะมีได้มี
คำพิพากษาเป็นหลักฐาน ผู้ทรงก็สามารถใช้สิทธิไต่เบี่ยลูกหนี้ทั้งหลายได้ก่อนถึงกำหนดให้ใช้จ่ายเงินนั้น

การงดเว้นการใช้หนี้ นั้น น่าจะหมายถึง การงดใช้หนี้เป็นการทั่วไปแก่เจ้าหนี้ทุกคน
เพราะไม่สามารถใช้หนี้ได้ทั่วไป⁵ อย่างไรก็ตามมีคำพิพากษาฎีกาวางหลักไว้ว่า แม้จะมีการ
งดเว้นใช้หนี้ที่มีใช้การทั่วไป ก็เป็นสิทธิของเจ้าหนี้ที่จะไต่เบี่ยลูกหนี้ทั้งหลายได้ก่อนถึงกำหนด
ให้ใช้จ่ายเงินตามตัวแลกเงิน เพราะแสดงว่าฐานะของผู้จ่ายหรือผู้รับรองไม่ดีพอที่จะใช้หนี้ได้ จึง
ไม่ต้องรอให้ถึงกำหนดจ่ายเงินและบุคคลดังกล่าวปฏิเสธการใช้เงินก่อนจึงจะใช้สิทธิไต่เบี่ย

⁵ม.ร.ว.เสนีย์ ปราโมช, คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 3 ว่า
ด้วยตัวเงิน, หน้า 116.

คำพิพากษาฎีกาที่ 1865/2517 จำเลยจ่ายเช็คให้โจทก์ 2 ฉบับ ฉบับหนึ่งถึงกำหนดแล้ว โจทก์นำเช็คไปเรียกเก็บเงินจากธนาคาร ธนาคารปฏิเสธการจ่ายเงินเพราะบัญชีเงินฝากของจำเลยปิดแล้ว แสดงว่าธนาคารได้ตั้งแต่วันที่การใช้หนี้ตามเช็คของจำเลย แม้เช็คอีกฉบับหนึ่งจะยังไม่ถึงกำหนดโจทก์ย่อมฟ้องบังคับให้จำเลยชำระเงินตามเช็คได้ตามมาตรา 959 และมาตรา 989

(ค) กรณีที่ผู้จ่ายหรือผู้รับรองถูกยึดทรัพย์และการยึดทรัพย์นั้นไร้ผล ซึ่งหมายถึงว่าผู้จ่ายหรือผู้รับรองถูกฟ้องคดีใด ๆ จนมีคำพิพากษาให้ชำระหนี้และมีการบังคับคดีแล้ว แต่ไม่มีทรัพย์ที่จะยึดมาชำระหนี้ได้หรือมีทรัพย์ที่ยึดได้แต่ไม่เพียงพอที่จะชำระหนี้จนครบถ้วน

อนึ่งการไล่เบี้ยในกรณีเหล่านี้ จะทำได้ก็ต่อเมื่อผู้ทรงยื่นคำให้ผู้จ่ายใช้เงินเสียก่อน เมื่อผู้จ่ายไม่ใช้เงินจึงจะทำคำคัดค้านและใช้สิทธิไล่เบี้ยได้⁶ (มาตรา 960 วรรคห้า)

(3) ผู้ส่งจ่ายตัวเงินชนิดไม่จำเป็นต้องให้ผู้รับรองตกเป็นคนล้มละลาย ตัวเงินชนิดที่ไม่จำเป็นต้องให้ผู้รับรอง คือ ตัวที่ผู้ส่งจ่ายห้ามมิให้นายให้รับรอง หรือตัวที่จ่ายเงินเมื่อได้เห็น หรือเมื่อถึงกำหนดเวลาที่ระบุไว้ หรือเมื่อครบกำหนดระยะเวลาใดนับแต่ที่กำหนดไว้

ตัวเงินที่ไม่ต้องยื่นให้รับรองนี้ ผู้ส่งจ่ายจะมีความรับผิดชอบเมื่อผู้จ่ายไม่ใช้เงิน โดยผู้ทรงไม่มีหน้าที่ต้องทำการยื่นให้ผู้รับรองเสียก่อน ซึ่งต่างจากตัวที่ต้องยื่นให้รับรอง กล่าวคือตัวที่ต้องยื่นให้รับรองนั้น ผู้ทรงมีหน้าที่ต้องนำตัวประเภทที่กำหนดให้ต้องยื่นให้รับรองนี้ไปยื่นให้ผู้จ่ายรับรอง และเมื่อผู้จ่ายได้ทำการรับรองตัวแล้ว ความรับผิดชอบของผู้ส่งจ่ายจึงจะเกิดขึ้นเมื่อผู้รับรองไม่ใช้เงิน

⁶ จิตติ ดิงศภัทย์, กฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยบัญชีเดินสะพัดและตัวเงิน,

ในกรณีที่ผู้ส่งจ่ายตัวเงินชนิดไม่จำกัดให้ผู้ได้รับรอง ตกเป็นคนล้มละลาย เจ้าหนี้มีสิทธิไล่เบี้ยลูกหนี้ทั้งหลายให้รับผิดชอบตามเนื้อความในตัวเงินก่อนตัวถึงกำหนดใช้เงินได้ เพราะผู้ทรงยอมรับชำระหนี้ด้วยตัวชนิดดังกล่าวก็เพราะเชื่อถือเครดิตของผู้ส่งจ่าย ดังนั้นถ้าผู้ส่งจ่ายตกเป็นคนล้มละลายก่อนถึงกำหนดใช้เงิน ก็เท่ากับหลักประกันการใช้เงินเสื่อมเสียไป ผู้ทรงจึงควรมีสิทธิไล่เบี้ยผู้ที่ต้องรับผิดชอบตัวเงินได้ เช่นเดียวกับในกรณีที่ผู้จ่าย หรือ ผู้รับรองตกเป็นคนล้มละลาย

อนึ่งการไล่เบี้ยในกรณีนี้ ถ้าผู้ทรงมีคำพิพากษาซึ่งสั่งให้ผู้ส่งจ่ายเป็นคนล้มละลายออกแสดง ก็ใช้สิทธิไล่เบี้ยได้ตามมาตรา 960 วรรคท้าย โดยไม่ต้องทำคำคัดค้าน

เมื่อพิจารณาจากบทบัญญัติมาตรา 959 แล้ว จะเห็นได้ว่า เมื่อมีพฤติการณ์อย่างใดอย่างหนึ่งเกิดขึ้นตามที่กฎหมายได้บัญญัติไว้แล้ว ผู้ทรงยอมเกิดสิทธิไล่เบี้ยทันทีโดยไม่ต้องบอกกล่าวล่วงหน้าก่อน เหตุที่เป็นเช่นนั้น ก็เพราะในตัวเงินมีกำหนดเวลาใช้เงินเป็นที่แน่นอนอยู่แล้ว เมื่อผู้ทรงซึ่งเป็นเจ้าหนี้ตามตัวเงินยื่นเงินไม่ได้ ลูกหนี้ตามตัวเงินย่อมต้องรับผิดชอบผู้ทรงในทันที

คำพิพากษาฎีกาที่ 3971/2526 บัญชีเงินฝากของจำเลยที่ 1 ปิดก่อนเช็คพิพาทถึงกำหนด โจทก์จึงนำเช็คพิพาทเข้าบัญชี ธนาคารปฏิเสธการจ่ายเงิน โดยอ้างว่าเช็คลงวันที่ล่วงหน้า โจทก์จึงฟ้องเรียกเงินตามเช็คหลังกำหนดวันใช้เงิน ดังนี้โจทก์ผู้ทรงมีสิทธิไล่เบี้ยเอาแก่จำเลยที่ 2 ผู้รับอาวัลโดยมีพักต้องบอกกล่าวก่อนได้ตามมาตรา 959 และ 989

โดยที่ผลของมาตรา 989 ให้นำบทบัญญัติมาตรา 959 มาใช้บังคับด้วย ฉะนั้นในกรณีการใช้สิทธิไล่เบี้ยของผู้ทรงเช็ค ผู้ทรงเช็คย่อมมีสิทธิไล่เบี้ยได้ หากเช็คดังกล่าวเรียกเก็บเงินไม่ได้ โดยอาจจะเป็นการไล่เบี้ยก่อนที่เช็คนั้นจะถึงกำหนดใช้เงินก็ได้

คำพิพากษาฎีกาที่ 1416/2522 ผู้ออกเช็คตายก่อนวันที่ล่วงหน้าในเช็ค กองมรดกต้องรับผิดชอบตามลายมือชื่อผู้ส่งจ่ายในเช็คนั้น

2) ผู้ทรงได้ทำตามระเบียบที่กฎหมายกำหนดไว้ เพื่อการใช้สิทธิไล่ เบี้ยแล้ว

ดังได้กล่าวไว้ในตอนต้นว่า สิทธิไล่เบี้ยเกิดขึ้นเมื่อตัวเงินขาดความเชื่อถืออันเนื่องมาจากพฤติการณ์อย่างใดอย่างหนึ่งที่กำหนดไว้ในมาตรา 959 แต่บางกรณีผู้ทรงจะใช้สิทธินั้นต่อบรรดาคู่สัญญาในตัวเงินทันทีหาได้ไม่ เพราะกฎหมายได้กำหนดระเบียบวิธีการให้ผู้ทรงต้องปฏิบัติก่อนจะใช้สิทธิไล่เบี้ย ทั้งนี้จะเห็นได้จากความในบทบัญญัติมาตรา 914 ตอนท้าย ที่ว่า "ถ้าหากว่าได้ทำถูกต้องตามวิธีการในข้อไม่รับรองหรือไม่จ่ายเงินนั้นแล้ว" ซึ่งวิธีการที่ผู้ทรงต้องปฏิบัติก่อน ก็คือ

ก. ทำคำคัดค้าน

ข. ทำคำบอกกล่าว

ก. ทำคำคัดค้าน

คำคัดค้าน คือ ข้อความเป็นลายลักษณ์อักษรซึ่งบุคคลที่มีอำนาจหน้าที่ตามกฎหมายได้ทำขึ้นตามแบบระเบียบของทางราชการ เพื่อเป็นหลักฐานแสดงว่าตัวเงินขาดความเชื่อถือ โดยไม่มีผู้รับรองหรือไม่มีผู้ใช้เงิน ซึ่งผู้ทรงประสงค์จะฟ้องเรียกให้มีการรับรองหรือใช้เงินตามตัวรวมทั้งค่าเสียหายต่าง ๆ ซึ่งตนอาจจะได้รับเนื่องแต่การที่ตัวเงินขาดความเชื่อถือนั้น⁷

การที่กฎหมายบัญญัติให้ผู้ทรงต้องทำคำคัดค้านเพื่อใช้สิทธิไล่เบี้ยลูกหนี้ทั้งหลายผู้ต้องรับผิดชอบในตัวเงินก็เพื่อให้เป็นหลักฐานที่ชัดเจนว่าผู้ทรงได้ยื่นตัวให้จ่ายรับรองแล้ว และผู้จ่ายไม่ยอมรับรองตัวนั้น และผู้รับรองยามประสงค์ (หากมี) ก็ไม่ยอมรับรองตัวนั้นเช่นกัน หรือผู้ทรงได้ยื่นตัวให้ผู้จ่ายหรือผู้รับรอง หรือผู้รับรองยามประสงค์ (หากมี) หรือผู้ใช้เงินยามประสงค์ (หากมี) ให้ใช้เงินแล้ว แต่บุคคลดังกล่าวปฏิเสธการใช้เงิน เพราะถ้าไม่มีการทำคำคัดค้าน ลูกหนี้ก็อาจอ้างว่าผู้ทรงมิได้ยื่นตัวให้รับรองหรือให้ใช้เงินภายในเวลาที่กำหนด หรือ

⁷ไพฑูริย์ คงสมบูรณ์, คำอธิบายกฎหมายลักษณะตัวเงิน, หน้า 131.

ยัง ไม่มีการปฏิเสธการรับรองหรือการจ่ายเงินแต่อย่างใด อันทำให้ผู้ทรงยังไม่มียกเลิกใบเบี้ยหรือ สิ้นสิทธิใบเบี้ยได้ ซึ่งอาจก่อความยุ่งยากต่อผู้ทรงในการนำสืบพยานบุคคลต่าง ๆ ว่าตนได้ปฏิบัติ ถูกต้องและครบถ้วนตามกฎหมายแล้ว อันทำให้คนมียกเลิกใบเบี้ยลูกหนี้ทั้งหลายได้

จากบทบัญญัติในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 3 ลักษณะตัวเงิน จะเห็นได้ ว่าไม่ใช่ตัวเงินทุกประเภทที่จะต้องทำคำคัดค้านเมื่อตัวขาดความเชื่อถือ แต่กฎหมายได้กำหนด ประเภทของตัวเงินที่จะต้องทำคำคัดค้านไว้ ดังนี้*

(1) ตัวแลกเงิน : ไม่ว่าจะเป็นตัวแลกเงินภายในประเทศ หรือ ตัวแลกเงินที่ ออกมาจากต่างประเทศ

(2) ตัวสัญญาใช้เงิน : เฉพาะตัวสัญญาใช้เงินที่ออกมาจากต่างประเทศเท่านั้น ที่จะต้องทำคำคัดค้านเมื่อตัวดังกล่าวขาดความเชื่อถือ

กรณีตัวสัญญาใช้เงินภายในประเทศนั้น กฎหมายไม่ได้กำหนดให้ต้องทำคำคัดค้าน เว้นแต่เป็นตัวสัญญาใช้เงินซึ่งให้ใช้เงินในเวลาใดเวลาหนึ่งภายหลังได้ เห็น ซึ่งจะต้องนำยื่น ให้ผู้ออกตัวจรรยาภายใน 6 เดือนนับแต่วันที่ลงในตัวเงิน หากผู้ออกตัวบอกปิดไม่ยอมจรรยา และลงวันที่ ผู้ทรงก็จะต้องทำคำคัดค้านเป็นหลักฐานการไม่ยอมจรรยา

(3) เช็ค : เฉพาะเช็คที่ออกมาจากต่างประเทศเท่านั้นที่จะต้องทำคำคัดค้าน เมื่อเช็คนั้นขาดความเชื่อถือ

เมื่อตัวแลกเงินในประเทศ หรือตัวแลกเงินที่ออกมาจากต่างประเทศ หรือตัวสัญญา

*ศึกษารายละเอียดเพิ่มเติมจาก วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิต ภาควิชานิติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย พ.ศ. 2537 ของ สมิตรา ชื่นชมชาติ เรื่อง "การทำ คำคัดค้านตัวเงิน" หน้า 6-9

ใช้เงินที่ออกมาจากต่างประเทศ หรือเช็คที่ออกมาจากต่างประเทศขาดความเชื่อถือ ผู้ทรง
 ต้องทำคำคัดค้านภายใน 3 วัน นับจากวันที่กำหนดให้ยื่นคำ เพื่อรับรองในกรณีที่ผู้จ่ายไม่ยอม
 รับรองตัว หรือต้องทำคำคัดค้านภายใน 3 วัน นับจากวันถึงกำหนดใช้เงิน ในกรณีที่ผู้จ่ายหรือ
 ผู้รับรองไม่ยอมมาใช้เงินตามตัวเงินฉบับนั้น โดยผู้ทรงตัวเงินฉบับดังกล่าว จะต้องไปร้องขอให้
 นายอำเภอ หรือผู้ทำการแทนนายอำเภอ หรือทนายความที่ได้ขึ้นทะเบียนรับอนุญาต เป็นผู้ทำ
 คำคัดค้านให้

คำคัดค้านนั้น จะต้องมีข้อความระบุถึงชื่อของบุคคลผู้คัดค้านและผู้ถูกคัดค้าน เหตุที่
 ต้องทำคำคัดค้าน การทวงถามและคำตอบ (หากมี) สถานที่และวันที่ทำคำคัดค้าน รวมทั้ง
 ข้อความที่ระบุว่า หาตัวผู้จ่าย หรือ ผู้รับรองไม่พบ และลงลายมือชื่อและตำแหน่งของผู้ทำ
 คำคัดค้าน จากนั้นผู้ทำคำคัดค้านก็ต้องส่งมอบคำคัดค้านให้แก่ผู้ทรงที่ร้องขอให้ทำคำคัดค้าน
 และผู้ทำคำคัดค้านต้องรับส่งคำบอกกล่าวไปยังผู้ถูกคัดค้านที่บอกปิดการรับรองหรือปฏิเสธไม่ใช้
 เงิน เพื่อเปิดโอกาสให้บุคคลดังกล่าวแก้ข้อกล่าวอ้างของผู้ร้องได้

แม้โดยหลักแล้ว ผู้ทรงตัวเงินจะต้องทำคำคัดค้านเมื่อตัวขาดความเชื่อถือก่อน จึงจะ
 มีสิทธิไล่เบี้ยลูกหนี้ทั้งหลายได้ดังกล่าวมาแล้วก็ตาม แต่กฎหมายก็ได้บัญญัติถึงเหตุยกเว้นต่าง ๆ
 ที่จะทำให้ผู้ทรงไม่ต้องทำคำคัดค้าน ก็สามารถไล่เบี้ยลูกหนี้ทั้งหลายให้รับผิดชอบตามเนื้อความใน
 ตัวเงินได้เช่นกัน ซึ่งมีกรณีดังต่อไปนี้

(1) เมื่อมีการคัดค้านการไม่รับรองแล้ว ก็ไม่ต้องยื่นให้ใช้เงิน และ ไม่ต้องทำ
 คำคัดค้านการไม่ใช้เงินอีกตามมาตรา 960 วรรคสี่

(2) เมื่อผู้ส่งจ่ายตัวเงินชนิดไม่จำเป็นต้องให้ผู้รับรอง ตกเป็นคนล้มละลายตาม
 มาตรา 959 ข) (3) และมาตรา 960 วรรคท้าย ผู้ทรงสามารถใช้สิทธิไล่เบี้ยได้ทันทีโดย
 ไม่ต้องทำคำคัดค้าน เพียงแต่จะต้องนำเอาสำเนาคำพิพากษา ซึ่งสั่งให้ผู้ส่งจ่ายเป็นบุคคล
 ล้มละลายไปแสดง ทั้งนี้จะต้องปรากฏว่าเป็นตัวแลกเงินชนิดที่ไม่จำเป็นต้องให้ผู้รับรอง เช่น
 ตัวชนิดจ่ายเงินเมื่อเห็น หรือตัวชนิดที่ห้ามการรับรอง แต่หากเป็นตัวที่มีผู้รับรองไว้ ผู้รับรอง
 จะเป็นผู้รับผิดชอบใช้เงินอยู่แล้ว ดังนั้น แม้ผู้ส่งจ่ายจะล้มละลายก็ไม่กระทบถึงการจ่ายเงิน จึง

ยังคงต้องทำคำคัดค้านอยู่ จะใช้สำเนาคำพิพากษาออกแสดงโดยไม่ทำคำคัดค้านไม่ได้

(3) เมื่อมีคำสั่งของผู้ส่งจ่าย หรือผู้สละหลังในตั๋วเงินระบุว่าจะไม่ต้องทำคำคัดค้าน การไม่รับรองหรือไม่ใช้เงิน ตามมาตรา 915 (2) และมาตรา 964 วรรคแรก ซึ่งหากข้อกำหนดนี้เขียนโดยผู้ส่งจ่าย ก็ย่อมเป็นผลผูกพันตลอดถึงคู่สัญญาทุกคน แต่หากข้อกำหนดนี้เขียนโดยผู้สละหลัง ก็ผูกพันเฉพาะผู้สละหลังคนนั้นเท่านั้น

(4) เมื่อมีการบันทึกการไม่รับรองหรือไม่ใช้เงินของผู้จ่ายในตั๋วเงินที่ออกภายในประเทศ ผู้ทรงก็ไม่ต้องทำคำคัดค้าน

(5) เมื่อมีเหตุจำเป็นที่ไม่อาจทำคำคัดค้านได้ภายในกำหนดตามมาตรา 974⁸

ในกรณีที่ผู้ทรงมีหน้าที่ต้องทำคำคัดค้าน แต่ผู้ทรงไม่ทำคำคัดค้านภายในเวลาที่กำหนด มาตรา 973 บัญญัติให้เป็นโทษแก่ผู้ทรง คือ ทำให้ผู้ทรงสิ้นสิทธิไล่เบี้ยเอาแก่ผู้ส่งจ่าย ผู้สละหลัง และคู่สัญญาคนอื่น ๆ ที่ต้องรับผิดชอบ เว้นแต่ผู้รับรอง

ข. ทำคำบอกกล่าว

นอกจากผู้ทรงจะมีหน้าที่ต้องทำคำคัดค้าน เพื่อให้มีสิทธิไล่เบี้ยผูกพันทั้งหลายแล้ว มาตรา 963 ยังกำหนดให้ ผู้ทรงมีหน้าที่ส่งคำบอกกล่าวการที่ผู้จ่ายไม่ยอมรับรองหรือไม่ใช้เงิน ให้ผู้ส่งจ่าย และ ผู้สละหลังคนถัดตนขึ้นไปทราบว่ามีตั๋วเงินขาดความเชื่อถือแล้ว ทั้งนี้เพราะ ผู้ทรงรับโอนตั๋วมาจากผู้สละหลังดังกล่าว จึงน่าจะต้องทราบว่าเขามีกมิล่าเนาอยู่ ณ ที่ใด ส่วนผู้ส่งจ่ายนั้น บกติกาก็จะมีกมิล่าเนาเดียวกับสถานที่ออกตั๋วซึ่งผู้ทรงน่าจะรู้จัก และส่งคำบอกกล่าวได้

⁸เสาวนีย์ อัสวโรจณ์, คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยตั๋วเงิน,

การบอกกล่าวการที่เขาไม่รับรองหรือไม่ใช้เงินตามตัวเงินนั้น กฎหมายมุ่งหมาย จะให้มีการบอกกล่าวกันในบรรดาผู้รับผิดชอบว่าตัวเงินขาดความเชื่อถือลงแล้ว เพื่อที่ลูกหนี้ทั้งหลาย ผู้ต้องรับผิดชอบจะได้เตรียมเงินไว้ใช้ให้แก่ผู้ทรง ส่วนการให้คำบอกกล่าวนั้นมาตรา 963 วรรคสี่ บัญญัติว่า "บุคคลผู้จะต้องให้คำบอกกล่าว จะทำคำบอกกล่าวเป็นรูปอย่างใดก็ได้ทั้งสิ้น แม้ เพียงแต่ด้วยส่งตัวแลกเงินคืนก็ใช้ได้ อนึ่งต้องพิสูจน์ได้ว่าได้ส่งคำบอกกล่าวภายในเวลากำหนด" ทำให้เข้าใจได้ว่าจะทำโดยวิธีส่งจดหมาย โทรเลข หรือแม้จะพูดกันด้วยวาจาต่อหน้าหรือทาง โทรศัพท์ก็ได้ แต่ถ้าเกิดกรณีโต้เถียงกันขึ้นว่ามีการทำคำบอกกล่าวแล้วหรือไม่ ก็ยากจะพิสูจน์ได้

ปัญหาที่น่าพิจารณา ก็คือ คำบอกกล่าวนี้มีความหมายเป็นประการใด ซึ่งเรื่องนี้ท่าน อาจารย์ประมุข สุวรรณศรี มีความเห็นว่า "เมื่อพิจารณาบทบัญญัติมาตรา 966 ประกอบกับ ความในมาตรา 963 วรรคสี่ จะเห็นได้ว่าข้อความตามมาตรา 966 นี้ น่าจะหมายถึง การบอกกล่าวเฉพาะในกรณีครั้งแรกที่ตัวแลกเงินขาดความเชื่อถือ คือ เมื่อเกิดเหตุการณ์ไม่รับรอง หรือไม่ใช้เงินเท่านั้น กล่าวคือ เป็นคำบอกกล่าวของผู้ทรงในครั้งแรกที่จะต้องบอกกล่าวไป จึงต้องมีรายการตามมาตรา 966 นั้น ส่วนคำบอกกล่าวของผู้สละหลังที่จะบอกต่อ ๆ กันไปนั้น คงไม่เรียกว่าเป็นคำบอกกล่าวในกรณีไม่รับรองหรือไม่ใช้เงิน หากแต่เป็นคำบอกกล่าวตามวิธีซึ่ง ตนได้รับทราบอีกทอดหนึ่ง จึงไม่เข้าอยู่ในบทบังคับแห่งมาตรา 966 ซึ่งกฎหมายอนุญาติให้ทำ คำบอกกล่าวในรูปอย่างใดก็ได้ทั้งสิ้น ตามมาตรา 963 วรรคสี่นั้น"⁹

ปัญหาประการต่อไป ก็คือ คำบอกกล่าวนี้จะต้องบอกกล่าวเป็นหนังสือหรือไม่ ในเรื่องนี้ ศาสตราจารย์ ม.ร.ว.เสนีย์ ปราโมช มีความเห็นว่า "เมื่อใดกฎหมายประสงค์จะให้ ทำอะไรเป็นหนังสือย่อมบัญญัติไว้ดังนั้น หากมาตรา 963 วรรคสี่นี้ ประสงค์ดังนี้จริง เหตุใด จึงไม่เขียนไว้ดังนั้นเหมือนกับที่อื่น. . ." ¹⁰

⁹ สุนันท์ เลขบวรวงศ์, "ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการสละหลังตัวเงิน," (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชานิติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2531), หน้า 143.

¹⁰ ม.ร.ว.เสนีย์ ปราโมช, คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 3 ว่าด้วยตัวเงิน, หน้า 124.

อย่างไรก็ตามมาตรา 966 บัญญัติถึงรายการที่ต้องมีในคำบอกกล่าว แต่กฎหมายก็ไม่ได้บัญญัติไว้โดยชัดแจ้งว่า หากขาดรายการที่กำหนดให้ต้องมีแล้วจะมีผลเป็นประการใด

ตามบทบัญญัติของกฎหมายลักษณะตั๋วเงินบางประเทศ ในส่วนที่เกี่ยวกับคำบอกกล่าว ว่าตั๋วเงินขาดความเชื่อถือในกรณีไม่รับรองหรือไม่ใช้เงินนี้ แยกพิจารณาได้ดังนี้

- Bills of Exchange Act 1882 ของอังกฤษ บัญญัติว่า

"Section 48 Subject to the provisions of this Act, when a bill has been dishonoured by non-acceptance or by non-payment, notice of dishonour must be given to the drawer and each indorser, and any drawer or indorser to whom such notice is not given is discharged; provided that :

1) Where a bill is dishonoured by non-acceptance, and notice of dishonour is not given, the rights of a holder in due course subsequent to the omission, shall not be prejudiced by the omission.

2) . . ."

"Section 49 Notice of dishonour in order to be valid and effectual must be given in accordance with the following rules :

(1) . . .

. . .

(5) The notice may be given in writing or by personal communication, and may be given in any terms which sufficiently identify the bill, and intimate that the bill has been dishonoured by non-acceptance or non-payment.

(6) The return of a dishonoured bill to the drawer or and indorser is, in point of form, deemed a sufficient notice of dishonour.

(7) A written notice need not be signed, and an insufficient written notice may be supplemented and validated by verbal communication. A misdescription of the bill shall not vitiate the notice unless the party to whom the notice is given is in fact misled thereby.

...

(12) The notice may be given as soon as the bill is dishonoured and must be given within a reasonable time thereafter.

..."

- The Uniform Commercial Code ของสหรัฐอเมริกา บัญญัติว่า

"Section 3-508 Notice of dishonor.

(3) Notice may be given in any reasonable manner. It may be oral or written and in any terms which identify the instrument and state that it has been dishonored. A misdescription which does not mislead the party notified does not vitiate the notice. Sending the instrument bearing a stamp, ticket or writing stating that acceptance or payment has been refused or sending a notice of debit with respect to the instrument is sufficient.

..."

นอกจากนี้ในทางตำรากฎหมายลักษณะตัวเงินของสหรัฐอเมริกา ยังได้กล่าวไว้ว่า

"The code does not prescribe any particular method for giving notice. Notice may be given in any reasonable manner.

Section 3-508(3). There is no requirement as to the substance of the notice as long as the notice identifies the instrument and states that it has been dishonored.

• • •

Finally, notice of dishonor may be oral or written. However, because proof that notice was given is needed, it is a good practice to give such notice in writing or to follow up oral notification with a written confirmation of the notice."¹¹

- Convention Providing A Uniform Law for Bills of Exchange and Promissory Notes 1930 บัญญัติว่า

"Article 45 A person who does not give notice within the limit of time mentioned above does not forfeit his rights. He is responsible for the injury, if any, caused by his negligence, but the damages shall not exceed the amount of the bill of exchange."

- Convention on International Bills of Exchange and International Promissory Notes 1988 บัญญัติว่า

"Article 65 (1) Notice of dishonour may be given in any form whatever and in any terms which identify the instrument and state that it has been dishonoured. The return of the dishonoured

¹¹Burt A. Lette, Business Law Text and Cases, 2nd ed. (New York: Macmillan Publishing Co., Inc., 1982), p. 472.

instrument is sufficient notice, provided it is accompanied by statement indicating that it has been dishonoured.

. . ."

"Article 68 If a person who is required to give notice of dishonour fails to give it to a party who is entitled to receive it, he is liable for any damages do not exceed the amount referred to in an article 70 or 71."

จากที่กล่าวมาข้างต้น จะเห็นได้ว่ากฎหมายลักษณะตั๋วเงินของไทย ในส่วนที่เกี่ยวกับ คำบอกกล่าวว่าตั๋วเงินขาดความเชื่อถือ เพราะไม่รับรองหรือไม่ใช้เงินนี้ มีหลักการคล้ายคลึงกับ บทบัญญัติของกฎหมายลักษณะตั๋วเงินของต่างประเทศ ซึ่งอาจกล่าวได้ว่า การให้คำบอกกล่าวนั้น จะทำเป็นรูปอย่างใดก็ได้ หรือจะบอกกล่าวด้วยเพียงแต่ส่งตัวคืนก็สามารถทำได้ อย่างไรก็ตาม หากผู้ทรงได้บอกกล่าวโดยมีรายการสมบูรณ์ตามที่กฎหมายกำหนดไว้ (มาตรา 966) ก็จะเป็น หลักฐานที่ชัดเจนและง่ายต่อการสืบพยาน

อนึ่ง Bills of Exchange Act 1882 ของอังกฤษ กำหนดถึงเรื่องการให้ คำบอกกล่าวเอาไว้แตกต่างไปจากกฎหมายลักษณะตั๋วเงินของไทยอยู่บ้าง กล่าวคือตามกฎหมาย ตั๋วเงินของอังกฤษนั้น เมื่อตั๋วเงินขาดความเชื่อถือ ผู้ทรงจะต้องให้คำบอกกล่าวไปยังผู้สั่งจ่าย และผู้สืบทอดทุกคน (มาตรา 48 วรรคแรก) และต้องทำภายในเวลาอันสมควร (มาตรา 49 (12)) โดยกฎหมายของอังกฤษไม่ได้กำหนดวันเอาไว้ชัดเจนอย่างของไทย และที่สำคัญคือ การที่ผู้ทรงไม่ให้คำบอกกล่าวหรือให้เมื่อล่วงพ้นเวลาอันสมควรดังกล่าวแล้ว ถือว่าผู้สั่งจ่ายและผู้สืบทอดที่มีได้รับคำบอกกล่าวว่าตั๋วขาดความเชื่อถือนั้นเป็นอันหลุดพ้นจากความรับผิดชอบ (มาตรา 48 วรรคแรก) อย่างไรก็ตาม การไม่ส่งคำบอกกล่าวนั้น ย่อมไม่ทำให้สิทธิไล่เบี้ยของผู้ทรง โดยชอบด้วยกฎหมาย (Holder in due course) ที่ได้ตั๋วเงินนั้นไปภายหลัง ต้องเสียไปแต่อย่างใด (มาตรา 48(1)) นอกจากนี้ กฎหมายของอังกฤษยังบัญญัติข้อยกเว้นของกรณีที่ไม่จำเป็นต้องให้คำบอกกล่าวไว้ในมาตรา 50 อีกด้วย

ผู้เขียนมีความเห็นว่า กฎหมายลักษณะตั๋วเงินของไทย มิได้บัญญัติบังคับให้ต้องทำ คำบอกกล่าวเป็นหนังสือเสมอไป และตามที่มาตรา 966 บัญญัติให้ต้องมีรายการต่าง ๆ ใน คำบอกกล่าวนั้นก็เพื่อจะให้มียุทธการครบถ้วนเพื่อเป็นหลักฐานในการอ้างอิง นอกจากนี้มาตรา 963 วรรคท้าย ยังบัญญัติถึงกรณีที่ผู้ทรงไม่ได้ให้คำบอกกล่าวภายในจำกัดเวลาที่กำหนดไว้ว่า ไม่ทำให้ผู้ทรงเสียสิทธิไต่เบี่ย แต่จะต้องรับผิดชอบเพื่อความเสียหายอย่างใด ๆ อันเกิดแต่ความ ประมาทเลินเล่อของตนโดยรับผิดชอบในค่าสินไหมทดแทนไม่เกินกว่าจำนวนในตั๋วเงิน ประกอบกับ กฎหมายตั๋วเงินมิได้บัญญัติว่า หากคำบอกกล่าวนั้นขาดรายการตามที่กำหนดไว้ในมาตรา 966 แล้วจะมีผลถึงกับทำให้ไม่เป็นคำบอกกล่าวแต่ประการใด ด้วยเหตุผลต่าง ๆ ดังกล่าวมาข้างต้น ผู้เขียนจึงเห็นว่ามาตรา 966 มิใช่บทบังคับเด็ดขาดที่หากขาดรายการหนึ่งรายการใดไปแล้วจะ ถึงกับทำให้คำบอกกล่าวนั้นเป็นอันเสียไปทั้งหมด เพราะโดยเจตนารมณ์แล้วกฎหมายต้องการ เพียงให้ผู้ส่งจ่ายและผู้สลักหลัง ได้ทราบถึงการที่ตั๋วเงินขาดความเชื่อถือเท่านั้น อีกทั้งมาตรา 963 วรรคสี่ก็บัญญัติรับรองไว้ด้วย ดังนั้น ผู้ทรงจะทำคำบอกกล่าวเป็นรูปอย่างใดก็ได้ทั้งสิ้น แต่การทำคำบอกกล่าวเป็นหนังสือและมีรายการต่าง ๆ ตามที่กฎหมายกำหนด ก็จะเป็นหลักฐาน อย่างชัดเจนในการอ้างอิงหรือสืบพยานหากมีประเด็นโต้เถียงกัน

จากปัญหาที่ว่า หากคำบอกกล่าวมีรายการไม่ครบถ้วนตามที่กฎหมายกำหนดไว้จะมีผล เป็นประการใดนั้น สำหรับประเทศอังกฤษตั้งแต่ ค.ศ. 1941 เป็นต้นมาแล้วไม่เคยถือกันอีกเลย ว่าคำบอกกล่าวที่มีรายการไม่ครบถ้วนสมบูรณ์จะถือว่าเป็นคำบอกกล่าวที่ใช้ไม่ได้ ตรงกันข้าม ศาลอังกฤษกลับตีความหมายของคำบอกกล่าวอย่างกว้างขวางมากกว่า เพียงแต่ทำให้ผู้รับคำ บอกกล่าวรู้ว่าตั๋วเงินขาดความเชื่อถือไม่ว่าจะกระทำโดยข้อความหรือวิธีการใด ๆ ก็ตาม ก็ เพียงพอที่จะเป็นคำบอกกล่าวแล้ว¹²

สำหรับกรณีการส่งคำบอกกล่าวนี้ ผู้ทรงจะต้องส่งคำบอกกล่าว ภายใน 4 วันนับจาก

¹² พฤษิต เนติโพธิ์, "ผู้ทรงตั๋วเงินตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์," (วิทยานพนธ์ปริญพามาบัณฑิต ภาควิชานิติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2525), หน้า 103-105.

วันทำคำตัดสิน หรือถ้าเป็นกรณีที่ไม่ต้องทำคำตัดสิน ก็ให้ส่งคำบอกกล่าวภายใน 4 วันนับจากวันยื่นคำ ตามมาตรา 963 วรรคแรก เพื่อที่บุคคลเหล่านั้นจะได้เตรียมเงินตามจำนวนที่ระบุในคำเงินมาใช้ให้แก่ผู้ทรง

อาจมีปัญหากับการพิสูจน์ว่า ผู้ทรง ได้ทำการส่งคำบอกกล่าวการขาดความเชื่อถือภายใน 4 วันหรือไม่ เพราะกว่าคำบอกกล่าวจะไปถึงก็อาจเกินกำหนด 4 วันแล้ว มาตรา 963 วรรคห้า จึงกำหนดว่า ถ้าได้ส่งคำบอกกล่าว เป็นหนังสือลงทะเบียนไปรษณีย์ และ หากหนังสือนั้นมีตราประทับไปรษณีย์ภายในกำหนดเวลาแล้ว ก็ให้ถือว่าคำบอกกล่าวนั้นได้ส่งภายในกำหนด

เมื่อผู้สลับหลังได้รับคำบอกกล่าวจากผู้ทรงแล้วก็มีหน้าที่ทำคำบอกกล่าวไปยังผู้สลับหลังคนถัดตนขึ้นไปภายใน 2 วันนับแต่วันที่ได้รับคำบอกกล่าว โดยในคำบอกกล่าวนี้ให้แจ้งชื่อและสำนัก (ที่อยู่) ของผู้ส่งคำบอกกล่าวมายังตนไปด้วย และให้ส่งคำบอกกล่าวต่อ ๆ กันไปเช่นนี้จนถึงผู้ส่งจ่าย (มาตรา 963 วรรคสอง) แต่ถ้าผู้สลับหลังคนใดไม่ระบุสำนัก (ที่อยู่) ของตนหรือระบุไว้แต่อ่านไม่ได้ความ บุคคลที่มีหน้าที่ส่งคำบอกกล่าวอาจส่งคำบอกกล่าวข้ามไปยังผู้สลับหลังคนที่อยู่ก่อนผู้สลับหลังที่ระบุสำนักไม่ชัดก็ได้ (มาตรา 963 วรรคสาม)

กรณีที่บุคคลมีหน้าที่ต้องส่งคำบอกกล่าวแต่ไม่บอกกล่าวถึง เรื่องไม่มีการรับรองหรือใช้เงินตามคำต่อผู้ควรได้รับคำบอกกล่าว บุคคลผู้ที่มีหน้าที่นั้นจะต้องรับผิดชอบเพื่อความเสียหายอันเกิดแต่ความประมาท เลิน เล่อ เพียง ไม่เกินจำนวนเงินในคำเงิน (มาตรา 963 วรรคท้าย) แต่ไม่ถึงกับเสียสิทธิไล่เบี้ยลูกหนี้ทั้งหลายอย่าง เช่นในกรณีของการไม่ทำคำตัดสิน

ผู้มีสิทธิไล่เบี้ย

บุคคลผู้มีสิทธิไล่เบี้ยตามกฎหมายตัวเงิน ได้แก่

1) ผู้ทรง

บุคคลผู้ที่จะเป็น "ผู้ทรง" ตามกฎหมายไทย ดังความในมาตรา 904 ก็เช่นเดียวกับกับความในกฎหมายอังกฤษ และกฎหมายของสหรัฐอเมริกา ที่มีความหมายเดียวกันคือ เป็นผู้ที่ได้ตัวเงินไว้ในครอบครองในฐานะเป็นผู้รับเงิน หรือผู้รับสลักหลัง หรือผู้ถือ แต่ในกฎหมายไทยไม่ได้มีการแบ่งผู้ทรง (holder) ออกเป็นผู้ทรงโดยชอบด้วยกฎหมาย (holder in due course) และผู้ทรงโดยมีค่าตอบแทน (holder for value) ดังกฎหมายตัวเงินของอังกฤษ

ตาม Bills of Exchange Act 1882 ของอังกฤษนั้น หากผู้ทรงรับตัวเงินมาโดยไม่จ่ายค่าตอบแทนแล้ว ก็ไม่อาจถือได้ว่าผู้ทรงเป็นผู้ทรงโดยชอบด้วยกฎหมาย ผลก็คือผู้ทรงคนนั้นไม่มีสิทธิแต่เพียงฟ้องบังคับการใช้เงินตามตัวได้เท่านั้น แต่จะไม่สามารถคุ้มครองตามมาตรา 38 (2) แห่ง Bills of Exchange Act 1882 ซึ่งกล่าวโดยสรุปคือ กรณีที่เป็นผู้ทรงโดยชอบด้วยกฎหมายของอังกฤษนั้น ย่อมได้สิทธิในตัวเงินนั้นไปโดยสมบูรณ์ ไม่ว่าคู่สัญญาคนก่อน ๆ ที่โอนตัวมาให้นั้นจะมีข้อบกพร่องแห่งสิทธิอย่างใดในตัวเงินนั้นหรือไม่ก็ตาม ฉะนั้นหากผู้โอนตัวเงินมาให้หรือคู่สัญญาในลำดับก่อน ๆ มีข้อบกพร่องแห่งสิทธิในตัวเงินนั้นอยู่อย่างไร ผู้ทรงที่ได้รับตัวเงินมาได้จ่ายค่าตอบแทนก็ต้องรับเอาความบกพร่องแห่งสิทธินั้น ๆ ไปด้วย นอกจากนี้ตามมาตรา 29 (1) (a) ยังกำหนดไว้ว่าผู้ทรงโดยชอบด้วยกฎหมาย จะต้องได้ตัวเงินมาก่อนที่ตัวนั้นจะถึงกำหนดใช้เงิน และโดยไม่รู้ตัวเงินนั้นขาดความ เชื่อถือมาก่อนด้วย

แต่ตามกฎหมายไทยไม่มีบทบัญญัติไว้ว่า ผู้ทรงจะต้องได้รับตัวเงินมาก่อนที่ตัวนั้นจะถึงกำหนดชำระเงิน โดยไม่รู้ตัวเงินนั้นขาดความ เชื่อถือมาก่อน และจะต้องเป็นการได้มาโดยมีค่าตอบแทนเหมือนอย่างของอังกฤษ ดังนั้น จึงถือได้ว่าผู้ทรงตัวเงินไม่จำเป็นต้องได้รับตัวเงินมาโดยมีค่าตอบแทนก็เป็นผู้ทรงโดยชอบด้วยกฎหมาย ตามมาตรา 904 ประกอบด้วยมาตรา 905 วรรคสอง เพราะผู้ทรงโดยชอบด้วยกฎหมายตามมาตรา 905 หมายถึง ผู้ทรงที่สามารถพิสูจน์สิทธิการได้มาซึ่งตัวเงินของตน โดยสุจริตปราศจากความประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรงก็ได้ชื่อว่าเป็นผู้ทรงตัวเงินโดยชอบด้วยกฎหมาย และถ้าอ้างว่าเป็นผู้ทรงในฐานะเป็นผู้รับสลักหลัง ก็พิสูจน์สิทธิของตนเพิ่มเติมว่าตนได้รับตัวเงินนั้นไว้โดยการสลักหลังไม่ขาดสาย ซึ่งเมื่อเป็นผู้ทรงโดยชอบด้วยกฎหมายแล้วย่อมมีสิทธิในตัวเงินโดยสมบูรณ์

นอกจากจะพิจารณาถึงหลักเกณฑ์การเป็นผู้ทรงตัวเงินโดยชอบด้วยกฎหมาย ตามหลัก

กฎหมายตัวเงินดังที่กล่าวข้างต้นแล้ว ยังต้องพิจารณาถึงหลักเกณฑ์ทั่วไปตามหลักกฎหมาย เรื่อง
หนี้ด้วย โดยเฉพาะ "อำนาจแห่งมูลหนี้" ตามบทบัญญัติมาตรา 194

คำพิพากษาฎีกาที่ 2932/2519 จำเลยให้การว่า จำเลยส่งจ่ายเช็คพิพาทให้ ก.
เพื่อนำไปใช้ประโยชน์เกี่ยวกับที่ดิน แต่ ก. กลับนำเช็คดังกล่าวไปชำระให้โจทก์เป็นค่าซื้อหิน
สองก้อนที่โจทก์อ้างว่าเป็นเหล็กไหล โดยมีเงื่อนไขว่า ก. ขอนำหินดังกล่าวไปให้ผู้เชี่ยวชาญ
พิสูจน์ก่อนว่าใช่เหล็กไหลหรือไม่ ถ้าใช่จึงจะรับซื้อ ถ้าไม่ใช่จะเอามาคืนและรับเช็คคืน ผลการ
พิสูจน์ปรากฏว่าไม่ใช่เหล็กไหล สัญญาซื้อขายไม่เกิดขึ้น ดังนั้นจำเลยยกข้อต่อสู้โจทก์ ซึ่งเป็น
ผู้ทรงได้ว่าไม่มีมูลหนี้โดยไม่ต้องต่อสู้ว่าโจทก์กับ ก. คบคิดกันฉ้อฉลจำเลย โจทก์ไม่มีอำนาจ
ฟ้อง ต้องคืนเช็คให้จำเลย

จากข้อเท็จจริงในคำพิพากษาฎีกาฉบับดังกล่าว แม้ว่าโจทก์จะเป็นผู้ที่มีคุณสมบัติ
ครบถ้วนของการเป็นผู้ทรงตัวเงินตามความในมาตรา 904 ก็ตาม แต่เมื่อพิจารณาถึงอำนาจ
แห่งมูลหนี้ตามมาตรา 194 แล้ว จะเห็นได้ว่า โจทก์ในคดีนี้ ไม่มีสิทธิที่จะนำตัวเงินนั้นมาฟ้อง
ให้จำเลย ซึ่งเป็นผู้ลงลายมือชื่อในตัวเงินนั้นรับผิดชอบได้ เพราะสิทธิของโจทก์ซึ่งเป็นผู้ทรงตาม
ตัวเงินนั้นมีอยู่อย่างบกพร่อง กล่าวคือ เมื่อสัญญาซื้อขายไม่มีผลบังคับ ก็ย่อมไม่มีมูลหนี้ที่โจทก์
จะใช้สิทธิเรียกร้องเงินตามเช็คที่โจทก์รับไว้จาก ก. การที่โจทก์ได้เช็คพิพาทมาไว้ในความ
ครอบครองอันเนื่องมาจากการซื้อขายที่ไม่สมบูรณ์นี้ ถือได้ว่าเป็นเรื่องสิทธิของโจทก์ซึ่งเป็น
ผู้ทรงนั้นบกพร่อง ดังนั้นจำเลยซึ่งเป็นผู้ส่งจ่ายเช็คพิพาท ย่อมยกข้ออ้างดังกล่าวขึ้นต่อสู้โจทก์
เพื่อปฏิเสธความรับผิดชอบได้ เพราะเป็นการยกข้อต่อสู้ที่จำเลยมีต่อโจทก์ซึ่งเป็นผู้ทรงคน
ปัจจุบัน มิใช่ข้อต่อสู้ที่จำเลยมีต่อผู้ทรงคนก่อน ๆ จึงไม่ขัดต่อบทบัญญัติมาตรา 916 ประกอบ
ด้วย มาตรา 989

อนึ่ง การที่จะถือว่าสิทธิของผู้ทรงตัวเงินบกพร่อง อันจะทำให้ลูกหนี้สามารถยกขึ้น
เป็นข้อต่อสู้ต่อผู้ทรงได้นั้น จะต้องเป็นกรณีที่ผู้ทรงตัวเงินไม่อาจอยู่ในฐานะที่จะอ้างสิทธิในความ
เป็นเจ้าของ เพื่อเรียกให้ลูกหนี้ชำระหนี้ โดยอาศัยอำนาจแห่งมูลหนี้ตามหลักทั่วไปใน มาตรา
194 นั้นได้ แต่ถ้าหนี้ยังสามารถที่จะบังคับกันได้ด้วยอำนาจแห่งมูลหนี้แล้ว ก็ยังไม่เรียกว่า
สิทธิของผู้ทรงตัวเงินบกพร่อง

2) ผู้ที่มีตัวเงินไว้ในครอบครอง โดยฐานเป็นผู้สืบทอดของผู้ทรง

ผู้สืบทอดของผู้ทรง เช่น ทายาท หรือผู้จัดการมรดกของผู้ทรง ย่อมมีสิทธิเรียกร้องให้ลูกหนี้ตามตัวเงินชำระหนี้ตามเนื้อความในตัวเงินให้แก่ตนได้ตามมาตรา 1599 และมาตรา 1600 หรือผู้ทรงที่เป็นตัวแทนตามมาตรา 925 และบุคคลเหล่านี้มีสิทธิดำเนินการต่าง ๆ ที่จำเป็นต่อการที่ตนจะใช้สิทธิเรียกร้อง อย่างไรก็ตาม ลูกหนี้ก็อาจยกข้อต่อสู้ใด ๆ ที่ตนมีต่อเจ้าหนี้คนเดิมขึ้นต่อสู้ผู้สืบทอด เพื่อปฏิเสธความรับผิดชอบได้ แม้ข้อต่อสู้นั้นจะอาศัยความเกี่ยวพันเฉพาะบุคคลระหว่างตนกับเจ้าหนี้คนเดิม เพราะเป็นการดำเนินการโดยอาศัยสิทธิของผู้ทรง

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 327/2495 การออกเช็คลงวันล่วงหน้าให้เขาไปนั้น เท่ากับผู้ออกเช็คสัญญาว่าตนจะรับผิดชอบตามเนื้อความแห่งตัวนั้น เมื่อถึงวันที่ลงไว้ ผู้ทรงตัวนั้นโดยชอบก็ย่อมมีสิทธิเป็นเจ้าหนี้ตามตัวนั้น แม้ตัวนั้นจะยังไม่ถึงกำหนดและแม้ผู้ทรงตัวนั้นจะตายก่อนถึงวันที่ลงวันเช็ค ผู้จัดการมรดกของผู้ทรงตัวนั้นก็ย่อมเข้าสามสิทธิของผู้ทรงได้สิทธิที่ผู้ทรงมีอยู่ เป็นการโอนโดยผลของกฎหมายซึ่งย่อมเป็นเช่นเดียวกับการโอนโดยรูปการและด้วยผลของการโอนสามัญ ซึ่งผู้ออกเช็ค อาจยกข้อต่อสู้อันอาศัยความเกี่ยวพันเฉพาะผู้ออกเช็คกับผู้ทรงตัวนั้นต่อสู้ผู้จัดการมรดกของผู้ทรงตัวได้

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2274/2521 เช็คสั่งจ่ายเงินลงวันที่ล่วงหน้าให้แก่ จ. จ.ตาย โจทก์เป็นภรรยาและรับมรดก จ. โจทก์เป็นผู้ทรงเช็คโดยชอบด้วยกฎหมาย ฟ้องเรียกเงินตามเช็คที่จำเลยสั่งจ่ายเงินได้

3) ผู้รับโอนสิทธิเรียกร้อง โดยการโอนหนี้สามัญ

ในกรณีที่ตัวเงินไม่สามารถโอนกันได้ในลักษณะที่เป็นตัวเงิน เพราะผู้สั่งจ่ายห้ามโอนไว้ตามมาตรา 917 วรรคสอง ซึ่งสามารถโอนกันได้โดยรูปการและด้วยผลของการโอนสามัญ คือ ต้องโอนหนี้โดยทำเป็นหนังสือระหว่างผู้โอนกับผู้รับโอน จึงจะทำให้การโอนนั้นมีผลสมบูรณ์ และบอกกล่าวการโอนเป็นหนังสือไปยังลูกหนี้ทั้งหลายที่ลงลายมือชื่อในตัวเงิน หรือได้รับความยินยอมเป็นหนังสือจากลูกหนี้เหล่านั้นตามมาตรา 306 จึงจะใช้ยื่นลูกหนี้หรือบุคคลภายนอกได้

แต่การโอนหนี้สามัญย่อมทำให้ลูกหนี้ทั้งหลายสามารถยกข้อต่อสู้ทั้งหลายนอกจากข้อต่อสู้ที่ปรากฏ
บนตราสารหรือสลิปเนื่องจากลักษณะแห่งตราสาร ข้อต่อสู้เรื่องความสามารถของตัวลูกหนี้และ
อื่น ๆ เช่น ข้อต่อสู้ที่อาศัยความเกี่ยวพันเฉพาะบุคคลระหว่างตนกับผู้ที่โอนตัวให้ผู้รับโอนข้อต่อสู้
ผู้รับโอนสิทธิได้ ตามมาตรา 308

4) ลูกหนี้ตามตัวเงินซึ่งได้ใช้เงินให้แก่ผู้ทรงและรับตัวมาไว้ในความครอบครอง

บุคคลซึ่งถูกไล่เบี้ยหรืออาจถูกไล่เบี้ยตามตัวเงิน ก็คือ บรรดาลูกหนี้ทั้งหลายซึ่งอาจ
เป็นผู้ส่งจ่าย ผู้สลักหลัง ผู้รับอาวัล ผู้รับรองด้วยสอดเข้าแก้หน้า ซึ่งบุคคลเหล่านี้เมื่อได้ใช้เงิน
ให้ผู้ทรงไป ไม่ว่าจะสมัครใจเข้าใช้เงินเองหรือถูกไล่เบี้ย และได้รับตัวนั้นมาไว้ในความ
ครอบครอง ก็กลายเป็นเจ้าหนี้ที่จะเรียกร้อง หรือ ไล่เบี้ยเอาเงินจำนวนที่ตนใช้ให้แก่ผู้ทรงไป
รวมทั้งค่าใช้จ่ายอื่น ๆ ตามที่กฎหมายกำหนดจากบุคคลซึ่งเป็นลูกหนี้ตามตัวเงินได้

บุคคลซึ่งอาจถูกไล่เบี้ย

ฐานะแห่งคู่สัญญาในตัวเงิน อาจแบ่งออกได้เป็น 2 ฝ่าย คือ ฝ่ายเจ้าหนี้ซึ่งตาม
ธรรมดาเป็นผู้ทรงหรือเป็นผู้ที่เข้าไปอยู่ในฐานะของผู้ทรงเพื่อใช้สิทธิไล่เบี้ย กับ ฝ่ายลูกหนี้ ซึ่ง
ต้องรับผิดชอบตามตัวเงิน

ลูกหนี้ในตัวเงิน คือ บุคคลทั้งหลายผู้ลงลายมือชื่อในตัวเงิน ตามมาตรา 900 วรรค
แรก ซึ่งบัญญัติว่า "บุคคลผู้ลงลายมือชื่อของตนในตัวเงินย่อมจะต้องรับผิดชอบเพื่อความใน
ตัวเงินนั้น" ดังนั้นลูกหนี้ในตัวเงินจึงเป็นบุคคลซึ่งอาจถูกเจ้าหนี้ใช้สิทธิไล่เบี้ยได้ ส่วนความ
รับผิดชอบของลูกหนี้ที่ลงลายมือชื่อในตัวเงินนั้น ก็ขึ้นอยู่กับว่าตนลงชื่อในฐานะอย่างไร ก็ต้องรับผิด
ในฐานะเช่นนั้น

ลูกหนี้ตามตัวเงินที่อาจถูกเจ้าหนี้ใช้สิทธิไล่เบี้ยได้มี 6 ประเภทคือ

- 1) ผู้รับรอง
- 2) ผู้ออกตัว
- 3) ผู้ส่งจ่าย

- 4) ผู้สืบทอด
- 5) ผู้รับอาวัล
- 6) ผู้รับรองด้วยสอดเข้าแก่น้ำ

1) ผู้รับรอง

ผู้รับรอง คือ ผู้จ่ายซึ่งเป็นบุคคลที่ผู้ส่งจ่ายระบุชื่อไว้ในตัวแลกเงินให้ทำการจ่ายเงินให้แก่ผู้ทรง และได้ทำการรับรองตัวเงิน โดยอาจเขียนลงในด้านหลังของตัวแลกเงินว่า "รับรองแล้ว" หรือข้อความอย่างอื่นทำนองเดียวกันนั้นพร้อมทั้งลงลายมือชื่อไว้ หรือลงลายมือชื่อไว้ที่ด้านหลังตัวโดยไม่เขียนข้อความใด ๆ ไว้ก็ได้ ตามมาตรา 931

การที่ผู้ส่งจ่ายเพียงแต่ระบุชื่อผู้จ่ายลงในตัวเงินนั้นไม่ทำให้ผู้จ่ายเป็นลูกหนี้ในตัวเงินแต่อย่างใด แม้ผู้จ่ายจะเป็นลูกหนี้ของผู้ส่งจ่ายในหนี้เดิมกันมาก่อนและอาจมีสัญญาต่อกันไว้แล้วว่าหากผู้ส่งจ่ายมีคำสั่งในตัวแลกเงินมาให้ตนเป็นผู้จ่ายเงิน ผู้จ่ายจะจ่ายเงินให้ก็ตาม เพราะเป็นเพียงมูลหนี้เดิม และในขณะที่ผู้ส่งจ่ายออกตัวแลกเงินให้แก่ผู้ทรงนั้นก็ยังมีสัญญาเกิดขึ้นระหว่างผู้ส่งจ่ายกับผู้ทรงเท่านั้น โดยที่ผู้จ่ายมิได้ผูกพันเป็นคู่สัญญาด้วย ผู้จ่ายจะผูกพันเป็นลูกหนี้ตามตัวเงินก็ต่อเมื่อตนได้ทำการรับรองตัวที่ผู้ทรงนำมายื่นให้รับรองและผู้รับรองยอมจะต้องผูกพันในอันที่จะชำระหนี้ตามเนื้อความในตัวเงินที่ตนรับรองนั้น ตามมาตรา 937

ผู้รับรองนี้มีเฉพาะในตัวเงินประเภทตัวแลกเงินเท่านั้น ในเรื่องตัวสัญญาใช้เงินนั้นไม่มีผู้รับรอง เพราะผู้ออกตัวสัญญาใช้เงินเป็นผู้ให้คำสัญญาว่าจะใช้เงินให้กับผู้ทรงตามมาตรา 982 และมีความรับผิดชอบกับผู้รับรองตัวแลกเงิน (มาตรา 986)

ส่วนเช็คนั้นตามปกติไม่มีการรับรอง แต่ธนาคารซึ่งเป็นผู้จ่ายเงินตามเช็คอาจรับรองว่าจะใช้เงินให้ตามมาตรา 993 พร้อมทั้งลงลายมือชื่อของผู้มีอำนาจลงชื่อของธนาคาร ซึ่งถ้าธนาคารรับรองเช็คนั้นโดยผู้ทรงเช็คเป็นผู้จัดการให้ธนาคารลงข้อความรับรอง ผู้ส่งจ่ายและผู้สืบทอดทั้งหลายจะหลุดพ้นจากความรับผิดชอบเช็คนั้น แต่ถ้าธนาคารทำการรับรองเช็คโดยคำขอร้องของผู้ส่งจ่าย ผู้ส่งจ่ายและผู้สืบทอดทั้งหลายก็ไม่หลุดพ้นจากความรับผิด หากธนาคาร

จ่ายเงินไปก็สามารถหักเงินจากบัญชีของผู้ส่งจ่ายได้

ในการรับรองตั๋วแลกเงินนั้น ผู้รับรองอาจทำได้ 2 วิธีคือ

(1) การรับรองตลอดไป (General Acceptance) หมายถึง ผู้จ่ายรับรองที่จะจ่ายเงินตามคำสั่งของผู้ส่งจ่ายตามเนื้อความในตัวแลกเงินทุกประการ โดยปราศจากเงื่อนไขใด ๆ ทั้งสิ้น

(2) การรับรองเบี่ยงบ้าย (Qualified Acceptance) หมายถึงการรับรองที่แตกต่างไปจากคำสั่งของผู้ส่งจ่าย

กรณีที่ผู้จ่ายเขียนคำรับรองลงในตั๋วแลกเงินแล้ว แต่ขีดฆ่าเสียก่อนส่งมอบตัวให้ผู้ทรงยอมถือได้ว่าเป็นการบอกปิดไม่รับรอง แต่ถ้การรับรองนั้นผู้จ่ายได้มีหนังสือแจ้งไปยังผู้ทรงหรือคู่สัญญาฝ่ายอื่นที่ลงลายมือชื่อในตั๋วเงิน ว่าตน(ผู้จ่าย) ได้รับความรับรองตั๋วแลกเงินนั้นแล้ว แม้ว่าตัวเงินจะยังอยู่ในครอบครองของผู้จ่ายและผู้จ่ายขีดฆ่าคำรับรองของตนออกแล้วก็ตาม ก็ไม่มีผลเป็นการบอกปิดไม่รับรอง และต้องถือว่าผู้จ่ายยังคงรับรองตัวนั้น อีกทั้งมีความผูกพันที่จะจ่ายเงินตามคำรับรองของตน (มาตรา 934)

2) ผู้ออกตั๋ว

ผู้ออกตั๋ว คือ ผู้ที่ออกตั๋วสัญญาใช้เงินเช่นเดียวกับผู้ส่งจ่าย แต่มิได้เป็นผู้ส่งจ่าย เพราะผู้ออกตั๋วมิได้สั่งให้บุคคลใดจ่ายเงินให้ผู้ทรง แต่เป็นผู้สัญญาว่าจะใช้เงินให้กับผู้ทรงตามเนื้อความที่ตนระบุไว้ในตั๋วสัญญาใช้เงินที่ออกให้ด้วยตนเอง โดยที่ไม่มีผู้รับรองเหมือนในกรณีของตั๋วแลกเงิน

3) ผู้ส่งจ่าย

ผู้ส่งจ่าย คือ ผู้ที่ออกตั๋วแลกเงินหรือเช็ค โดยลงลายมือชื่อเป็นคนแรกในตั๋วเงิน

ดังกล่าวสั่งให้ผู้จ่าย (ในกรณีของตัวแลกเงิน) หรือธนาคาร (ในกรณีของเช็ค) จ่ายเงินให้แก่ผู้รับเงิน หรือผู้ถือ (ผู้ทรง) และส่งมอบตัวเงินนั้นให้แก่ผู้รับเงินหรือผู้ถือ ซึ่งจะต้องรับผิดชอบตามข้อความในตัวเงินในฐานะผู้สั่งจ่ายตามมาตรา 900 และ 914

สำหรับความรับผิดชอบของผู้สั่งจ่ายตัวแลกเงินนั้น ผู้สั่งจ่ายจะรับผิดชอบต่อผู้ทรงก็ต่อเมื่อผู้จ่ายไม่รับรองหรือไม่ใช้เงิน หรือผู้รับรองไม่ใช้เงิน โดยมีเงื่อนไขว่าผู้ทรงได้ทำให้ถูกต้องตามวิธีการในข้อไม่รับรองหรือไม่ใช้เงินแล้ว

ส่วนความรับผิดชอบของผู้สั่งจ่ายเช็คก็เช่นเดียวกัน ผู้สั่งจ่ายจะรับผิดชอบต่อเมื่อธนาคารปฏิเสธการจ่ายเงินตามเช็ค ซึ่งอาจเกิดจากเหตุใด ๆ ทั้งจากผู้สั่งจ่ายเองเป็นผู้สั่งห้ามจ่ายหรือเกิดจากการกระทำใด ๆ ของผู้ทรง หรืออื่น ๆ โดยผู้ทรงได้นำเช็คไปยื่นให้ธนาคารจ่ายเงินโดยชอบแล้ว

ตามบทบัญญัติมาตรา 915 (1) ผู้สั่งจ่ายอาจลงข้อกำหนดไว้โดยชัดแจ้งในตัวแลกเงินและเช็ค เพื่อลบล้างหรือจำกัดความรับผิดชอบของตนเองต่อผู้ทรงตัวเงินได้

4) ผู้สลักหลัง

ผู้สลักหลัง คือ บุคคลที่เคยเป็นผู้ทรง ซึ่งอาจเป็นผู้รับเงินหรือผู้รับสลักหลังในตัวเงินชนิดระบุชื่อ และได้โอนตัวนั้นให้แก่ผู้รับประโยชน์หรือผู้รับสลักหลัง โดยลงลายมือชื่อของตนลงในตัวเงินหรือใบประจำต่อ และระบุชื่อผู้รับประโยชน์ หรือผู้รับสลักหลัง แล้วส่งมอบตัวนั้นให้ผู้รับประโยชน์หรือผู้รับสลักหลัง ไป หรือเพียงแต่ลงลายมือชื่อของตนลงในด้านหลังตัวเงิน แล้วส่งมอบให้แก่ผู้รับโอนไปตามมาตรา 919

การที่ตัวเงินชนิดระบุชื่อสามารถสลักหลังกันได้ต่อ ๆ ไป โดยผู้ทรงสลักหลังโอนให้กับผู้รับโอนไปเป็นทอด ๆ ก็ทำให้ผู้ทรงคนเดิมเปลี่ยนฐานะเป็นลูกหนี้ผู้สลักหลังต่อผู้ทรงคนใหม่

ด้วยเหตุที่การสลักหลังนี้ทำได้เฉพาะในตัวเงินชนิดระบุชื่อเท่านั้น จึงสามารถทำได้

ในตั๋วเงินทุกประเภท คือ ตั๋วแลกเงิน ตั๋วสัญญาใช้เงิน และเช็ค เพราะตั๋วเงินเหล่านี้จะมีตัว
 ชนิดระบุชื่อด้วยกันทั้งสิ้น เพียงแต่ตั๋วเงินประเภทตั๋วแลกเงินและเช็คจะมีตัวเงินชนิดผู้ถือเพิ่มขึ้น
 มาอีกชนิดหนึ่ง ในขณะที่ตั๋วสัญญาใช้เงินนั้นไม่มีตัวชนิดผู้ถือ เหตุที่กฎหมายไม่อนุญาตให้มีตัวชนิด
 ผู้ถือในตั๋วสัญญาใช้เงินนี้ ก็เนื่องจากธนบัตรที่ออกมารั้งแรกในปี พ.ศ. 2445 นั้น ออกมาในรูป
 ตั๋วสัญญาใช้เงิน (Promissory Note) สัญญาจะจ่ายเงินให้แก่ผู้นำธนบัตรมาขึ้นเงินเป็น
 เงินตราสยามเท่ากับสัญญาจะจ่ายเงินตราโลหะแก่ผู้ถือตัว (ธนบัตร) ซึ่งผู้ร่างประมวลกฎหมาย
 แห่งและพาณิชย์ บรรพ 3 คงจะเกรงไปว่าอาจมีผู้ที่ประชาชนเชื่อถือ ออกตั๋วสัญญาใช้เงินจะใช้
 เงินแก่ผู้ถือ เป็นทำนองออกบัตรแทนเงินตราแข่งขันกับธนบัตรของรัฐบาล จึงไม่อนุญาตให้ระบุ
 ใช้เงินแก่ผู้ถือ¹³

ความรับผิดชอบของผู้สืบทอดนั้นเป็นเช่นเดียวกับผู้สั่งจ่าย คือ จะรับผิดชอบเมื่อไม่มีการ
 รับรองหรือใช้เงินตามตัว ในกรณีของตั๋วแลกเงินเมื่อผู้ทรงได้ทำให้ออกต้องตามวิธีการในข้อ
 ไม่รับรองหรือไม่ใช้เงินนั้นแล้ว หรือกรณีที่ เป็นเช็ค ผู้สืบทอดจะรับผิดชอบเมื่อธนาคารปฏิเสธ
 การจ่ายเงิน ส่วนกรณีของตั๋วสัญญาใช้เงินนั้น ผู้สืบทอดจะรับผิดชอบต่อผู้ทรงก็ต่อเมื่อผู้ทรงได้นำ
 ตัวไปยื่นให้ผู้ออกตัวใช้เงินแต่ผู้ออกตัวปฏิเสธการจ่ายเงิน

ผู้สืบทอดอาจลงข้อกำหนดไว้โดยชัดแจ้งในตั๋วแลกเงิน และเช็ค เพื่อลบล้างหรือ
 จำกัดความรับผิดชอบของตนเองต่อผู้ทรงได้ตามมาตรา 915 (1) เช่นเดียวกับผู้สั่งจ่าย

5) ผู้รับอวัล

ผู้รับอวัล คือ บุคคลที่เข้าเป็นผู้ค้าประกันหรือรับประกันการใช้เงินของลูกหนี้คนใด
 คนหนึ่งตามตั๋วเงิน (ใช้ได้กับตั๋วเงินทั้งสามประเภท) ผู้รับอวัลอาจเป็นบุคคลภายนอกที่มีใช้
 คู่สัญญาในตั๋วเงิน หรืออาจเป็นคู่สัญญาคนใดคนหนึ่งในตัวเงินก็ได้ตามมาตรา 938 วรรคสอง

¹³เฉลิม ยงบุญเกิด, ตั๋วสัญญาใช้เงิน (พระนคร: โรงพิมพ์เฟื่องอักษร, 2509),
 หน้า 15-16.

ซึ่งอาจเป็นการรับประกันทั้งจำนวน หรือบางส่วน โดยเขียนข้อความ "ใช้ได้เป็นอวัล" หรือ ส่วนอื่นใดเท่านั้น เดียวกัน และลงลายมือชื่อของตนในด้านหน้าแห่งตั๋วเงินหรือในใบประจำต่อรวมทั้งระบุว่าตนค้าประกันลูกหนี้คนใดซึ่งหากไม่ระบุนำ กฎหมายให้ถือว่าค้าประกันผู้ส่งจ่ายหรือผู้รับอวัลอาจลงลายมือชื่อของตนในด้านหน้าของตั๋วเงิน โดยไม่เขียนข้อความใด ๆ ก็ได้ตาม มาตรา 938 และ มาตรา 939

อย่างไรก็ตามผู้ที่ลงลายมือชื่อสลักหลังตั๋วแลกเงินหรือเช็คที่ส่งจ่ายให้แก่ผู้ถือ ย่อมเป็นการประกัน (อวัล) ผู้ส่งจ่าย ตามมาตรา 921 และ มาตรา 989 ซึ่งเป็นการอวัลโดยผลของกฎหมาย มิใช่โดยเจตนาของผู้รับอวัลทั้งที่ตนมีเจตนาสลักหลังตั๋วให้ผู้รับโอนเท่านั้น

ผู้รับอวัลอาจเข้ารับอวัลลูกหนี้คนใดคนหนึ่ง โดยเต็มตามจำนวนที่บุคคลนั้นต้องรับผิดชอบ หรืออาจประกันความรับผิดชอบของบุคคลนั้นเพียงบางส่วนก็ได้ ตามมาตรา 938 วรรคแรก ซึ่งควร จะระบุนำให้ชัดเจน และกรณีเช่นนี้ผู้รับอวัลก็จะรับผิดชอบเท่าที่ตนรับอวัล ไม่ใช่ผูกพันเป็น อย่างเดียวกันกับผู้ถือประกันอย่างในกรณีทั่วไป แต่ในบางกรณีผู้รับอวัลอาจมีความรับผิดชอบ กว่าบุคคลที่ตนประกัน กล่าวคือ กรณีที่บุคคลที่ตนรับอวัลไม่ต้องรับผิดชอบเพราะความรับผิดชอบ ของบุคคลนั้นใช้บังคับไม่ได้ด้วยเหตุใด ๆ อันเป็นข้อต่อสู้ซึ่งบุคคลนั้นไม่ต้องรับผิดชอบ ผู้รับอวัลก็ยังคง ต้องรับผิดชอบเพื่อความในตั๋วเงิน เว้นแต่จะมีการทำผิดแบบระเบียบ (มาตรา 940 วรรคสอง) เช่น การที่ผู้ทรงไม่นำตั๋วแลกเงินไปยื่นต่อผู้จ่าย เพื่อให้ผู้จ่ายรับรองภายในเวลาที่กำหนดสำหรับ ตั๋วที่ต้องมีการรับรอง อันทำให้ผู้ทรงสันนิษฐานได้โดยผู้ส่งจ่าย ผู้สลักหลัง และคู่สัญญาอื่น ๆ ผู้ต้อง รับผิดชอบ เว้นแต่ผู้รับรอง (มาตรา 973) ซึ่งทำให้ผู้รับอวัลหลุดพ้นจากความรับผิดชอบไปด้วย

6) ผู้รับรองด้วยสอดเข้าแก้หน้า

ผู้รับรองด้วยสอดเข้าแก้หน้า คือ บุคคลที่เข้ามารับรองว่าจะใช้เงินแทนลูกหนี้ใน ตั๋วแลกเงิน เมื่อผู้จ่ายไม่รับรองตั๋วตามมาตรา 950 โดยอาจเข้ามาเอง ซึ่งเรียกว่าผู้สอดเข้า แก้หน้า หรือโดยผู้ส่งจ่าย หรือผู้สลักหลังระบุนำล่วงหน้า ซึ่งเรียกว่า ผู้รับรองยามประสงค์ และผู้รับรองด้วยสอดเข้าแก้หน้านั้นอาจ เป็นบุคคลภายนอกหรือเป็นผู้จ่าย หรือบุคคลซึ่งต้องรับผิด เป็นลูกหนี้ในตั๋วเงินอยู่แล้วก็ได้ เว้นแต่ผู้รับรอง

ในการรับรองด้วยสอดเข้าแก่น้ำัน ผู้รับรองดังกล่าวต้องเขียนระบุข้อความที่รับรองแก่น้ำาลูกหนี้คนใด ซึ่งหากไม่ระบุไว้กฎหมายให้ถือว่ารับรองเพื่อผู้ส่งจ่ายตามมาตรา 952 และเมื่อมีการรับรองด้วยแก่น้ำาแล้ว บุคคลนั้นจะกลายเป็นลูกหนี้ที่ต้องรับผิดชอบผู้ทรงและผู้สลับหลัง ทั้งหลายที่สลับหลังภายหลังคู่สัญญาฝ่ายซึ่งตนเข้าแก่น้ำา โดยรับผิดชอบเป็นอย่างดีเท่ากับที่คู่สัญญาฝ่ายนั้นต้องรับผิดชอบ

นอกจากผู้รับรองด้วยสอดเข้าแก่น้ำาแล้ว ในเรื่องการสอดเข้าแก่น้ำานั้นยังมีบุคคลอีกประเภทหนึ่ง คือ ผู้ใช้เงินเพื่อแก่น้ำา ซึ่งเป็นผู้ที่เข้าไปใช้เงินให้แก่ผู้ทรงแทนลูกหนี้คนหนึ่งคนใดในตัวแลกเงินหรือตัวสัญญาใช้เงินเมื่อลูกหนี้ถูกไล่เบี้ย ดังนั้นผู้ใช้เงินเพื่อแก่น้ำาจึงมีใช้ลูกหนี้ในตัวเงินซึ่งแตกต่างจากผู้รับรองด้วยสอดเข้าแก่น้ำา เพราะมีใช้บุคคลที่ลงลายมือชื่อในตัวเงินมาก่อนที่จะมีการใช้เงินตามตัวแลกเงินหรือตัวสัญญาใช้เงิน แต่เมื่อได้ใช้เงินไปแล้วยอมรับช่วงสิทธิของผู้ทรง ที่จะไล่เบี้ยเอาที่คู่สัญญาฝ่ายที่ตนใช้เงินแทนไปและคู่สัญญาที่ต้องรับผิดชอบต่อคู่สัญญาที่ตนใช้เงินแทนนั้น เช่นเดียวกับผู้รับรองด้วยสอดเข้าแก่น้ำาที่ใช้เงินให้กับผู้ทรงหรือเจ้าหน้ออื่น ๆ

นอกจากบุคคลซึ่งอาจถูกไล่เบี้ยได้ 6 ประเภท ดังกล่าวข้างต้นแล้ว ผู้สลับสิทธิของลูกหนี้ เช่น ทายาทของลูกหนี้ ก็ต้องรับผิดชอบในความในตัวเงินด้วยเช่นเดียวกับลูกหนี้เพราะเป็นผู้รับผิดชอบแทนที่บุคคลนั้น ตามมาตรา 1600

คำพิพากษาฎีกาที่ 847/2516 ก่อนถึงแก่กรรม สามีมของจำเลยส่งจ่ายเช็คให้แก่โจทก์ แต่ธนาคารปฏิเสธการจ่ายเงิน จำเลยซึ่งเป็นภริยาต้องรับผิดชอบในฐานะทายาท

คำพิพากษาฎีกาที่ 502/2521 ออกเช็คไม่ลงวันเพื่อชำระเงินกู้ ผู้ออกเช็คตาย ต่อมา 4 เดือน ผู้ให้แก่น้ำาเช็คไปเบิกเงิน ธนาคารปฏิเสธไม่ยอมจ่าย โจทก์กรอกวันเดียวกันนั้นลงในเช็คแล้วฟ้องทายาทให้ใช้เงินตามเช็คได้

ความรับผิดชอบของลูกหนี้ในกรณีผู้ทรงใช้สิทธิไล่เบี้ย

บุคคลที่เข้าไปเกี่ยวข้องกับคู่สัญญาในตัวเงินโดยเป็นลูกหนี้ นั้น มีความรับผิดชอบที่อาจ

ถูกเรียกร้องให้ชำระเงินตามเนื้อความที่ระบุไว้ในตัวเงิน ซึ่งมาตรา 967 บัญญัติว่า

"ในเรื่องตัวแลกเงินนั้น บรรดาบุคคลผู้ส่งจ่ายก็ดี รับรองก็ดี สลักหลังก็ดี หรือรับประกันด้วยอาวัลก็ดี ย่อมต้องร่วมกันรับผิดชอบผู้ทรง

ผู้ทรงย่อมมีสิทธิว่ากล่าวเอาความแก่บรรดาบุคคลเหล่านั้น เรียงตัวหรือรวมกันก็ได้โดยมีพักต้องดำเนินตามลำดับที่คนเหล่านั้นมาต้องผูกพัน

สิทธิเช่นเดียวกันนี้ ย่อมมีแก่บุคคลทุกคนซึ่งได้ลงลายมือชื่อในตัวเงินและเข้าถือเอาตัวเงินนั้น ในการที่จะใช้บังคับเอาแก่ผู้ที่มีความผูกพันอยู่แล้วก่อนตน

การว่ากล่าวเอาความแก่คู่สัญญาคนหนึ่ง ซึ่งต้องรับผิดชอบไม่ตัดหนทางที่จะว่ากล่าวเอาความแก่คู่สัญญาคนอื่น ๆ แม้ทั้งจะเป็นฝ่ายอยู่ในลำดับภายหลังบุคคลที่ได้ว่ากล่าวเอาความมาก่อน"

มาตรา 967 นี้บัญญัติถึงบุคคลที่ต้องรับผิดชอบตามเนื้อความในตัวแลกเงิน โดยที่ลักษณะของความรับผิดชอบนั้น เป็นความรับผิดชอบร่วมกันต่อผู้ทรง และต่อเจ้าหน้อ้นคือผู้ซึ่งเคยเป็นลูกหน้อ้นในตัวเงินที่ได้ใช้เงินให้แก่ผู้ทรงไปและจะใช้สิทธิไล่เบี้ยต่อ และลักษณะของการใช้สิทธิเรียกร้องหรือสิทธิไล่เบี้ยนี้ สามารถเรียกรู้ลูกหน้อ้นทุกคนรับผิดชอบได้เสมอ แม้จะมีการบังคับเอาแก่บุคคลที่ลงลายมือชื่อในตัวเงินในลำดับก่อนแล้ว ก็อาจบังคับเอาจากบุคคลที่ลงลายมือชื่อในลำดับหลังได้ ซึ่งแยกพิจารณาดังนี้

1) ลูกหน้อ้นจะต้องรับผิดชอบร่วมกันทุกคน

บุคคลผู้เป็นเจ้าหน้อ้นตามตัวเงินมีอำนาจฟ้อง หรือเรียกร้องต่อลูกหน้อ้นทั้งหลายให้รับผิดชอบตามเนื้อความในตัวเงินร่วมกันได้ ทั้ง ๆ ที่ลูกหน้อ้นแต่ละคนอาจจะเข้ามาผูกพันกับตัวคนละฐานะคนละเวลา หรือบางคนอาจจะมีเจตนาเป็นผู้ค้ำประกันคู่สัญญาคนใดคนหนึ่งเท่านั้น แต่ลูกหน้อ้นทุกคนก็ต้องรับผิดชอบร่วมกัน ซึ่งการรับผิดชอบอย่างลูกหน้อ้นร่วมตามตัวเงินนี้ก็มีลักษณะเช่นเดียวกับลูกหน้อ้นร่วมทั่วไป ตามมาตรา 291 เช่น ลูกหน้อ้นแต่ละคนต้องรับผิดชอบต่อเจ้าหน้อ้นอย่างเต็มจำนวนในหนี้ที่ค้างชำระและมีความผูกพันรับผิดชอบต่อเจ้าหน้อ้นอยู่จนกว่าหน้อ้นจะระงับสิ้นไป โดยที่เจ้าหน้อ้นหรือผู้ทรงมีสิทธิเรียกรู้ลูกหน้อ้นคนใดคนหนึ่งรับผิดชอบในหนี้ทั้งหมดเพียงคนเดียว หรือให้รับผิดชอบแต่เพียงบางส่วน

กล่าวคือ เจ้าหนี้ตามตัวเงินมีสิทธิเรียกให้ลูกหนี้บางคนนั้นรับผิดชอบเพียงคนเดียว หรือให้รับผิดชอบร่วมกับลูกหนี้บางคน หรือให้ทุกคนร่วมกันรับผิดชอบโดยไม่ต้องคำนึงถึงลำดับที่บุคคลเหล่านั้น ลงลายมือชื่อในตัวเงิน

คำพิพากษาฎีกาที่ 1595/2509 จำเลยที่ 1 ออกเช็คให้โจทก์เพื่อชำระหนี้ จำเลยที่ 3 เป็นผู้สลักหลัง เมื่อเช็คถึงกำหนดและโจทก์นำเช็คเข้าบัญชี ธนาคารปฏิเสธการจ่ายเงิน จำเลยที่ 1 ผู้สั่งจ่าย และจำเลยที่ 3 ซึ่งเป็นผู้สลักหลัง ต้องร่วมกันรับผิดชอบต่อโจทก์ซึ่งเป็นผู้ทรง ตามมาตรา 967 จำเลยที่ 3 จึงมีฐานะเป็นลูกหนี้ร่วมกับจำเลยที่ 1 มิได้มีฐานะเป็นผู้ค้ำประกัน จะนำมาตรา 700 และมาตรา 948 มาใช้บังคับมิได้

2) ผู้ทรงจะใช้สิทธิไล่เบี้ยกับลูกหนี้ผู้ใดก่อนหลังก็ได้ทั้งสิ้น

ความในมาตรา 967 วรรคสอง บัญญัติว่า "ผู้ทรงยอมมีสิทธิว่ากล่าวเอาความแก่บรรดาบุคคลเหล่านั้น เรียงตัวหรือรวมกันก็ได้ โดยมีพักต้องดำเนินตามลำดับที่คนเหล่านั้นมาต้องผูกพัน"

จะเห็นได้ว่า ผู้ทรงจะใช้สิทธิเรียกร้องให้ลูกหนี้คนใด หรือหลายคน เรียงตัว หรือรวมกัน ให้ใช้เงินตามตัวก็ได้โดยไม่ต้องคำนึงว่าใครเข้ามาเป็นลูกหนี้ตามตัวเงินก่อนหรือหลังกันอย่างไร หรือเข้ามาเป็นลูกหนี้ในฐานะใด ในทางปฏิบัติผู้ทรงตัวเงินมักจะฟ้องบุคคลผู้ต้องรับผิดชอบทุกคนเป็นจำเลย ทั้งนี้เพราะเมื่อศาลพิพากษาให้ชนะคดีแล้วก็อาจบังคับคดีเอาแก่ลูกหนี้ตามคำพิพากษาคคนใดคนหนึ่งก็ได้ แต่ถ้าผู้ทรงตัวเงินเลือกฟ้องลูกหนี้บางคน ไม่ฟ้องบางคน หากศาลพิพากษายกฟ้อง ผู้ทรงอาจจะไปฟ้องลูกหนี้คนที่ยังไม่ได้ฟ้องในคดีก่อนนั้นไม่ได้ เพราะคดีขาดอายุความเสียแล้ว

คำพิพากษาฎีกาที่ 354/2509 ตามบ.พ.พ. มาตรา 967 และมาตรา 989 ผู้ทรงเช็ค มีสิทธิว่ากล่าวเอาแก่ผู้สั่งจ่ายหรือผู้สลักหลัง เรียงตัวหรือรวมกันก็ได้ โดยมีพักต้องดำเนินการตามลำดับที่คนเหล่านั้นมาต้องผูกพัน

คำพิพากษาฎีกาที่ 2576/2518 จำเลยที่ 2 ซึ่งเป็นผู้สลักหลังเช็คจะต้องร่วมกับจำเลยที่ 1 ซึ่งเป็นผู้สั่งจ่าย รับผิดชอบโจทก์ซึ่งเป็นผู้ทรงเช็ค การที่โจทก์ฟ้องเรียกเงินตามเช็คจากจำเลยทั้งสองแล้วถอนฟ้องจำเลยที่ 1 ไปนั้น ไม่ทำให้จำเลยที่ 2 หลุดพ้นจากความรับผิด

3) ฟ้องไล่เบี้ยลูกหนี้คนหนึ่งแล้วไม่ได้เงินหรือได้เงินแต่ยังไม่ครบ ผู้ทรงจะฟ้องลูกหนี้คนอื่นอีกก็ได้

มาตรา 967 วรรคท้าย บัญญัติว่า "การว่ากล่าวเอาความแก่คู่สัญญาคนหนึ่ง ซึ่งต้องรับผิด ย่อมไม่ตัดหนทางที่จะว่ากล่าวเอาความแก่คู่สัญญาคนอื่น ๆ แม้ทั้งจะเป็นฝ่ายอยู่ในลำดับภายหลังบุคคลที่ได้ว่ากล่าวเอาความมาก่อน"

ความในวรรคท้ายของมาตรา 967 นี้ เป็นการขยายความในวรรคสองในข้อที่ว่า ผู้ทรงตัวเงินมีสิทธิที่จะเลือกใช้สิทธิไล่เบี้ยเอาจากลูกหนี้โดยไม่ต้องดำ เนินการตามลำดับที่ลูกหนี้เข้ามาผูกพันให้เห็นชัดขึ้นไปอีกว่า แม้ผู้ทรงจะฟ้องลูกหนี้บางคนให้ชำระหนี้แล้ว หากยังไม่ได้รับชำระหนี้ตามตัวเงิน หรือได้รับชำระหนี้เพียงบางส่วนยังไม่ครบถ้วน ผู้ทรงก็ยังมีสิทธิที่จะฟ้องคู่สัญญาที่เป็นลูกหนี้คนอื่นที่ยังไม่ถูกฟ้องให้ชำระหนี้ที่ยังค้างอีกได้ จนกว่าผู้ทรงจะได้รับชำระหนี้จนครบจำนวนตามตัวเงิน แม้ว่าลูกหนี้ที่ผู้ทรงประสงค์จะว่ากล่าวเอาในภายหลังนี้จะเข้าเป็นลูกหนี้ในตัวเงินก่อนหรือหลังลูกหนี้คนที่ผู้ทรงฟ้องให้ชำระหนี้ในครั้งก่อนนั้นก็ตาม แต่ทั้งนี้จะต้องฟ้องภายในอายุความตัวเงิน

คำพิพากษาฎีกาที่ 612/2499 ผู้สั่งจ่ายเช็คและผู้สลักหลังย่อมต้องรับผิดชอบจ่ายเงินให้ผู้ทรงเช็คซึ่งรับโอนเช็คมาโดยการสลักหลังโดยสุจริต แม้ผู้สลักหลังจะรับรองไว้กับผู้สั่งจ่ายว่าผู้สลักหลังจะใช้เงินตามเช็คนั้นให้แก่ผู้ทรงเช็คเองก็ดี ผู้ทรงเช็คก็ยังมีฟ้องเรียกเงินตามเช็คจากผู้สั่งจ่ายได้ เพราะหลักในเรื่องตัวเงิน ผู้รับโอนโดยสุจริตอาจมีอำนาจดีกว่าผู้โอน แต่ถ้าผู้ทรงเช็คได้รับชำระหนี้จากผู้สลักหลังครบจำนวนแล้ว ก็ไม่มีสิทธิจะเรียกเงินจากผู้สั่งจ่ายได้อีก

คำพิพากษาฎีกาที่ 1853/2511 ผู้สั่งจ่ายเช็คไม่มีเงินฝากในธนาคาร แต่ออกเช็คโดยใช้แบบพิมพ์เช็คของบุคคลอื่น เมื่อทำเป็นหนังสือตราสารซึ่งมีรายการครบถ้วนบริบูรณ์ ตาม

ป.พ.พ. มาตรา 987 และมาตรา 989 ย่อมเป็นเช็คโดยชอบ หากผู้ทรงนำไปขึ้นเงินจากธนาคารไม่ได้ ผู้ส่งจ่ายและผู้สลักหลังหรือผู้รับประกันด้วยอาวัลย่อมต้องร่วมรับผิดชอบผู้ทรงเช็ค

4) สิทธิของผู้ที่ใช้เงินให้ผู้ทรง ที่จะไปไล่เบี้ยเอาจากลูกหนี้ที่มีความผูกพันอยู่แล้วก่อนตน

มาตรา 967 วรรคสาม บัญญัติว่า "สิทธิเช่นเดียวกันนี้ ย่อมมีแก่บุคคลทุกคนซึ่งได้ลงลายมือชื่อในตั๋วเงินและเข้าถือเอาตัวเงินนั้น ในการที่จะใช้บังคับเอาแก่ผู้ที่มีความผูกพันอยู่แล้วก่อนตน"

จะเห็นได้ว่า ถ้าลูกหนี้ในตัวเงินคนใดใช้หนี้ตามตั๋วเงินไปแล้วและได้เข้าครอบครองตัวเงินนั้น ตามมาตรา 970 ลูกหนี้ผู้นั้นย่อมเข้าสู่ฐานะของเจ้าหนี้และใช้สิทธิเรียกร้องเอาแก่ผู้ที่จะต้องรับผิดชอบในลำดับก่อนขึ้นไปได้ แต่ไม่มีสิทธิที่จะเรียกร้องเอาจากลูกหนี้ผู้อยู่ในลำดับหลังตน เพราะเป็นคู่สัญญาฝ่ายซึ่งตนต้องรับผิดชอบต่อเขาอยู่ก่อนแล้วตามตัวเงินนั้น

คำพิพากษาฎีกาที่ 3421/2525 โจทก์สลักหลังเช็คอันสั่งให้ใช้เงินแก่ผู้ถือมอบให้ บ. เมื่อ บ. นำเช็คไปเรียกเก็บเงินจากธนาคารไม่ได้ และโจทก์ได้รับเช็คพิพาทคืนมา โจทก์ย่อมมีสิทธิเช่นเดียวกับผู้ทรงในการที่จะบังคับเอาแก่ผู้ที่มีความผูกพันอยู่แล้วก่อนตนตามมาตรา 967 และมาตรา 989

ในเรื่องของจำนวนเงินที่เจ้าหนี้จะไล่เบี้ยจากลูกหนี้ทั้งหลายนั้น ตามมาตรา 968 บัญญัติว่า "ผู้ทรงจะเรียกร้องเอาเงินใช้จากบุคคลซึ่งตนใช้สิทธิไล่เบี้ยนั้นก็ได้อคือ

(1) จำนวนเงินในตัวแลกเงินซึ่งเขาไม่รับรองหรือไม่ใช้กับทั้งดอกเบี้ยด้วย หากว่ามีข้อกำหนดไว้ว่าให้คิดดอกเบี้ย

(2) ดอกเบี้ยอัตราร้อยละห้าต่อปีนับแต่วันถึงกำหนด

(3) ค่าใช้จ่ายในการคัดค้าน และในการส่งคำบอกกล่าวของผู้ทรงไปยังผู้สลักหลัง ถัดจากตนขึ้นไปและผู้ส่งจ่าย กับทั้งค่าใช้จ่ายอื่น ๆ

(4) ค่าชักส่วนลดซึ่งถ้าไม่มีข้อตกลงกันไว้ ท่านให้คิดร้อยละ 1/6 ในต้นเงินอันจะพึง

ใช้ตามตัวเงิน และไม่ว่ากรณีจะเป็นอย่างไร ท่านมีให้คิดสูงกว่าอัตรานี้

ถ้าใช้สิทธิไล่เบี้ยก่อนถึงกำหนด ท่านให้หักลดจำนวนเงินในตัวแลกเงินลงให้ร้อยละห้า”

จากบทบัญญัติมาตรา 968 จะเห็นได้ว่าในการที่ผู้ทรงจะเรียกให้ลูกหนี้ทั้งหลายรับผิดชอบตามเนื้อความในตัวเงินโดยการไล่เบี้ยนั้น จะเรียกได้ในจำนวนเงินที่กฎหมายกำหนดไว้เฉพาะในเรื่องดังต่อไปนี้

(1) จำนวนเงินต้นซึ่งผู้จ่ายไม่ยอมรับรอง หรือจำนวนเงินต้นที่ผู้จ่าย หรือผู้รับรองไม่ยอมจ่ายให้ ซึ่งอาจเป็นจำนวนเงินที่ไม่รับรอง หรือไม่ชำระเงินทั้งหมด หรือจำนวนเงินที่ไม่รับรองหรือไม่ชำระเงินบางส่วนก็ได้ หากเป็นกรณีที่มีการรับรองหรือใช้เงินแต่เพียงบางส่วนตามมาตรา 935 และ มาตรา 946 พร้อมทั้งดอกเบี้ยจากเงินต้นตามที่ผู้ส่งจ่ายระบุไว้ตามมาตรา 911 ซึ่งถ้าไม่ได้ระบุไว้ก็จะคิดดอกเบี้ยไม่ได้

(2) ดอกเบี้ยร้อยละห้าต่อปีนับแต่วันถึงกำหนด ซึ่งเป็นดอกเบี้ยในฐานะที่ผิดสัญญาอันเป็นท่านเองเดียวกับค่าเสียหายเพราะการผิดนัด ซึ่งคิดจากเงินต้นตามที่ระบุไว้ในตัวแลกเงินจนถึงวันที่มีการชำระหนี้เสร็จสิ้น

(3) ค่าใช้จ่ายในการทำคำคัดค้าน และค่าใช้จ่ายในการส่งคำบอกกล่าวของผู้ทรงไปยังผู้สละหลังถัดต้นขึ้นไป และผู้ส่งจ่าย ตามมาตรา 960 และ มาตรา 963 และค่าใช้จ่ายอื่น ๆ เช่น ค่าเดินทางไปรับเงินจากผู้ที่ถูกไล่เบี้ย

(4) ค่าชดเชยส่วนลดอันเป็นเงินที่ผู้ทรงเรียกได้จากผู้ที่ถูกไล่เบี้ยเป็นพิเศษ คล้ายกับเงินค่าปากกุงที่ผู้กู้เงินจากนายทุนเงินกู้ต้องเสียให้กับผู้ให้กู้

ค่าชดเชยส่วนลดนี้เกิดจากธรรมเนียมปฏิบัติหรือจารีตประเพณีในสมัยเดิมของการใช้สิทธิไล่เบี้ยที่มีการให้แก่กัน เพราะในสมัยเดิมนำใช้ทองคำชำระตามราคาตัวแลกเงินซึ่งทำให้ต้องเสียค่าใช้จ่ายในการนำทองคำมาให้ ค่าชดเชยส่วนลดและค่าใช้จ่ายในการขนทองคำกลับภูมิลำเนาของผู้ทรงผู้ทรงจึงเรียกค่าใช้จ่ายนี้ได้ และแม้ในปัจจุบันจะชำระหนี้กันด้วยเงินแต่ก็ยังคงให้เรียก

ค่าชักรส่วนลดกันได้อยู่¹⁴

ในการเรียกค่าชักรส่วนลดนี้ถ้าไม่ระบุไว้ก็เรียกได้ร้อยละ 1/6 ของต้นเงินที่จะต้องชำระ แต่ถ้าตกลงไว้ในอัตราที่ต่ำกว่านี้ก็ทำได้ แต่จะตกลงให้สูงกว่าอัตรานี้ไม่ได้

ตามกฎหมายตัวแลกเปลี่ยนของเยอรมัน ให้คำอธิบายว่า ค่าชักรส่วนลด นี้หมายถึง ค่าป่วยการซึ่งเป็นค่าตอบแทนการนำตัวไปยื่น การตัดค่าน และการแจ้งให้แก่บุคคลที่ได้สักรหลังมาก่อนตามลำดับ ถ้าหากไม่มีการทำคำตัดค่านก็ต้องมีค่าป่วยการเช่นกัน¹⁵

สำหรับจำนวนเงินทั้งหมดตามที่กล่าวมานี้ เป็นจำนวนที่ผู้ทรงจะได้รับเมื่อไล่เบี้ย ในขณะที่ตัวเงินถึงกำหนดใช้เงินแล้ว แต่ถ้าผู้ทรงใช้สิทธิไล่เบี้ยลูกหนี้ทั้งหลายก่อนถึงกำหนดใช้เงิน เช่น เพราะผู้จ่ายไม่ยอมรับรองตัวแลกเปลี่ยนตามมาตรา 959 ข (1) หรือกรณีที่ผู้จ่ายเสียเครดิตทางการเงินเช่นล้มละลายตามมาตรา 959 ข (2) หรือผู้ส่งจ่ายตัวเงินชนิดไม่จำต้องให้ผู้ใดรับรองตกเป็นคนล้มละลายตามมาตรา 959 ข (3) จำนวนเงินที่ผู้ทรงจะได้รับนั้นจะลดลงโดยต้องลดจำนวนเงินต้นในตัวเงินตามมาตรา 968 (1) ลงร้อยละห้าเพราะเป็นการเรียกให้ใช้เงินก่อนเวลาที่ตัวถึงกำหนด อันทำให้ผู้ที่ถูกเรียกให้ใช้หนี้ก่อนกำหนดเสียเปรียบ ที่ไม่สามารถนำเงินจำนวนดังกล่าวไปลงทุนหารายได้ ในขณะที่ผู้ทรงซึ่งได้รับเงินไปก่อนกำหนด ย่อมนำเงินจำนวนนั้นไปทำประโยชน์ต่าง ๆ ที่จะได้รับผลตอบแทนได้ก่อน¹⁶

ดอกเบี้ยที่ผู้ทรงจะได้รับในการใช้สิทธิไล่เบี้ยลูกหนี้ทั้งหลายให้รับผิดนั้น มีข้อสังเกตดังนี้

¹⁴ม.ร.ว.เสนีย์ ปราโมช, คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 3 ว่าด้วยตัวเงิน, หน้า 134.

¹⁵เฉลิม ยงบุญเกิด, ตัวแลกเปลี่ยน, หน้า 196.

¹⁶เสาวนีย์ อัสวโรจณ์, คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยตัวเงิน, หน้า 236-237.

1. ดอกเบี้ยตามมาตรา 968 (1) เป็นดอกเบี้ยที่ผู้ส่งจ่ายเขียนระบุไว้ในมาตรา 911 คือ ดอกเบี้ยตั้งแต่วันที่ลงในตัวเงินจนถึงวันกำหนดใช้เงิน ซึ่งถ้าไม่ได้ระบุไว้ผู้ทรงจะเรียกดอกเบี้ยไม่ได้และจะมีการสืบพยานบุคคลมิได้ เพราะหลักกฎหมายในเรื่องตัวเงินมีว่าลูกหนี้จะรับผิดชอบเฉพาะตามเนื้อความที่ปรากฏในตัวเงินเท่านั้น

คำพิพากษาฎีกาที่ 335/2509 ข้อกำหนดให้คิดดอกเบี้ยตามที่โจทก์นำพยานบุคคลเข้าสืบ มิได้ระบุไว้ในตัวแลกเงิน ฉะนั้นแม้โจทก์จะมีพยานบุคคลมาสืบได้ความว่าจำเลยตกลงยอมเสียดอกเบี้ยให้โจทก์ร้อยละ 15 ต่อปี ก็หาไม่ผลบังคับให้จำเลยต้องเสียดอกเบี้ยในอัตราที่โจทก์นำสืบมาไม่ กรณีต้องบังคับตาม ป.พ.พ.มาตรา 968 (2) ที่บัญญัติให้ผู้ทรงตัวแลกเงินมีสิทธิเรียกดอกเบี้ยในอัตราเพียงร้อยละ 5 ต่อปี นับแต่วันที่ตัวแลกเงินถึงกำหนดเท่านั้น

คำพิพากษาฎีกาที่ 1222/2517 จำเลยออกตั๋วสัญญาใช้เงินให้โจทก์ ไม่ได้เขียนข้อกำหนดให้ดอกเบี้ยไว้ กรณีต้องบังคับตาม ป.พ.พ.มาตรา 983 (3), มาตรา 986 ประกอบด้วยมาตรา 911 โจทก์เรียกดอกเบี้ยไม่ได้

ดอกเบี้ยที่ผู้ส่งจ่ายเขียนระบุไว้ในตัวเงินตามมาตรา 911 นี้ มีประเด็นที่น่าพิจารณา คือ จะกำหนดอัตราดอกเบี้ยไว้เกินกว่าร้อยละ 15 ต่อปี ได้หรือไม่ ซึ่งจะกล่าวต่อไปในบทที่ 4 ส่วนกรณีที่ผู้ส่งจ่ายระบุให้คิดดอกเบี้ยดังกล่าว หากถึงกำหนดใช้เงินแล้ว ลูกหนี้ยังไม่ได้ชำระเงิน ผู้ทรงก็มีสิทธิใช้อัตราดอกเบี้ยดังกล่าวนั้นตลอดไปจนถึงวันที่มีการใช้เงินตามตัว เว้นแต่อัตราดอกเบี้ยที่ผู้ส่งจ่ายกำหนดไว้ดังกล่าวจะเป็นอัตราที่ต่ำกว่าร้อยละ 5 ต่อปี จึงจะใช้อัตราดอกเบี้ยร้อยละ 5 ต่อปีนับแต่วันถึงกำหนดใช้เงินจนถึงวันใช้เงินตามตัว ตามมาตรา 968 (2) และในการคิดดอกเบี้ยตั้งแต่วันที่ถึงกำหนดใช้เงินนั้นต้องคิดจากต้นเงิน ไม่ใช่คิดจากต้นเงินรวมทั้งดอกเบี้ย ทั้งนี้เพราะคิดดอกเบี้ยซ้อนดอกเบี้ยไม่ได้ตามมาตรา 224 วรรคสอง¹⁷

2. ดอกเบี้ยตามมาตรา 968 นี้ นำไปใช้กับตั๋วสัญญาใช้เงินด้วย แต่ไม่ใช้กับเรื่อง

¹⁷เรื่องเดียวกัน, หน้า 238.

เช็ค ดังนั้น ผู้ทรงเช็คมีสิทธิคิดดอกเบี้ยในระหว่างเวลาที่ผิดนัดร้อยละ 7.5 ต่อปี ตามมาตรา 224 ไม่ใช่ร้อยละ 5 ต่อปีตามมาตรา 968 (2) โดยคิดดอกเบี้ยจากวันที่ยื่นเช็ค ไม่ใช่วันที่ลงในเช็คแต่ไม่ได้ยื่นเช็ค

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 393/2518 ดอกเบี้ยในต้นเงินตามเช็คที่ธนาคารปฏิเสธการใช้เงิน คิดตั้งแต่วันที่ยื่นเช็ค ไม่ใช่วันที่ลงในเช็คแต่ไม่ได้ยื่นเช็คในวันนั้น

3. ผู้ทรงสิทธิเรียกดอกเบี้ยตามมาตรา 968 (2) อันเนื่องมาจากการผิดนัดนี้ จากผู้รับอาวัลได้ในอัตราร้อยละ 5 ต่อปี

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 312/2531 (ประชมใหญ่) ตัวสัญญาใช้เงินซึ่งมิได้ระบุเรื่องดอกเบี้ยไว้ เมื่อถึงกำหนดชำระผู้ทรงสิทธิไล่เบี้ยเรียกเอาดอกเบี้ยได้ในอัตราร้อยละ 5 ต่อปี นับแต่วันที่ตัวสัญญาใช้เงินถึงกำหนดชำระจากบรรดาผู้สลักหลัง ผู้ส่งจ่าย และบุคคลอื่น ๆ ซึ่งต้องรับผิดชอบตามตัวสัญญาใช้เงินนั้น ผู้ทรงก็ยอมมีสิทธิเรียกเอาดอกเบี้ยได้ในอัตราเพียงร้อยละ 5 ต่อปีจากผู้รับอาวัลตัวสัญญาใช้เงินซึ่งต้องร่วมกันรับผิดชอบกับบุคคลดังกล่าว

ในกรณีที่มีการรับรองตัวแลกเงินเพียงบางส่วน โดยความยินยอมของผู้ส่งจ่าย และผู้สลักหลัง หรือได้มีการบอกกล่าวก่อนโดยชอบตามมาตรา 936 วรรคสองแล้ว ผู้จ่ายที่ได้รับรองบางส่วนย่อมผูกพันตามเนื้อความที่ตนรับรองตามมาตรา 937 สำหรับจำนวนเงินที่ไม่รับรองนั้น ผู้ทรงยอมมีสิทธิไล่เบี้ยเอาแก่ลูกหนี้คนอื่น ๆ ตามมาตรา 967 เพราะถือว่าส่วนที่ขาดไปนั้นเป็นส่วนที่ขาดความเชื่อถือเนื่องจากไม่มีการรับรองตามมาตรา 959 โดยผู้ทรงต้องทำคำคัดค้านการไม่รับรองบางส่วนให้ถูกต้องตามวิธีการที่กฎหมายกำหนดและเรียกเงินจำนวนอื่น ๆ ได้ตามมาตรา 968

ตัวอย่างเช่น ชาวออกตัวแลกเงินฉบับหนึ่งสั่งให้ค้าจ่ายเงินจำนวน 10,000 บาทให้แก่เหลือง เหลืองโอนตัวซึ่งค้ารับรองเบี่ยงบ่ายโดยค้าจะจ่ายเงินให้เพียง 8,000 บาท นั้นให้แดง เมื่อถึงกำหนดค้าใช้เงินค้าจ่ายเงินให้แดง ไปตามจำนวนที่ตนรับรองเบี่ยงบ่าย คือ 8,000 บาท แดงจะบันทึกการจ่ายลงในตัวเงิน ทำใบรับเงิน 8,000 บาทให้แก่ค้า และแดงจะต้อง

แจ้งให้ชาวซึ่งเป็นผู้ส่งจ่าย และเหลืองซึ่งเป็นผู้สลักหลังคนถัดตนขึ้นไป ทราบเรื่องการใช้จ่ายเงินบางส่วนแล้วทำคำคัดค้านไว้เพื่อใช้สิทธิไล่เบี้ยเงินจำนวน 2,000 บาทที่ยังขาดอยู่

การที่ผู้ทรงใช้สิทธิไล่เบี้ยเอาเงินจำนวนที่เขาไม่รับรองนั้นจากลูกหนี้ทั้งหลาย และเมื่อลูกหนี้คนใดได้ใช้เงินดังกล่าวไป ลูกหนี้คนนั้นจะเรียกให้ผู้ทรงจดทะเบียนความที่ได้ใช้เงินลงไว้ในตัวเงินและเรียกเอาไปรับเงินจำนวนนั้นจากผู้ทรงได้ นอกจากนี้ ผู้ทรงเองก็มีหน้าที่ต้องให้สำเนาตัวเงินอันรับรองว่าถูกต้องแก่ลูกหนี้คนดังกล่าวด้วย พร้อมทั้งมอบคำคัดค้านไว้เพื่อเขาจะได้ใช้สิทธิไล่เบี้ยต่อไปตามมาตรา 972

ความรับผิดชอบในระหว่างลูกหนี้ด้วยกันเอง

ตามมาตรา 970 วรรคแรก บัญญัติว่า "คู่สัญญาทุกฝ่ายซึ่งต้องรับผิดชอบและถูกไล่เบี้ยหรืออยู่ในฐานะจะถูกไล่เบี้ยได้นั้น อาจจะใช้เงินแล้วเรียกให้เขาสละตัวเงินให้แก่ตนได้ รวมทั้งคำคัดค้านและบัญชีรับเงินด้วย"

จะเห็นได้ว่า ในกรณีที่ลูกหนี้ตามตัวเงินได้ชำระเงิน ให้แก่ผู้ทรงตามเพื่อความในตัวเงินแล้ว ลูกหนี้ดังกล่าวสามารถเรียกให้ผู้ทรงสละตัวเงินให้แก่ตน รวมทั้งให้ผู้ทรงส่งมอบคำคัดค้านและบัญชีรับเงินด้วย เพื่อที่ว่าผู้นั้นจะได้นำไปไล่เบี้ยเอาแก่ลูกหนี้คนอื่นที่มีความรับผิดชอบอยู่แล้วในลำดับก่อนตน แต่ไม่มีสิทธิที่จะไล่เบี้ยเอาจากคู่สัญญาฝ่ายซึ่งตนย่อมต้องรับผิดชอบก่อนแล้วตามตัวเงินนั้น ดังที่บัญญัติไว้ในมาตรา 967 วรรคสาม ว่า "สิทธิเช่นเดียวกันนี้ ย่อมมีแก่บุคคลทุกคนซึ่งได้ลงลายมือชื่อในตัวเงินและเข้าถือเอาตัวเงินนั้น ในการที่จะใช้บังคับเอาแก่ผู้ที่มีความผูกพันอยู่แล้วก่อนตน" และมาตรา 971 ซึ่งบัญญัติว่า "ผู้ส่งจ่ายก็ดี ผู้รับรองก็ดี ผู้สลักหลังคนก่อนก็ดี ซึ่งเขาสลักหลังหรือโอนตัวแลกเงินให้อีกทอดหนึ่งนั้น หากมีสิทธิจะไล่เบี้ยเอาแก่คู่สัญญาฝ่ายซึ่งตนย่อมต้องรับผิดชอบก่อนแล้วตามตัวเงินนั้นได้ไม่"

ตัวอย่างเช่น แดงออกตัวแลกเงินสั่งให้ดำจ่ายเงิน 10,000 บาท ให้ขาว โดยดำลงชื่อรับรองตัวเงินนั้น ชาวโหนดำชำระหนี้ให้เขียว และเขียวโอนให้ม่วง เมื่อดำถึงกำหนดดำไม่ยอมจ่ายเงิน ม่วงทำคำคัดค้านและไล่เบี้ยเอากับขาว ดังนี้เมื่อขาวใช้เงินให้แก่ม่วงและ

ได้รับตัวกลับคืนมาแล้ว ขวายน้อมมีสิทธิไล่เบี้ยแดงและดำให้รับผิดชอบต่อตนได้ เพราะทั้งแดงและดำ เป็นบุคคลซึ่งผูกพันรับผิดชอบก่อนตน โดยจะให้รับผิดชอบร่วมกันหรือเรียกแต่เพียงบางคนให้รับผิดชอบก็ได้ แต่ขาวไม่มีสิทธิไล่เบี้ยเขียว เพราะเขียวเข้ามาผูกพันรับผิดชอบภายหลังขาว เขียวจึงเป็นเจ้าหน้าที่ของขาวตามกฎหมายตัวเงิน

ในการเรียกให้ผู้ที่ เป็นลูกหนี้รับผิดชอบ มีลักษณะเช่นเดียวกับการที่ผู้ทรงมีสิทธิเรียกให้ลูกหนี้ทั้งหลายรับผิดชอบเพื่อความในตัวเอง กล่าวคือ เรียกให้ทุกคนรับผิดชอบได้อย่างลูกหนี้ร่วมคือ อาจเรียกให้บางคนรับผิดชอบเพียงคนเดียว หรือให้รับผิดชอบร่วมกันกับลูกหนี้บางคนหรือให้ทุกคนร่วมกันรับผิดชอบ หากมีลูกหนี้หลายคน โดยไม่ต้องคำนึงถึงลำดับที่บุคคลเหล่านั้นลงมือซื้อในตัวเอง และถ้าเรียกให้ลูกหนี้คนหนึ่งคนใดรับผิดชอบแล้วยังไม่ได้รับชำระหนี้ หรือได้รับชำระหนี้แต่ยังไม่ครบถ้วน ก็มีสิทธิเรียกให้ลูกหนี้คนอื่น ๆ รับผิดชอบใช้ส่วนที่ยังขาดอยู่อีก แม้ว่าบุคคลที่จะถูกเรียกให้รับผิดชอบนั้นเป็นผู้ที่เข้ามาเป็นลูกหนี้ในตัวเองภายหลังบุคคลที่ตนเคยเรียกให้รับผิดชอบมาก่อนก็ตาม

อนึ่งลูกหนี้ที่เข้าใช้เงินตามตัวให้แก่ผู้ทรงไปแล้วไม่ว่าจะชำระเองด้วยความสมัครใจหรือถูกบังคับให้ใช้เงินตามตัวก็ตาม อาจขัดขวางคำสั่งหลักของตนเอง และของบรรดาผู้สละหลักภายหลังตนได้ ตามมาตรา 970 วรรคสอง เพราะลูกหนี้คนดังกล่าว ไม่สามารถเรียกร้องให้ตนเองหรือผู้สละหลักภายหลังตนเอง ซึ่งเป็นเจ้าหน้าที่ของตนตามกฎหมายลักษณะตัวเงินให้รับผิดชอบต่อตนได้

ส่วนจำนวนเงินที่จะไล่เบี้ยได้นั้น มาตรา 969 บัญญัติว่า "คู่สัญญาฝ่ายซึ่งเข้าถือเอาและใช้เงินตามตัวแลกเงินอาจจะเรียกเอาเงินใช้จากคู่สัญญาทั้งหลายซึ่งต้องรับผิดชอบต่อตนได้ คือ

- (1) เงินเต็มจำนวนซึ่งตนได้ใช้ไป
- (2) ดอกเบี้ยในจำนวนเงินนั้น คิดอัตราร้อยละห้าต่อปีนับแต่วันที่ได้ใช้เงินไป
- (3) ค่าใช้จ่ายต่าง ๆ อันตนต้องออกไป
- (4) ค่าชดเชยส่วนลดจากต้นเงินจำนวนในตัวแลกเงินตามที่กำหนดไว้ในมาตรา 968

อนุมาตรา (4)"

ในเรื่องการใช้สิทธิไล่เบี้ยของผู้ที่เคยเป็นลูกหนี้ในตัวเอง และได้ใช้เงินให้ผู้ทรงไป

แล้วนั้น จำนวนเงินที่จะเรียกร้องได้ก็เหมือนกับกรณีของผู้ทรงที่ใช้สิทธิไล่เบียด ดังที่ได้กล่าวมาแล้ว แต่มีข้อที่แตกต่างกันในบางเรื่อง เช่น การคิดอัตราดอกเบี้ยร้อยละ 5 ต่อปีนั้นให้นับตั้งแต่วันที่ได้อำนาจเงินไป ซึ่งถ้าไม่ปรากฏชัดเจนก็คิดให้ตั้งแต่วันฟ้อง

คำพิพากษาฎีกาที่ 1416/2521 การที่โจทก์ผู้ส่งจ่ายซึ่งต้องรับผิดชอบเมื่อจำเลยผู้จ่ายซึ่งได้รับรองตัวแลกเงินแล้วไม่ยอมจ่ายเงินนั้น ได้เข้าถือเอาตัวแลกเงินโดยผู้รับเงินและตัวแทนสละตัวแลกเงินนั้นให้ตามบ.พ.พ.มาตรา 970 โจทก์จึงมีสิทธิเรียกเอาเงินตามตัวแลกเงินและดอกเบี้ยในจำนวนเงินนั้น คิดอัตราร้อยละห้าต่อปีนับแต่วันที่ได้อำนาจเงินไปให้ตามมาตรา 969 ถ้าไม่ปรากฏวันใช้เงินศาลให้คิดตั้งแต่วันฟ้อง

ในกรณีที่มีการรับรองตัวแลกเงินเพียงบางส่วน โดยความยินยอมของผู้ส่งจ่าย และผู้สละเงิน หรือได้มีการบอกกล่าวก่อนโดยชอบตามมาตรา 936 วรรคสอง และลูกหนี้คนใดคนหนึ่งที่ถูกไล่เบียดในจำนวนที่ไม่มีการรับรองได้อำนาจเงินให้แก่ผู้ทรงไป ลูกหนี้คนนั้นย่อมมีสิทธิไล่เบียดบุคคลที่ลงลายมือชื่อในตัวเงินนั้นมาก่อนได้ เพราะเป็นลูกหนี้ของตนตามกฎหมายตัวเงินโดยไล่เบียดได้ตามมาตรา 969 แต่จำนวนเงินต้นตามมาตรา 969 (1) นั้น จะเรียกได้เฉพาะส่วนที่ตนใช้ไปเท่านั้น ทั้งนี้ในการที่จะใช้สิทธิไล่เบียดนั้นจะต้องปฏิบัติตามวิธีการที่กฎหมายบัญญัติไว้ตามมาตรา 972 ซึ่งบัญญัติว่า "ในกรณีใช้สิทธิไล่เบียดภายหลังการรับรองแต่บางส่วน ท่านว่าคู่สัญญาฝ่ายซึ่งใช้เงินอันเป็นจำนวนเขาไม่รับรองนั้น อาจจะเรียกให้จัดระบุมความที่ใช้เงินนั้นลงไว้ในตัวเงินและเรียกให้ทำใบรับให้แก่ตนได้ อนึ่งผู้ทรงตัวเงินต้องให้สำเนาตัวเงินอันรับรองว่าถูกต้องแก่คู่สัญญาฝ่ายนั้นพร้อมทั้งค่าคัดค้านด้วย เพื่อให้เขาสามารถใช้สิทธิไล่เบียดในภายหลังได้สืบไป"

ในเรื่องความรับผิดชอบในระหว่างลูกหนี้ด้วยกันเองนี้มีประเด็นที่น่าพิจารณาคือ ผู้สละเงินตัวเงินอันสั่งให้ใช้เงินแก่ผู้ถือหลายคน ซึ่งต่างต้องรับผิดชอบในฐานะประกัน (อ่าวล) ผู้ส่งจ่ายตามมาตรา 900, มาตรา 921 และมาตรา 940 ถ้าผู้สละเงินคนหนึ่งได้อำนาจเงินให้แก่ผู้ทรงไปแล้ว และได้ตัวเงินกลับคืนมา บุคคลนั้นจะใช้สิทธิเรียกร้องเอาจากผู้สละเงินคนอื่น ๆ ซึ่งเป็นผู้รับอ่าวลผู้ส่งจ่ายด้วยกันได้หรือไม่ ซึ่งจะได้กล่าวโดยละเอียดต่อไปในบทที่ 4

ข้อต่อสู้ที่ลูกหนี้จะยกขึ้นอ้างต่อผู้ทรงเมื่อต้องถูกไล่เบี่ย

ดังที่ได้กล่าวแล้วว่า ตัวเงินเป็นตราสารเปลี่ยนมือและเป็นเครื่องมือเครดิตอย่างหนึ่ง ซึ่งใช้กันอย่างแพร่หลายเพื่อประโยชน์ในการชำระหนี้ต่อกัน และโดยที่สภาพของตัวเงินซึ่งเปลี่ยนมือได้โดยง่าย จึงทำให้อาจมีบุคคลที่เข้ามาเกี่ยวข้องกับตัวเงินได้เป็นจำนวนมาก ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์จึงได้มีบทบัญญัติว่าด้วยการโอนสิทธิในหนี้เงินต้องชำระตามคำสั่งและเรื่องการโอนตัวเงิน เพื่อให้ความคุ้มครองแก่ผู้รับโอนตัวเงินด้วยความสุจริตว่าสิทธิของเขาจะไม่เสื่อมเสียไปแต่ประการใด แม้ว่าผู้โอนตัวเงินมาให้นั้นจะมีสิทธิบกพร่องในตัวเงินฉบับนั้นก็ตาม อันเป็นการยกเว้นจากหลักกฎหมายทั่วไปที่ว่า "ผู้รับโอนไม่มีสิทธิดีกว่าผู้โอน" ไม่เช่นนั้นแล้ว คงไม่มีบุคคลใดยินดีรับโอนตัวเงิน หากต้องสอบสวนถึงความสมบูรณ์ในสิทธิของผู้โอนเสียก่อน

การที่มีบทบัญญัติคุ้มครองผู้รับโอนตัวเงินที่สุจริตเช่นนี้ ย่อมทำให้มีการยอมรับและใช้ตัวเงินเป็นเครื่องมือในการชำระหนี้มากยิ่งขึ้น ซึ่งจะก่อให้เกิดความสะดวก รวดเร็ว และปลอดภัยยิ่งกว่าการใช้เงินสดชำระหนี้ เมื่อเป็นเช่นนี้จึงจำเป็นต้องพิจารณาว่ามีข้อต่อสู้ใดบ้างที่ลูกหนี้ไม่สามารถยกขึ้นอ้างเพื่อปฏิเสธความรับผิดชอบต่อผู้ทรง และข้อต่อสู้ใดบ้างที่ลูกหนี้สามารถยกขึ้นอ้างได้ เมื่อต้องถูกไล่เบี่ยตามกฎหมายตัวเงิน ซึ่งแยกพิจารณาได้ดังนี้

1) ข้อต่อสู้ที่ลูกหนี้ยกขึ้นอ้างต่อผู้ทรงไม่ได้

ข้อต่อสู้ที่ลูกหนี้ยกขึ้นอ้างต่อผู้ทรงไม่ได้ ได้แก่

ก. ข้อต่อสู้อันอาศัยความเกี่ยวพันกันเฉพาะบุคคล ระหว่างลูกหนี้ที่ถูกไล่เบี่ยกับผู้ส่งจ่าย (มาตรา 916) เช่น ผู้ส่งจ่ายออกเช็คเพื่อชำระหนี้การพนันให้แก่ลูกหนี้ที่ถูกไล่เบี่ย ต่อมาลูกหนี้คนนั้นโอนเช็คเพื่อชำระหนี้ตามสัญญารับเหมาก่อสร้างให้แก่ผู้ทรง เมื่อเช็คถึงกำหนดชำระ ธนาคารปฏิเสธการจ่ายเงิน ผู้ทรงจึงฟ้องไล่เบี่ยลูกหนี้คนนั้น ซึ่งเป็นผู้โอนตัวให้แก่คน ลูกหนี้จะอ้างมูลหนี้การพนันระหว่างตนกับผู้ส่งจ่าย เพื่อปฏิเสธความรับผิดชอบต่อผู้ทรงหาได้ไม่

ข. ข้อต่อสู้อันอาศัยความเกี่ยวพันกันเฉพาะบุคคล ระหว่างลูกหนี้ที่ถูกไล่เบี้ยกับผู้ทรงคนก่อน ๆ (มาตรา 916) เช่น แดงออกตั๋วแลกเงินสั่งค่าให้จ่ายเงินแก่ขาว ชาวโหนดำให้แก่เหลือง เหลืองโหนดำให้ชมพู เพราะถูกหลอกลวงให้ซื้อสินค้า ต่อมาชมพูโหนดำนั้น เพื่อชำระหนี้ให้เขียว เมื่อตั๋วแลกเงินถึงกำหนดชำระ ค่าไม่ยอมใช้เงินให้เขียว เขียวจึงไล่เบี้ยเอาแก่เหลือง เหลืองจะยกข้ออ้างเรื่องที่ดินถูกชมพูซึ่งเป็นผู้ทรงคนก่อนหลอกลวงให้ซื้อสินค้าเพื่อปฏิเสธความรับผิดชอบเขียวหาได้ไม่

ค. ข้อต่อสู้เกี่ยวกับความสามารถของคู่สัญญาคนหนึ่ง ๆ เป็นเรื่องเฉพาะตัว ลูกหนี้คนอื่นจะนำมาอ้างไม่ได้ (มาตรา 902) เช่น ลูกหนี้คนอื่น ๆ หิมิใช้ผู้เยาว์และลงลายมือชื่อสลักหลังในตั๋วแลกเงินจะอ้างว่าตั๋วแลกเงินดังกล่าวออกโดยผู้เยาว์ เพื่อปฏิเสธความรับผิดชอบผู้ทรงไม่ได้

2) ข้อต่อสู้ที่ลูกหนี้ยกขึ้นอ้างต่อผู้ทรงได้

ข้อต่อสู้ที่ลูกหนี้ยกขึ้นอ้างต่อผู้ทรงได้ ได้แก่

ก. ข้อต่อสู้ที่ปรากฏในเนื้อหาของตั๋วเงินนั่นเอง (มาตรา 312) เช่น ตั๋วเงินมีรายการไม่ครบถ้วนตามที่กฎหมายกำหนดไว้, มีการสลักหลังที่ขาดสาย, มีข้อกำหนดลบล้างหรือจำกัดความรับผิดชอบของลูกหนี้, มีการสลักหลังโหนดำเงินแต่เพียงบางส่วน

ข. ข้อต่อสู้ที่เป็นธรรมดาสืบจากลักษณะของตั๋วเงิน (มาตรา 312) ซึ่งหมายถึง ข้อต่อสู้ใด ๆ ที่เกิดขึ้นจากการที่กฎหมายลักษณะตั๋วเงินบัญญัติยกเว้นให้ลูกหนี้ไม่ต้องรับผิดชอบหรือหลุดพ้นจากความรับผิดเพราะการที่เจ้าหนี้ไม่ปฏิบัติตามที่กฎหมายบัญญัติไว้ และเป็นสิ่งที่ไม่ปรากฏเห็นได้จากตั๋วเงินนั้น เช่น ผู้ทรงยอมผ่อนเวลาให้ผู้จ่ายโดยปราศจากความยินยอมของลูกหนี้ตามมาตรา 948, ผู้ทรงบอกปิดไม่ยอมรับเอาเงินซึ่งเขาใช้เพื่อแก้หน้า หรือคดีขาดอายุความ เป็นต้น

ค. ข้อต่อสู้ที่ว่าทำผิดแบบระเบียบ (มาตรา 940) เช่น การทำค่าคัดค้าน,

การรับรอง

ง. การโอนตัวเงินทำขึ้นด้วยการคบคิดกันฉ้อฉล (มาตรา 916) เช่น รับโอนเช็ค โดยรู้ว่าผู้ส่งจ่ายไม่มีหน้าที่จะต้องชำระให้กับผู้โอนเช็คนั้น คำว่าการคบคิดกันฉ้อฉลนี้ ไม่มีนิยามอยู่ในกฎหมายลักษณะตัวเงิน แต่จากแนวคำพิพากษาศาลฎีกาอาจสรุปได้ว่า หมายถึงการที่ผู้ทรงรับโอนตัวเงินโดยไม่สุจริต เพราะรู้ถึงข้อต่อสู้ที่ลูกหนี้มีต่อผู้โอนตัวให้ตนแล้ว ในขณะที่รับโอน โดยอาจมีการร่วมมือกันในการโอนตัวจากผู้โอนมายังผู้ทรง เพื่อที่จะให้ผู้ทรงใช้สิทธิเรียกร้องแก่ลูกหนี้ หรืออาจไม่มีการร่วมมือกันก็ได้ เพียงแต่ผู้ทรงรู้ถึงข้อเท็จจริงว่าผู้โอนตัวให้ตนไม่มีสิทธิ หรือมีสิทธิบกพร่อง ก็เพียงพอที่จะถือว่าคบคิดกันฉ้อฉลแล้ว และการที่ลูกหนี้จะไม่ต้องรับผิดชอบตัวเงิน โดยอ้างข้อต่อสู้อันอาศัยความเกี่ยวพันเฉพาะบุคคลที่ผู้ทรงได้รู้ หรือคบคิดกันฉ้อฉลนั้น ก็ต้องมีอาการกล่าวอ้างและนำสืบข้อเท็จจริงดังกล่าวอย่างชัดแจ้ง ลูกหนี้จึงจะไม่ต้องรับผิดชอบ¹⁸

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1076/2507 จำเลยออกเช็คสั่งจ่ายเงินแก่ผู้มีชื่อคนหนึ่ง ต่อมาจำเลยได้ชำระหนี้แก่ผู้มีชื่อนั้น โดยทำสัญญาประนีประนอมยอมความผ่อนชำระเงินตามเช็ค ซึ่งโจทก์ก็ได้ลงชื่อเป็นพยานด้วยนั้น แสดงว่าโจทก์รู้ดีแล้วว่าจำเลยไม่มีนิติสัมพันธ์จะต้องใช้เงินตามเช็คแล้ว ฉะนั้น การที่โจทก์กลับรับเช็คจากผู้มีชื่อดังกล่าวแล้วนำไปขึ้นเงินต่อธนาคาร จึงเท่ากับโจทก์กระทำโดยไม่สุจริต ถือได้ว่าเป็นการคบคิดกันฉ้อฉล โจทก์จึงไม่มีอำนาจนำเช็คฉบับนี้มาฟ้องเรียกเก็บเงินจากจำเลยได้

จ. ข้อต่อสู้ที่ลูกหนี้มีต่อผู้ทรงตัวเงินโดยตรง เช่น ไม่มีมูลหนี้ต่อกัน, ออกเช็คชำระหนี้การพนัน, มูลหนี้ที่ขัดต่อกฎหมายอันเกี่ยวกับความสงบเรียบร้อย หรือศีลธรรมอันดีของประชาชน

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 761/2504 โจทก์ฟ้องเรียกเงินตามเช็คโดยอ้างว่า จำเลยร่วมกัน

¹⁸ เรื่องเดียวกัน, หน้า 120-125.

กู้เงินโจทก์ โดยจำเลยที่ 1 เป็นผู้ออกเช็ค จำเลยที่ 2 สลักหลังเช็คนั้นให้โจทก์ยึดถือไว้ ดังนี้ เมื่อจำเลยที่ 2 ไม่ได้กู้ ย่อมยกความปราศจากมูลหนี้ขึ้นต่อสู้โจทก์ได้ เพราะเป็นข้อต่อสู้ระหว่างผู้สลักหลังกับโจทก์ ซึ่งเป็นผู้รับสลักหลังนั่นเอง ไม่ใช่เอาข้อต่อสู้ระหว่างผู้สลักหลังกับผู้ทรงคนก่อนมาใช้กับโจทก์ จึงไม่ต้องด้วยข้อห้ามตามกฎหมายแต่อย่างใด

จ. การสลักหลังโอนตัวเงินเมื่อตัวขาดความเชื่อถือ ผู้รับสลักหลังยอมได้ไป แต่เพียงสิทธิของผู้สลักหลังให้แก่ตน หากลูกหนี้ที่ถูกฟ้องไล่เบี้ยนั้นมีข้อต่อสู้ผู้สลักหลังอย่างใด ก็ยกขึ้นต่อสู้ผู้รับสลักหลังได้ (มาตรา 924) กรณีนี้ Bills of Exchange Act 1882 ของอังกฤษ ได้บัญญัติไว้ชัดเจนใน Section 29 (1) ว่า ผู้ทรงโดยชอบด้วยกฎหมายต้องเป็นผู้ที่ได้ตัวเงินมาก่อนตัวถึงกำหนดใช้เงิน โดยไม่รู้ตัวว่าตัวนั้นขาดความเชื่อถือมาก่อน

ช. ข้อต่อสู้เกี่ยวกับความสามารถของคู่สัญญา เป็นเรื่องเฉพาะตัวที่ลูกหนี้ซึ่งมีความสามารถบกพร่องเท่านั้นที่จะยกขึ้นอ้างได้ (มาตรา 902) กรณีนี้ ตาม Bills of Exchange Act 1882 ของอังกฤษ ได้บัญญัติไว้ชัดเจนใน Section 22 (2) ว่า เมื่อตัวเงินออก หรือสลักหลังโดยผู้เยาว์ ผู้ทรงมีสิทธิได้รับชำระหนี้จากลูกหนี้อื่น ๆ เพราะผู้เยาว์จะไม่ถูกฟ้องให้รับผิดชอบหนี้ และในสหรัฐอเมริกาก็มีลักษณะเช่นเดียวกัน คือ ผู้เยาว์อาจยกข้อต่อสู้ผู้ทรงว่าตนไม่ต้องรับผิดชอบหนี้ความในตัวเงินได้¹⁹ แต่ตามกฎหมายลักษณะตัวเงินของไทย ไม่ได้บัญญัติไว้ชัดเจน เช่นกฎหมายของต่างประเทศ จึงเป็นปัญหาที่น่าพิจารณาว่า ลูกหนี้ที่มีความสามารถบกพร่อง จะยกข้อบกพร่องในเรื่องความสามารถขึ้นต่อสู้กับคู่สัญญาทุกคนได้หรือไม่ ซึ่งจะกล่าวต่อไปในบทที่ 4

¹⁹The Editorial Staff of the Publishers, American Jurisprudence Volume 11 "Bills and Notes", (New York: The Lawyers Cooperative Publishing Co., 1963), pp. 797-798.

อายุความในการใช้สิทธิไล่เบียด

ในการที่เจ้าหนี้จะใช้สิทธิเรียกร้องให้ลูกหนี้รับผิดชอบหนี้ตามเนื้อความในตัวเงิน ไม่ว่าจะโดยการฟ้องคดีหรือการขอรับชำระหนี้ในคดีล้มละลายโดยอาศัยมูลหนี้ตามตัวเงิน เจ้าหนี้ต้องดำเนินการเรียกร้องให้ลูกหนี้รับผิดชอบภายในเวลาที่กฎหมายกำหนดไว้ซึ่งเรียกว่าอายุความ เช่นเดียวกับการใช้สิทธิเรียกร้องในหนี้อื่น ๆ มิฉะนั้นสิทธิเรียกร้องย่อมขาดอายุความ (มาตรา 193/9) ซึ่งลูกหนี้สามารถยกข้อต่อสู้ดังกล่าวขึ้นอ้างเพื่อปฏิเสธความรับผิดชอบได้ แต่ถ้าลูกหนี้ไม่ยกเหตุเรื่องขาดอายุความขึ้นเป็นข้อต่อสู้เจ้าหนี้ ศาลจะอ้างเอาอายุความมาเป็นเหตุยกฟ้องไม่ได้ (มาตรา 193/29) ซึ่งแตกต่างจากเรื่องระยะเวลาอันเป็นเงื่อนไขแห่งการใช้สิทธิเพื่อเรียกร้องให้มีการใช้เงินตามตัว เช่น กำหนดเวลายื่นตัวแลกเงินเพื่อรับรับรอง (มาตรา 927 วรรคสอง และมาตรา 928) กำหนดเวลาสำหรับทำคำตัดค้ำเมื่อตัวแลกเงินขาดความเชื่อถือเพราะเขาไม่รับรองหรือไม่ใช้เงิน (มาตรา 960 วรรคสอง และวรรคสาม) ซึ่งแม้ลูกหนี้ไม่ยกข้อต่อสู้เรื่องระยะเวลาดังกล่าวขึ้นต่อสู้ผู้ทรง ศาลก็ยกขึ้นวินิจฉัยเองได้ว่ามิได้มีการปฏิบัติการภายในระยะเวลาที่กฎหมายกำหนดไว้แล้วทำให้เจ้าหนี้เสียสิทธิ เพราะเป็นเรื่องเกี่ยวด้วยความสงบเรียบร้อยของประชาชน²⁰

กรณีที่มีการชำระหนี้ด้วยออก โอน หรือด้วยสลักหลังตัวเงิน นั้นจะระงับสิ้นไปต่อเมื่อตัวเงินนั้นได้ใช้เงินแล้ว (มาตรา 321) ด้วยเหตุนี้ผู้ทรงตัวเงินจึงอาจจะใช้สิทธิฟ้องตามมูลหนี้ตัวเงิน หรือฟ้องตามมูลหนี้เดิม หรือเจ้าหนี้อาจจะบรรยายฟ้องโดยเลือกฟ้องทั้งมูลหนี้เดิมและมูลหนี้ตามตัวเงินก็ได้* แต่ถ้าเจ้าหนี้ฟ้องตามมูลหนี้เดิม อายุความก็ต้องบังคับับตามมูลหนี้เดิม

²⁰เสาวนีย์ อัสวโรจน์, คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยตัวเงิน, หน้า 375-376.

*คำพิพากษาฎีกาที่ 899/2510

เรื่องอายุความในการใช้สิทธิไล่เบียด จะแยกพิจารณาดังนี้

1) อายุความในคดีที่ผู้ทรงฟ้องผู้รับรอง และผู้ออกตัวสัญญาใช้เงิน

มาตรา 1001 บัญญัติว่า "ในคดีฟ้องผู้รับรองตัวแลกเงินก็ดี ผู้ออกตัวสัญญาใช้เงินก็ดี ท่านห้ามมิให้ฟ้องเมื่อพ้นเวลาสามปีนับแต่วันตั้งนั้น ๆ ถึงกำหนดใช้เงิน"

จะเห็นได้ว่า การฟ้องผู้รับรองตัวแลกเงิน และผู้ออกตัวสัญญาใช้เงินนี้ อายุความเริ่มนับตั้งแต่วันที่ตั้งเงินถึงกำหนดใช้เงินจนถึงวันที่มีการใช้สิทธิ เรียกร้อง เพราะวันที่ตั้งเงินถึงกำหนดใช้เงินนั้น เป็นวันที่เจ้าหนี้เอาบังคับสิทธิ เรียกร้อง ได้ เป็นต้นไป เช่นเดียวกับหนี้อื่น ๆ ตามมาตรา 193/12 ส่วนวันถึงกำหนดใช้เงินนั้นย่อมเป็นไปตามหลักเกณฑ์ในเรื่องวันถึงกำหนดใช้เงินของตัวเงินแต่ละประเภท สำหรับในกรณีที่เป็นตัวให้ใช้เงิน เมื่อได้เห็น ผู้ทรงอาจบังคับสิทธิ เรียกร้อง ได้นับตั้งแต่วันที่ลงในตัว จึงถือได้ว่าเป็นวันถึงกำหนดใช้เงินและอายุความ เริ่มตั้งแต่วันนั้น²¹

คำพิพากษาฎีกาที่ 404/2515 (ประชุมใหญ่) ตัวสัญญาใช้เงินซึ่งสัญญาจะใช้เงินให้เมื่อเรียกร้องทวงถาม ต้องถือเอาวันที่ผู้ทรงทวงถามผู้ออกตัวให้ใช้เงินตามตัวนั้น เป็นวันเริ่มถึงกำหนดใช้เงิน

วันที่ 13 พฤษภาคม 2506 จำเลยออกตัวสัญญาใช้เงินให้โจทก์ว่าจะใช้เงินให้เมื่อโจทก์เรียกร้องทวงถาม ครั้นวันที่ 11 มีนาคม 2511 โจทก์มอบให้ทนายความทวงถาม และต่อมาได้ยื่นฟ้องขอให้ใช้เงินตามตัว เมื่อนับจากวันทวงถามให้ใช้เงินจนถึงวันฟ้องยังไม่เกินสามปี คดีโจทก์จึงไม่ขาดอายุความตาม บ.พ.พ.มาตรา 1001

²¹ อัมพร ฌ ตะกั่วทุ่ง, คำอธิบายกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ลักษณะตัวเงิน, หน้า 380.

จากคำพิพากษาศาลฎีกาฉบับนี้ มีประเด็นที่น่าพิจารณาว่า คำสัญญาใช้เงินที่ระบุวันถึงกำหนดใช้เงิน "เมื่อทวงถาม" จะมีความหมายอย่างเดียวกันกับ "เมื่อได้เห็น" หรือไม่ ตามมาตรา 913 (3) ซึ่งศาลฎีกาเห็นว่า คำว่า "เมื่อทวงถามหรือเมื่อได้เห็น" ตามมาตรา 913 (3) นี้ กฎหมายได้ใช้คำว่า "หรือ" คั่นกลางระหว่างคำทั้งสองคำ ซึ่งแสดงความหมายว่า วันถึงกำหนดใช้เงินเมื่อทวงถามกับเมื่อได้เห็นนั้นแตกต่างกัน ซึ่งถ้าเป็นตั๋วแลกเงินชนิดให้ใช้เงินเมื่อได้เห็น ผู้ทรงต้องนำยื่นเพื่อให้ใช้เงินภายในกำหนดเวลาที่บังคับไว้ เพื่อการยื่นให้รับรองตั๋วเงินชนิดให้ใช้เงินในเวลาใดเวลาหนึ่งภายหลังได้เห็นนั้น ตามมาตรา 944 ซึ่งอนุโลมมาใช้แก่ตั๋วสัญญาใช้เงินได้ เพียงเท่าที่ไม่ขัดกับสภาพของตราสารชนิดนี้ ตามมาตรา 985 กำหนดเวลาตามมาตรา 944 ดังกล่าวก็คือ ภายใน 6 เดือน นับแต่วันที่ลงในตั๋ว หรือภายในเวลาช้าเร็วกว่านั้นตามแต่ผู้สั่งจ่ายจะระบุไว้ตามมาตรา 928 แต่หากพิจารณาตามมาตรา 985 แล้วจะเห็นได้ว่า มาตรา 928 นี้ มีให้นำมาใช้กับตั๋วสัญญาใช้เงิน แต่จะนำบทบัญญัติมาตรา 928 มาใช้ได้ในกรณีเดียวเท่านั้นตามมาตรา 986 วรรคสอง คือตั๋วสัญญาใช้เงินซึ่งให้ใช้เงินในเวลาใดเวลาหนึ่งภายหลังได้เห็น แสดงว่าผู้ทรงตั๋วสัญญาใช้เงินที่จะต้องนำตัวยื่นให้ผู้ออกตั๋วจรรับรู้เพื่อรับรองการจ่ายเงิน เฉพาะตั๋วสัญญาใช้เงินชนิดที่ให้ใช้เงินในเวลาใดเวลาหนึ่งภายหลังได้เห็นตามมาตรา 913 (4) เท่านั้น และผู้ทรงตั๋วสัญญาใช้เงินชนิดให้ใช้เงินเมื่อได้เห็นตามมาตรา 913 (3) ตอนท้าย เพียงแต่ นำตัวยื่นต่อผู้ออกตั๋ว เพื่อให้ใช้เงิน เช่นเดียวกันตามมาตรา 944 แต่ผู้ทรงตั๋วสัญญาใช้เงินชนิดให้ใช้เงินเมื่อทวงถามตามมาตรา 913 (3) ตอนต้นนั้น บทบัญญัติในหมวด 3 ว่าด้วยตั๋วสัญญาใช้เงิน ไม่มีบัญญัติบังคับไว้อย่างกรณีตั๋วสัญญาใช้เงินชนิดให้ใช้เงินเมื่อได้เห็น หรือเมื่อสิ้นระยะเวลาอันกำหนดไว้ นับแต่ได้เห็นนั้นแต่ประการใด จึงต้องถือว่าตั๋วสัญญาใช้เงินที่ให้ใช้เงินเมื่อทวงถาม มีความหมายและผลบังคับแตกต่างกับตั๋วสัญญาใช้เงินชนิดให้ใช้เงินเมื่อได้เห็น

ดังนั้น การที่ศาลฎีกาวินิจฉัยว่า คำว่า "เมื่อทวงถาม" แตกต่างกับคำว่า "เมื่อได้เห็น" จึงมีผลทำให้ ผู้ทรงตั๋วสัญญาใช้เงินชนิดให้ใช้เงินเมื่อทวงถาม ไม่จำเป็นต้องยื่นตั๋วให้ใช้เงินภายใน 6 เดือนนับแต่วันที่ลงในตั๋วเห็น เมื่อเป็นเช่นนี้ แม้ผู้ทรงจะเก็บตั๋วไว้นานเกิน 6 เดือน แต่ตราใบที่ผู้ทรงยังไม่ได้ทวงถาม อายุความที่อาจบังคับสิทธิ เรียกร้องได้ จึงยังไม่เริ่มนับ (ตามมาตรา 193/12) และเมื่อผู้ทรงทวงถามแล้ว นับจนถึงวันฟ้องคดี ยังไม่เกิน 3 ปี คดีจึงไม่ขาดอายุความตามมาตรา 1001

แต่ในเรื่องนี้ นักนิติศาสตร์ผู้ทรงคุณวุฒิบางท่าน รวมทั้งผู้เขียน มีความเห็นว่า คำว่า "เมื่อทางถาม" หรือ "เมื่อได้เห็น" ตามมาตรา 913 (3) มีความหมายอย่างเดียวกัน การทางถามก็คือยื่นตัวเพื่อให้ใช้เงิน จะเรียกทางถามหรือได้เห็นหรือเมื่อยื่น ก็มีความหมายอย่างเดียวกัน²² เพราะตัวเงินชนิดที่ให้ใช้เงินเมื่อทางถามนั้น ผู้ทรงนำตัวเงินไปทางถามเมื่อใด ผู้จ่ายก็ต้องใช้เงินให้แก่ผู้ทรงเมื่อนั้น หรืออีกนัยหนึ่งก็คือ ผู้จ่ายเห็นตัวเงินที่ผู้ทรงนำมายื่นทางถามเมื่อใด ผู้จ่ายก็ต้องใช้เงินแก่ผู้ทรงเมื่อนั้น นอกจากนี้ ยังมีความเห็นว่าการที่บทบัญญัติมาตรา 985 ในเรื่องตัวสัญญาใช้เงิน มิได้บัญญัติให้นำมาตรา 928 มาใช้บังคับกับตัวสัญญาใช้เงินนั้น ก็เพราะว่ากฎหมายได้บัญญัติให้นำมาตรา 944 มาใช้บังคับได้อยู่แล้ว ซึ่งเวลาในการยื่นตัวตามมาตรา 928 ก็อยู่ในมาตรา 944 นั้นเอง ดังนั้น จึงไม่มีความจำเป็นที่จะต้องบัญญัติให้นำมาตรา 928 มาใช้กับเรื่องตัวสัญญาใช้เงินอีก การที่ศาลฎีกาเห็นว่าตัวสัญญาใช้เงินชนิดให้ใช้เงินในเวลาใดเวลาหนึ่งภายหลังได้เห็นตามมาตรา 913 (4) และตัวสัญญาใช้เงินชนิดให้ใช้เงินเมื่อได้เห็นตามมาตรา 913 (3) ผู้ทรงจะต้องนำตัวยื่นต่อผู้ออกตัวเพื่อให้ใช้เงินตามมาตรา 944 แต่กรณีของผู้ทรงตัวสัญญาใช้เงินชนิดให้ใช้เงินเมื่อทางถาม ไม่มีกฎหมายบังคับไว้ จึงถือว่าตัวสัญญาใช้เงินเมื่อทางถามมีความหมายและผลบังคับแตกต่างกับตัวสัญญาใช้เงินชนิดให้ใช้เงินเมื่อได้เห็น เป็นการตีความที่เคร่งครัดกับถ้อยคำของบทบัญญัติของกฎหมายมากเกินไป จึงทำให้เกิดปัญหาที่ตามมาว่า ตัวสัญญาใช้เงินชนิดให้ใช้เงินเมื่อทางถาม ถ้าผู้ทรงตัวชนิดดังกล่าวเก็บตัวไว้เป็นเวลานาน ๆ โดยที่ผู้ทรงไม่ทางถาม อายุความก็ยังไม่เริ่มนับ ซึ่งไม่เป็นธรรมแก่ผู้ออกตัวและผู้สลักหลังตัวสัญญาใช้เงินประเภทนี้²³

การฟ้องคดีตามมาตรา 1001 ที่กล่าวมาข้างต้นนี้ เป็นการใช้สิทธิเรียกร้องตามกฎหมายลักษณะตัวเงิน เท่านั้น แต่ถ้าเจ้าหนี้ใช้สิทธิเรียกร้องตามกฎหมายอื่น ๆ แล้ว ต้องใช้อายุความการใช้สิทธิเรียกร้องสำหรับเรื่องนั้น ๆ โดยเฉพาะ และถ้าไม่มีกฎหมายกำหนดอายุความไว้โดยเฉพาะ ก็ใช้อายุความ 10 ปี ตามมาตรา 193/30

²²ไพฑูริย์ คงสมบูรณ์, คำอธิบายกฎหมายลักษณะตัวเงิน, หน้า 57-58.

²³สุนันท์ เลขบวรวงศ์, "ปัญหาทางกฎหมาย เกี่ยวกับการสลักหลังตัวเงิน,"

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 855/2520 จำเลยนำเช็คลงวันที่ล่วงหน้า ที่ผู้อื่นสั่งจ่ายมาขายลด แก่ธนาคารโจทก์ จำเลยสลักหลังเช็คไว้ และทำหนังสือสัญญาไว้ว่าหากธนาคารโจทก์ไปขึ้นเงิน ตามเช็คไม่ได้ด้วยประการใด ๆ จำเลยยอมรับผิดใช้เงินตามเช็คให้โจทก์พร้อมทั้งดอกเบี้ยใน อัตราร้อยละ 14 ต่อปี ตลอดทั้งค่าเสียหายอื่น ๆ อันพึงมีขึ้น ครั้นถึงกำหนดวันชำระเงินตาม เช็ค โจทก์ได้นำเข้าบัญชีเพื่อเรียกเก็บ ธนาคารตามเช็คปฏิเสธการจ่ายเงิน โจทก์จึงฟ้องให้ จำเลยรับผิดใช้เงินตามเช็คและตามหนังสือสัญญาขายลดที่จำเลยทำไว้กับโจทก์ จำเลยให้การ ว่า จำเลยได้นำเช็คตามฟ้องสลักหลังขายต่อให้กับโจทก์จริง แต่โจทก์ฟ้องคดีนี้เมื่อพ้นกำหนด เวลา 1 ปีแล้ว คดีโจทก์ขาดอายุความ ตามมาตรา 1002

ศาลฎีกาวินิจฉัยว่า เมื่อพิจารณาตามคำฟ้องโจทก์เห็นได้ว่า โจทก์หาได้ฟ้องจำเลย ผู้สลักหลังเช็คให้รับผิดใช้เงินตามเช็คแก่โจทก์ในฐานะโจทก์เป็นผู้ทรงเช็คแต่อย่างใดเสียไม่ แต่ โจทก์ยังได้ฟ้องจำเลยให้ปฏิบัติตามสัญญาขายลดเช็คที่จำเลยทำไว้กับโจทก์อีกด้วย สิทธิเรียกร้อง ของโจทก์ตามสัญญาขายลดเช็ค ไม่มีกฎหมายบัญญัติเรื่องอายุความไว้โดยเฉพาะ จึงต้องบังคับ ตามบ.พ.พ.มาตรา 164 [ปัจจุบันคือ มาตรา 193/30] คือ มีอายุความ 10 ปี คดีโจทก์ ไม่ขาดอายุความ

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1611/2521 โจทก์ฟ้องเรียกเงินตามสัญญาขายลดเช็ค มีใช้ฟ้อง จำเลยที่ 1 ในฐานะผู้สั่งจ่ายเช็คและผู้ออกตั๋วสัญญาใช้เงิน หรือผู้สลักหลังเช็คหรือตั๋วสัญญาใช้ เงิน ซึ่งสัญญาขายลดเช็คเป็นสัญญาต่างตอบแทนชนิดหนึ่งที่ไม่มีการบัญญัติเรื่องอายุความการ ใช้สิทธิเรียกร้องไว้โดยเฉพาะ จึงมีอายุความ 10 ปี

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2093/2526 โจทก์ฟ้องเรียกเงินจากผู้ออกตั๋วสัญญาใช้เงินตาม หนังสือรับรองการมอบตั๋วสัญญาใช้เงิน แม้ตั๋วสัญญาใช้เงินจะขาดอายุความฟ้องร้อง แต่สิทธิ เรียกร้องตามหนังสือรับรองการมอบตั๋วสัญญาใช้เงิน เป็นสัญญาอีกฉบับหนึ่งต่างหากจากตั๋วสัญญา ใช้เงิน ซึ่งสัญญาดังกล่าวไม่มีกฎหมายบัญญัติเรื่องอายุความเป็นอย่างอื่น จึงมีอายุความ 10 ปี ในการฟ้องจำเลยที่ 1 ผู้ทำหนังสือรับรองการมอบตั๋วสัญญาใช้เงิน และจำเลยที่ 2 ผู้ค้าประกัน หนังสือดังกล่าว

กรณีที่พักผู้รับอวัลสำหรับผู้ออกตัวสัญญาใช้เงินต้องบังคับตามมาตรา 1001 เพราะผู้รับอวัลย่อมรับผิดชอบเช่นเดียวกับผู้ต้นอวัล

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 359/2522 อายุความฟ้องผู้รับอวัลกับผู้ออกตัวสัญญาใช้เงิน มีกำหนด 3 ปี ตามมาตรา 1001

กรณีที่ธนาคารรับรองโดยการจดรับรู้ว่า "ใช้ได้" หรือ "ใช้เงินได้" ลงในเช็คตามมาตรา 993 นั้น ธนาคารไม่ใช่ผู้จ่ายตามตัวแลกเงิน จึงนำอายุความตามมาตรา 1001 นี้มาใช้บังคับมิได้ และกรณีดังกล่าวไม่มีกฎหมายบัญญัติไว้เป็นอย่างอื่น จึงมีอายุความ 10 ปี แต่การที่ธนาคารตกลงเป็นผู้จ่ายเงินตามตัวแลกเงินที่ลูกค้าเป็นผู้สั่งจ่าย และธนาคารได้รับรองตัวนั้นแล้ว หรือธนาคารตกลงออกตัวสัญญาใช้เงินให้ลูกค้าไปชำระหนี้ให้เจ้าหนี้ กรณีดังกล่าวธนาคารเป็นผู้รับรองตัวแลกเงิน หรือผู้ออกตัวสัญญาใช้เงินโดยตรง จึงตกอยู่ในบังคับมาตรา 1001 นี้²⁴

2) อายุความในคดีที่ผู้ทรงฟ้องผู้สั่งจ่าย และผู้สลักหลัง

มาตรา 1002 บัญญัติว่า "ในคดีที่ผู้ทรงตัวเงินฟ้องผู้สลักหลังและผู้สั่งจ่าย ท่านห้ามมิให้ฟ้อง เมื่อพ้นเวลาปีหนึ่งนับแต่วันที่ไต่ลงในคำคัดค้าน ซึ่งได้ทำขึ้นภายในเวลาอันถูกต้องตามกำหนด หรือนับแต่วันตัวเงินถึงกำหนด ในกรณีที่มีข้อกำหนดว่า "ไม่จำเป็นต้องมีคำคัดค้าน" "

จะเห็นได้ว่าผู้ที่มีสิทธิฟ้องคดีตามมาตรา 1002 นี้ คือ ผู้ทรงหรือผู้ที่ใช้สิทธิของผู้ทรง เช่น ทายาท เป็นผู้ฟ้องผู้สลักหลังตัวเงินทั้งสามประเภท รวมทั้งผู้สั่งจ่ายตัวแลกเงิน และเช็ค โดยจะต้องฟ้องภายในอายุความ 1 ปี นับแต่วันที่ไต่ลงในคำคัดค้านซึ่งได้ทำขึ้นภายในเวลาอันถูกต้องตามกำหนดสำหรับกรณีที่ต้องการทำคำคัดค้าน หรือนับแต่วันตัวเงินถึงกำหนดในกรณีที่มี

²⁴ อัมพร ฌ ตะกั่วทุ่ง, คำอธิบายกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ลักษณะตัวเงิน, หน้า 381.

ข้อกำหนดไว้ว่าไม่จำเป็นต้องมีคำตัดคำน ซึ่ง เป็นกรณีดังต่อไปนี้คือ

1. เมื่อทำคำตัดคำนการไม่รับรองแล้ว ก็ไม่ต้องยื่นตัวและไม่ต้องทำคำตัดคำนการ
ไม่ใช้เงินอีก (มาตรา 960 วรรคสี่)
2. เมื่อผู้ส่งจ่ายล้มละลาย (มาตรา 959 ข) (3) และมาตรา 960 วรรคท้าย)
3. เมื่อผู้ส่งจ่ายหรือผู้สลับหลัง เขียนลงในตัวแลกเงินยกเว้นไม่ต้องให้ทำคำตัดคำน
(มาตรา 915 (2) และมาตรา 964)
4. เมื่อกรณีเป็นตัวแลกเงินภายในประเทศ ถ้าผู้จ่ายได้บันทึกลงไว้ในตัวนั้น เป็น
ข้อความบอกปิดไม่รับรองหรือไม่ยอมใช้เงิน ทั้งลงวันที่บอกปิดและลงลายมือชื่อไว้ด้วย ดังนี้
ก็เป็นอันไม่จำเป็นต้องทำคำตัดคำน (มาตรา 965)
5. กรณีมีเหตุจำเป็นอันมีอาจก้าวล่วงได้มาขัดขวาง อาจขยายกำหนดเวลาทำ
คำตัดคำนออกไปหรืออาจไม่ต้องทำเลยก็ได้ (มาตรา 974)
6. ตัวสัญญาใช้เงินและเช็คนั้น ไม่ต้องทำคำตัดคำน เว้นแต่จะเป็นตัวสัญญาใช้เงิน
และเช็คที่ออกมาแต่ต่างประเทศ (มาตรา 985 และมาตรา 989)

สำหรับเช็คซึ่งเป็นตัวเงินที่ผู้ส่งจ่ายส่งธนาคารให้ใช้เงินเมื่อทางภานั้น รายการใน
เช็คจึงไม่มีวันถึงกำหนดใช้เงินไว้ ดังนั้นผู้ทรงจึงมีสิทธิยื่นเช็คแก่ธนาคารเพื่อให้นำใช้เงินได้ตั้งแต
วันออกเช็ค คือวันที่ลงในเช็คนั้น

คำพิพากษาฎีกาที่ 161/2518 อายุความฟ้องผู้ส่งจ่ายเช็คมีกำหนด 1 ปี ตามมาตรา
1002 นับตั้งแต่วันออกเช็คซึ่งเป็นวันที่ตัวเงินถึงกำหนดต้องจ่ายเงิน มีใ้ชวันที่ผู้ทรงยื่นเช็คต่อ
ธนาคารแล้วธนาคารไม่จ่ายเงิน

3) อายุความในคดีที่ผู้ทรงฟ้องผู้รับอาวัล และผู้รับรองด้วยสอดเข้าแก้หน้า

มาตรา 940 วรรคแรก บัญญัติว่า "ผู้รับอาวัลย่อมต้องผูกพันเป็นอย่างเดียวกันกับบุคคลซึ่งตนประกัน"

และ มาตรา 953 บัญญัติว่า "ผู้รับรองด้วยสอดเข้าแก้หน้าย่อมต้องรับผิดชอบผู้ทรงตัวเงินนั้น และรับผิดชอบต่อผู้สลักหลังทั้งหลายภายหลังคู่สัญญาฝ่ายซึ่งตนเข้าแก้หน้าอย่างเดียวกันกับที่คู่สัญญาฝ่ายนั้นต้องรับผิดชอบอยู่เอง"

ดังนั้นจึงต้องพิจารณาว่าผู้รับอาวัลหรือผู้รับรองด้วยสอดเข้าแก้หน้า เข้ารับอาวัลหรือ เข้ารับรองแก้หน้าลูกหนี้คนใด ผู้รับอาวัลหรือผู้รับรองด้วยสอดเข้าแก้หน้าก็ย่อมต้องผูกพันภายในอายุความ เช่น เดียวกันกับลูกหนี้ที่ตนได้ เข้ารับอาวัลหรือที่ตนได้ เข้าไปรับรองแก้หน้านั้น

คำพิพากษาฎีกาที่ 422/2521 ผู้รับอาวัล ผู้ออกตัวสัญญาใช้เงิน ย่อมมีความรับผิดชอบ เช่นเดียวกับผู้ออกตัว ที่อาจจะถูกผู้ทรงตัวบังคับชำระหนี้ เมื่อใดก็ได้ เมื่อตัวสัญญาใช้เงินถึงกำหนดชำระหนี้ และเมื่อเปรียบเทียบกับความรับผิดชอบของผู้ค้ำประกัน ตามบทบัญญัติมาตรา 688 และมาตรา 689 แล้ว จะเห็นได้ว่าฐานะของผู้รับอาวัลกับผู้ค้ำประกันแตกต่างกัน

เมื่อผู้รับอาวัลต้องรับผิดชอบ เช่นเดียวกับผู้ออกตัวสัญญาใช้เงินแล้ว ก็ย่อมต้องผูกพันอยู่ในอายุความอย่างเดียวกับผู้ออกตัวสัญญาใช้เงินด้วย

4) อายุความในคดีที่ผู้สลักหลังฟ้องไล่เบี้ยกันเอง และไล่เบี้ยเอาแก่ผู้ส่งจ่าย

มาตรา 1003 บัญญัติว่า "ในคดีผู้สลักหลังทั้งหลายฟ้องไล่เบี้ยกันเองและไล่เบี้ยเอาแก่ผู้ส่งจ่ายแห่งตัวเงิน ท่านห้ามมิให้ฟ้องคดีเมื่อพ้นเวลาหกเดือน นับแต่วันที่ผู้สลักหลังเข้าถือเอาตัวเงินและใช้เงินหรือนับแต่วันที่ผู้สลักหลังนั้นเองถูกฟ้อง"

จะเห็นได้ว่า ผู้สลักหลังซึ่งได้ใช้เงินให้แก่ผู้ทรงไป และประสงค์จะใช้สิทธิไล่เบี้ย

ผู้สละหลังที่เป็นลูกหนี้ของตน และผู้ส่งจ่าย จะต้องดำเนินการใช้สิทธิไล่เบี้ย หรือฟ้องคดี ลูกหนี้ทั้งหลายดังกล่าวภายใน 6 เดือน นับแต่วันที่ดินเข้าถือเอาตัวและใช้เงิน หรือวันที่ตนถูกฟ้องคดี

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1608/2518 ผู้สละหลังเช็ดถูกผู้ทรงฟ้อง จึงประนีประนอมยอมความใช้เงินแก่ผู้ทรง ไม่เป็นการเข้าถือเอาตัวเงินตามมาตรา 1003 อายุความฟ้องไล่เบี้ยแก่ผู้สละหลังคนก่อน และผู้ส่งจ่ายมีกำหนด 6 เดือนนับแต่วันถูกฟ้อง จะนำมาตรา 169 [ปัจจุบันคือ มาตรา 193/12] มาใช้ในกรณีที่ถูกกฎหมายบัญญัติไว้โดยเฉพาะดังนี้ไม่ได้

อนึ่งผู้สละหลังที่ใช้สิทธิตามมาตรา 169 ต้องเป็นผู้สละหลังตัวเงินชนิดระบุชื่อเท่านั้น ส่วนผู้สละหลังตัวเงินชนิดผู้ถือ ซึ่งมีผลเป็นการอวัลผู้ส่งจ่ายนั้น และได้ใช้เงินให้ผู้ทรงไปแล้ว จะฟ้องคดีผู้ส่งจ่ายนั้น ไม่อยู่ภายในบังคับของมาตรา 1003 นี้

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 545/2521 ผู้ทรงเช็ดเงินสด (เช็ดผู้ถือ) ฟ้องผู้ส่งจ่าย อายุความ 1 ปี นับตั้งแต่วันที่ลงในเช็ดตามบ.พ.พ.มาตรา 1002

โจทก์จำเลยขอให้ศาลพิจารณาระงับเรื่องอายุความข้อเดียว ไม่ติดใจสืบพยาน ขอให้วินิจฉัยจากคำฟ้อง และคำให้การ ดังนี้เมื่อฟังไม่ได้ว่าโจทก์ได้รับสละหลังมาไล่เบี้ยกันเอง ตามมาตรา 1003 คดีจึงขาดอายุความ

5) อายุความในคดีที่ผู้รับอวัลและผู้รับรองด้วยสอดเข้าแก้หน้า ฟ้องบุคคลที่ตนอวัลหรือบุคคลที่ตนเข้าแก้หน้า และบุคคลทั้งหลายซึ่งต้องรับผิดชอบต่อบุคคลที่ตนอวัลหรือบุคคลที่ตนเข้าแก้หน้า

ผู้รับอวัลและผู้รับรองด้วยสอดเข้าแก้หน้า เมื่อได้ใช้เงินตามตัวเงินให้แก่ผู้ทรงและได้เอาคืนตัวเงินมาไว้ในครอบครองแล้ว ย่อมไล่เบี้ยเอาแก่บุคคลที่ตนอวัลไว้หรือบุคคลที่ตนเข้าแก้หน้า และบุคคลทั้งหลายผู้รับผิดชอบต่อบุคคลนั้นได้ ตามมาตรา 940 และมาตรา 958 แต่เนื่องจากกฎหมายมิได้บัญญัติถึงอายุความไว้ ดังนั้นจึงต้องใช้อายุความทั่วไปตามมาตรา 193/30

คือ 10 ปี นับแต่ขณะที่อาจบังคับสิทธิเรียกร้องได้เป็นต้นไป กล่าวคือ นับแต่วันที่ผู้รับอวัลหรือผู้รับรองด้วยสอดเข้าแก่นำได้ใช้เงินให้ผู้ทรงไป

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 3506/2528 จำเลยส่งจ่ายเช็คผู้ถือให้แก่โจทก์ โจทก์ได้สลักหลังเช็คนั้นโดยมิได้ระบุข้อความใด ๆ ไว้ แล้วนำไปขายลตให้แก่บุคคลภายนอก โจทก์จึงเป็นผู้รับอวัลหนี้ตามเช็คที่จำเลยจะต้องรับผิดชอบผู้ทรง เมื่อผู้ทรงรับเงินตามเช็คไม่ได้ และโจทก์ได้ชำระหนี้แก่ผู้ทรงแทนจำเลยไป ย่อมเข้ารับช่วงสิทธิของผู้ทรงที่จะไล่เบี้ยเอาจากจำเลย แต่สิทธิเรียกร้องของโจทก์ดังกล่าวไม่มีกฎหมายบัญญัติเรื่องอายุความไว้ จึงต้องใช้อายุความ 10 ปี กรณีไม่ต้องด้วยมาตรา 1002 ซึ่งบัญญัติไว้แต่เฉพาะกรณีที่ผู้ทรงเช็คฟ้องผู้สลักหลังและผู้ส่งจ่าย และก็ไม่เข้ากรณีมาตรา 1003 เพราะโจทก์มิได้อยู่ในฐานะผู้สลักหลังเช็ค

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 3996/2533 เจ้าหนี้สลักหลังเช็คพิพาท เป็นอวัลผู้ส่งจ่าย เมื่อธนาคารตามเช็คพิพาทปฏิเสธการจ่ายเงิน เจ้าหนี้ในฐานะผู้รับอวัลได้ใช้เงินตามเช็คให้แก่ผู้ทรง ย่อมได้สิทธิในอันที่จะไล่เบี้ยเอาแก่จำเลยบุคคลซึ่งตนได้ประกัน ตามมาตรา 940 ซึ่งไม่มีกฎหมายกำหนดอายุความไว้โดยเฉพาะ จึงต้องใช้อายุความ 10 ปี

อนึ่ง อายุความในคดีที่ผู้รับอวัลและผู้รับรองด้วยสอดเข้าแก่นำ จะฟ้องบุคคลที่ตนอวัลหรือบุคคลที่ตนเข้าแก่นำ และบุคคลทั้งหลายซึ่งต้องรับผิดชอบต่อบุคคลที่ตนอวัลหรือบุคคลที่ตนเข้าแก่นำนั้น ยังคงมีปัญหาวางประการซึ่งจะกล่าวในบทที่ 4

สำหรับกรณีที่มีผู้รับอวัลหลายคนในตั๋วแลกเงินหนึ่งฉบับ และเป็นการเข้ารับอวัลลูกหนี้ต่างคนกัน เมื่อผู้รับอวัลลูกหนี้คนหนึ่งได้ใช้เงินให้แก่ผู้ทรงไปแล้ว ย่อมสามารถไล่เบี้ยผู้รับอวัลลูกหนี้คนแรก ๆ ได้ เนื่องจากผู้รับอวัลย่อมได้สิทธิไล่เบี้ยเอาแก่บุคคลซึ่งตนประกัน และบุคคลทั้งหลายซึ่งรับผิดชอบต่อบุคคลที่ตนประกัน รวมทั้งผู้รับอวัลของลูกหนี้ของผู้ที่ตนประกันนั้นด้วย ตามมาตรา 940 วรรคท้าย แต่มีปัญหานั้นที่พิจารณา คือ กรณีที่มีผู้รับอวัลหลายคน เข้ารับอวัลลูกหนี้คนเดียวกัน และเมื่อผู้รับอวัลคนใดคนหนึ่งได้ใช้เงินให้แก่ผู้ทรงไป จะใช้สิทธิไล่เบี้ยผู้รับอวัลคนอื่น ๆ ได้หรือไม่ ซึ่งจะกล่าวต่อไปในบทที่ 4 เช่นกัน

6) อายุความสะดุดหยุดลง

ถึงแม้ว่าคู่สัญญาทั้งหลายในตั๋วเงิน ต้องร่วมกันรับผิดชอบตามเนื้อความในตั๋วเงินตาม มาตรา 967 ต่อเจ้าหนี้ก็ตาม แต่การที่อายุความการใช้สิทธิเรียกร้องสะดุดหยุดลงเพราะการ กระทำอันใดอันหนึ่ง ของลูกหนี้คนหนึ่งคนใด หรือการกระทำอันใดอันหนึ่งต่อลูกหนี้คนหนึ่งคนใด ย่อมมีผลสะดุดหยุดลงต่อลูกหนี้คนนั้นเท่านั้น ดังที่บัญญัติไว้ในมาตรา 1004 ว่า "เมื่ออายุความ สะดุดหยุดลงเพราะการอันหนึ่งอันใด ซึ่งกระทำแก่คู่สัญญาแห่งตั๋วเงินฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง ท่านว่า ย่อมมีผลสะดุดหยุดลงเพียงแต่แก่คู่สัญญาฝ่ายนั้น"

ตัวอย่างเช่น ชาวออกตั๋วแลกเงินสั่งดำให้จ่ายเงินแก่เหลือง โดยดำรับรองตัวนั้น แล้ว เหลืองสลักหลัง โอนตัวให้กับเขียว และเขียวสลักหลัง โอนตัวให้ม่วง เมื่อดำถึงกำหนดชำระ ม่วงนำตั๋วเงินดังกล่าวไปยื่นเงินจากดำ ดำปฏิเสธการจ่ายเงิน ม่วงจึงทำคำคัดค้านและใช้ สิทธิไล่เบี้ยโดยการฟ้องคดีให้เขียวรับผิดชอบเพียงคนเดียว จนเป็นเวลา 4 ปี แต่คดียังไม่เสร็จสิ้น ม่วงจึงมาฟ้องคดีแก่ขาว ดำ และเหลืองให้รับผิดชอบ ดังนี้ทั้งขาว ดำ และเหลือง มีสิทธิยกเรื่อง การขาดอายุความขึ้นต่อสู้ได้ เพราะการที่อายุความที่จะใช้สิทธิเรียกร้องต่อเขียวสะดุดหยุดลง เพราะการถูกฟ้องคดีนั้นมีผลต่อเขียวเพียงผู้เดียว ไม่มีผลต่ออายุความสิทธิเรียกร้องที่มีต่อขาว ดำ และเหลือง ซึ่งขาดอายุความไปแล้ว

ส่วนเหตุที่จะทำให้อายุความสะดุดหยุดลงนั้น ย่อมเป็นไปตามมาตรา 193/14 เช่น การที่ลูกหนี้รับสภาพหนี้ ชำระหนี้ให้บางส่วน เจ้าหนี้ฟ้องคดี หรือยื่นคำขอรับชำระหนี้ในคดี ล้มละลาย หรือมอบข้อพิพาทให้อนุญาตตุลาการพิจารณา หรือกระทำการใดซึ่งมีผลเช่นเดียวกับการฟ้องคดี

อนึ่ง การฟ้องคดีอาญาตามพระราชบัญญัติว่าด้วยความผิดอันเกิดจากการใช้เช็ค พ.ศ. 2534 ไม่เป็นเหตุให้อายุความทางแพ่งสะดุดหยุดลง

คำพิพากษาฎีกาที่ 409/2522 (ประชุมใหญ่) การยื่นคำร้องขอรับชำระหนี้เช็คในคดี

ล้มละลาย ไม่ใช่คดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับความผิดอาชญาฐานออกเช็คโดยเจตนาที่ไม่ให้มีการใช้เงินตามเช็ค และนั่นการฟ้องคดีอาชญาดังกล่าวจึงไม่ทำให้อายุความของคดีแพ่งนั้นสะดุดหยุดลงตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 51 ดังนั้นเมื่อเช็คที่นำมาขอรับชำระหนี้มีอายุเกิน 1 ปี นับจากวันสั่งจ่าย จึงขาดอายุความตามมาตรา 1002 เจ้าหนี้ไม่มีสิทธิได้รับชำระหนี้ตามกฎหมายล้มละลาย

เมื่ออายุความสะดุดหยุดลงแล้ว ก็ต้องเริ่มนับอายุความใหม่อีก (มาตรา 193/15)

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 422/2521 ผู้รับอวัลต์สำัญญาใช้เงินรับสภาพหนี้โดยใช้เงินแก่ผู้ทรงบางส่วนด้วยการออกเช็ค อายุความสะดุดหยุดลงและตั้งต้นนับใหม่ตั้งแต่วันที่หยุดหนี้

การสิ้นสิทธิไล่เบี้ย

แต่ที่จะทำให้ผู้ทรงหรือเจ้าหนี้ตามตัวเงินสิ้นสิทธิไล่เบี้ยเอาแก่ลูกหนี้ทั้งหลายผู้ต้องรับผิดชอบเพื่อความในตัวเอง ได้แก่

1) ผู้ทรงได้รับชำระหนี้ตามตัวเงินครบถ้วนแล้ว หนี้นั้นย่อมระงับสิ้นไป

โดยหลักทั่วไปของผลแห่งหนี้ตามสัญญา เจ้าหนี้มีสิทธิที่จะเรียกให้ลูกหนี้ชำระหนี้ และลูกหนี้ก็มีหน้าที่ต้องชำระหนี้ ซึ่งถ้าลูกหนี้ชำระหนี้ครบถ้วนสมบูรณ์แล้ว หนี้ก็เป็นอันระงับสิ้นไป เจ้าหนี้ไม่มีสิทธิเรียกร้องเอาอะไรจากลูกหนี้ได้อีก ในเรื่องตัวเงินก็เช่นเดียวกัน เมื่อพิจารณาบทบัญญัติมาตรา 321 วรรคท้าย ซึ่งบัญญัติว่า "ถ้าชำระหนี้ด้วยออก-ด้วยโอน-หรือด้วยสลับหลังตัวเงิน หรือประทวนสินค้า ท่านว่าหนี้จะระงับสิ้นไปต่อเมื่อตัวเงินหรือประทวนสินค้านั้นได้ใช้เงินแล้ว" จะเห็นได้ว่า เมื่อลูกหนี้ชำระหนี้ตามตัวเงินให้แก่ผู้ทรงซึ่งเป็นเจ้าหนี้ตามตัวเงินโดยครบถ้วนแล้ว หนี้ย่อมระงับสิ้นไป ผู้ทรงจึงไม่มีสิทธิเรียกร้องให้ลูกหนี้คนใดชำระเงินแก่ตนอีกต่อไป

2) ผู้ทรงตัวแลกเปลี่ยนยอมผ่อนเวลาชำระหนี้ให้แก่ผู้จ่าย ย่อมสิ้นสิทธิไล่เบี้ยเอาแก่คู่สัญญาซึ่งมิได้ตกลงในการผ่อนเวลานั้น

การใช้เงินตามตัวเงินต้องทำเมื่อตัวเงินถึงกำหนด ซึ่งแยกพิจารณาได้ดังนี้

(1) ในเรื่องตัวแลกเปลี่ยน ตามมาตรา 941 บัญญัติให้ผู้ทรงต้องนำตัวแลกเปลี่ยนไปยื่นให้ใช้เงินในวันที่ตัวแลกเปลี่ยนถึงกำหนด ตัวแลกเปลี่ยนถึงกำหนดเมื่อใดนั้น ก็เป็นไปตามที่ระบุไว้ในมาตรา 913, 943 และมาตรา 944

(2) ในเรื่องตัวสัญญาใช้เงิน การใช้เงินยอมเป็นไปตามมาตรา 983 (3) และโดยผลของมาตรา 985 วรรคแรก ซึ่งบัญญัติให้นำบทบัญญัติมาตรา 913, 941, 943 และมาตรา 944 ในเรื่องตัวแลกเปลี่ยนมาใช้บังคับกับเรื่องตัวสัญญาใช้เงินด้วยโดยอนุโลม

(3) ในเรื่องเช็ค เป็นไปตามมาตรา 988 (6) คือเช็คถึงกำหนดวันใดผู้ทรงเช็คมีสิทธินำเช็คไปทางธนาคารให้ใช้เงินตามเช็คได้ทันที และธนาคารก็ต้องจ่ายเงินให้แก่ผู้ทรงเช็คโดยทันทีเมื่อถูกทางถาม เว้นแต่จะต้องด้วยข้อยกเว้นตามมาตรา 991 และมาตรา 992

การที่กฎหมายลักษณะตัวเงิน ไม่ยอมให้มีวันผ่อน ก็เพราะการชำระหนี้ด้วยตัวเงินนั้น ตามปกติมักจะเป็นการผ่อนเวลาให้แก่ลูกหนี้ยื่นตัวแล้ว เนื่องจากโดยมากเจ้าหนี้จะยังไม่ได้รับชำระหนี้ในทันทีที่ได้รับตัวเงิน นอกจากนี้ การยอมให้เลื่อนเวลาการใช้เงินออกไปอีกจากเวลาที่กำหนดไว้ อาจทำให้เกิดความไม่เป็นธรรมแก่คู่สัญญาอื่น ๆ ในตัวเงิน ซึ่งเขามิได้รู้หรือยินยอมด้วยกับการเลื่อนเวลาการใช้เงินออกไปอีก เพราะโดยปกติผู้ออกตัวเงิน หรือผู้สลักหลังตัวเงินทั้งหลาย ย่อมทราบดีว่าความรับผิดชอบของเขาจะมีขึ้นเมื่อตัวเงินนั้นถึงกำหนดเวลาชำระเงินแล้ว ซึ่งคนเหล่านี้ก็จะเตรียมเงินสำรองไว้เพื่อใช้ให้แก่ผู้มีสิทธิในตัวเงินนั้น ถ้าหากยอมให้มีการเลื่อนเวลาในการชำระเงินตามตัวเงินนั้นออกไปอีก เขาจะต้องเก็บเงินไว้เพื่อรอการชำระหนี้ ทำให้ไม่สามารถนำเงินไปทำประโยชน์ในทางการค้า หรือธุรกิจได้ กฎหมายจึงบัญญัติห้ามมิให้ให้วันผ่อนในการใช้เงิน ตามมาตรา 903

การที่จะถือว่าเป็นการให้วันผ่อน หรือไม่นั้น จะต้องปรากฏว่าข้อเท็จจริงแน่นอนว่า

ผู้ทรงตัวเงินตกลงผูกพันให้ผ่อนเวลาชำระหนี้ ซึ่งมีผลผูกพันผู้ทรงตัวเงินว่า ในระหว่างระยะเวลาที่ยายออกไปนั้น ผู้ทรงไม่สามารถใช้สิทธิเรียกร้องให้มีการใช้เงินตามตัวเงินได้

ตามที่มาตรา 903 บัญญัติมิให้ยอมให้ผ่อนเวลาใช้เงินนั้น ถ้าผู้ทรงตัวแลกเงินยังฝ่าฝืนโดยยอมผ่อนเวลาให้แก่ผู้จ่าย ผู้ทรงตัวแลกเงินย่อมสิ้นสิทธิที่จะไล่เบี้ยเอาแก่ผู้เป็นคู่สัญญาคนก่อน ๆ ซึ่งมีได้ตกลงในการผ่อนเวลานั้นตามมาตรา 948 คงเรียกร้องจากผู้จ่ายที่รับรองตัวแลกเงินได้เพียงคนเดียวตามมาตรา 937 แต่ในกรณีที่ผู้ทรงตัวสัญญาใช้เงินยอมผ่อนเวลาให้แก่ผู้ออกตัว ไม่เป็นเหตุให้ผู้ออกตัวหลุดพ้นจากความรับผิด เพราะบทบัญญัติเรื่องตัวสัญญาใช้เงินมิได้ให้นำมาตรา 948 มาใช้บังคับแก่ตัวสัญญาใช้เงิน นอกจากนี้ ผู้ออกตัวสัญญาใช้เงินเป็นทั้งลูกหนี้ชั้นต้น และผู้ค้ำประกันตัวเองว่าจะใช้เงินให้แก่เจ้าหนี้ หลักเรื่องผู้ค้ำประกันหลุดพ้นจากความรับผิดเพราะผ่อนเวลา จึงนำมาใช้ไม่ได้ และการที่ผู้ทรงตัวสัญญาใช้เงินยอมผ่อนเวลาให้แก่ผู้ออกตัวนี้ ไม่เป็นเหตุให้ผู้รับอาวัลสำหรับผู้ออกตัวสัญญาใช้เงินหลุดพ้นจากความรับผิดด้วยเช่นกัน เพราะผู้รับอาวัลย่อมต้องผูกพันเป็นอย่างเดียวกันกับผู้ออกตัว และอยู่ในฐานะเป็นผู้ค้ำประกันตามหลักทั่วไปในเรื่องค้ำประกัน ดังนั้นผู้ทรงตัวสัญญาใช้เงินจึงมีสิทธิไล่เบี้ยผู้รับอาวัลตัวสัญญาใช้เงินให้รับผิดได้ (ตามนัยคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 422/2521)

ส่วนเรื่องเชื่อนั้น ไม่มีบทบัญญัติให้นำมาตรา 948 มาใช้บังคับแต่ประการใด

3) ผู้ทรงไม่ทำคำคัดค้านการไม่รับรองหรือการไม่ใช้เงินภายในเวลากำหนดเมื่อกฎหมายกำหนดให้ต้องทำ

ในการทำคำคัดค้านนั้น กฎหมายมุ่งหมายที่จะให้มีการสอบถามเอาความมาให้แน่ชัดว่าตัวเงินขาด เชื่อถือจริงหรือไม่ และเปิดโอกาสให้ผู้ถูกคัดค้านได้กล่าวแก้ด้วย นอกจากนี้ ยังเป็นการบอกกล่าวให้ผู้ต้องรับผิดรู้ว่าตัวเงินขาด เชื่อถือ และเป็นพยานหลักฐานเบื้องต้นบังคับแก่คู่กรณีที่เกี่ยวข้องได้ แต่หากผู้ทรงไม่ทำคำคัดค้านภายในเวลาที่กฎหมายกำหนดไว้ จะมีผลทำให้ผู้ทรงสิ้นสิทธิที่จะไล่เบี้ยเอาแก่ผู้สลักหลัง ผู้สั่งจ่าย และคู่สัญญาอื่น ๆ ผู้ต้องรับผิด เว้นแต่ผู้รับรอง ตามมาตรา 973

4) ผู้ทรงที่ได้รับตัวเงินมาโดยการสลักหลัง เมื่อตัดขาดความเชื่อถือ

ตามกฎหมายลักษณะตัวเงินของไทย มีได้มีบทบัญญัติว่า การเป็นผู้ทรงโดยชอบด้วยกฎหมาย จะต้องได้ตัวเงินมาเมื่อใด ซึ่งต่างจาก Bills of Exchange Act 1882 ของอังกฤษ ที่มีบทบัญญัติไว้โดยชัดแจ้งว่า ผู้ทรงโดยชอบด้วยกฎหมาย (Holder in due course) นั้น จะต้องได้ตัวเงินมาก่อนตัวถึงกำหนดใช้เงิน (มาตรา 29 (1) (a))*

จึงมีประเด็นที่น่าพิจารณาตามกฎหมายลักษณะตัวเงินของไทยว่า ผู้ทรงที่ได้รับตัวเงินมาไว้ในความครอบครอง โดยการสลักหลัง เมื่อตัวเงินขาดความเชื่อถือ จะมีสิทธิในตัวเงินเป็นประการใด ในเรื่องนี้ มาตรา 924 บัญญัติว่า

"ถ้าตัวแลกเงินสลักหลังต่อเมื่อสิ้นเวลาเพื่อตัดค้านการไม่รับรองหรือการไม่ใช้เงินนั้นแล้วไซ้ ท่านว่าผู้รับสลักหลังย่อมได้ไปซึ่งสิทธิแห่งการรับรองตามแต่มีต่อผู้จ่าย กับสิทธิไล่เบี้ยเอาแก่บรรดาผู้ซึ่งสลักหลังตัวเงินนั้นภายหลังที่สิ้นเวลาเช่นนั้น แต่ถ้าตัวเงินนั้นได้มีตัดค้านการไม่รับรองหรือการไม่ใช้เงินมาแล้วก่อนสลักหลังแล้ว

*Bills of Exchange Act 1882, Section 29

(1) A holder in due course is a holder who has taken a bill, complete and regular on the face of it, under the following conditions; namely :

(a) that he became the holder of it before it was overdue, and without notice that it had been previously dishonoured, if such as the fact ;

(b) that he took the bill in good faith and for value, and that at the time the bill was negotiated to him he had no notice of any defect in the title of the person who negotiated it.

...

ไซร์ ท่านว่าผู้รับสลักหลังยอมได้ไปแต่เพียงสิทธิของผู้ซึ่งสลักหลังให้แก่ตนวันมีต่อผู้รับรอง ต่อผู้ส่งจ่ายและต่อบรรดาผู้ที่สลักหลังตัวเงินนั้นมาก่อนย้อนขึ้นไปจนถึงเวลาคัดค้านเท่านั้น"

บทบัญญัติตามมาตรา 924 นี้ ใช้บังคับเฉพาะกรณีของตัวแลกเงินและตัวสัญญาใช้เงินที่ต้องนำยื่นให้ผู้ส่งจ่ายหรือผู้ออกตัวจรับรู้อีกเพื่อให้ใช้เงินภายในกำหนดเวลาใดเวลาหนึ่งภายหลังได้เห็น ตามมาตรา 986 วรรคท้าย แต่ไม่นำไปใช้บังคับกับเรื่องเช็ค เว้นแต่เป็นเช็คที่ออกมาแต่ต่างประเทศ ด้วยเหตุนี้ เช็คที่สลักหลังโอนสิทธิภายหลังที่ธนาคารปฏิเสธการจ่ายเงินแล้ว จึงไม่อยู่ในบังคับของมาตรา 924 และผู้รับสลักหลังเช็คดังกล่าวก็เป็นผู้ทรง มีสิทธิเรียกให้ผู้ส่งจ่าย และผู้สลักหลังใช้เงินตามเช็คได้ (ตามนัยคำพิพากษาฎีกาที่ 313/2521)

จากบทบัญญัติมาตรา 924 แยกพิจารณาได้เป็น 2 กรณี คือ

1. ผู้ทรงที่ได้รับตัวเงินมาโดยที่ยังไม่มีการทำคำคัดค้าน

ในกรณีที่ผู้จ่ายไม่ยอมรับรองหรือไม่ใช้เงินตามตัวเงิน และมีการสลักหลังโอนตัวเงินให้แก่ผู้ทรง โดยผู้สลักหลังโอนตัวเงินนั้นไม่ทำคำคัดค้านการที่ตัวเงินขาดความเชื่อถือดังกล่าวตามมาตรา 924 วรรคแรก ผู้ทรงยอมสิ้นสิทธิที่จะไล่เบี้ยเอาแก่เหล่าผู้สลักหลัง ผู้ส่งจ่าย และคู่สัญญาอื่น ๆ ผู้ต้องรับผิดชอบ เว้นแต่ผู้รับรอง (หากมี) ตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 973 เพราะบรรดาลูกหนี้ในตัวเงินเหล่านั้นได้หลุดพ้นจากความรับผิดชอบแต่เวลาที่ล่วงพ้นกำหนดเวลาสำหรับทำคำคัดค้านแล้ว ดังนั้น ผู้ทรงที่ได้รับตัวเงินมาไว้ในความครอบครอง โดยการสลักหลังเมื่อตัวเงินขาดความเชื่อถือ โดยไม่มีการทำคำคัดค้านไว้ก่อน ผู้ทรงคนนั้นจะมีสิทธิไล่เบี้ยได้แต่เฉพาะผู้รับรอง และบรรดาผู้ที่สลักหลังตัวเงินภายหลังที่สิ้นเวลาเพื่อคัดค้านการไม่รับรองหรือการไม่ใช้เงินนั้นแล้วเท่านั้น

2. ผู้ทรงที่ได้รับตัวเงินมาโดยที่มีการทำคำคัดค้านแล้ว

ในกรณีที่ผู้จ่ายไม่ยอมรับรองหรือไม่ใช้เงินตามตัวเงิน และมีการทำคำคัดค้านการที่ตัวเงินขาดความเชื่อถือดังกล่าวแล้ว จึงมีการสลักหลังโอนตัวเงินให้แก่ผู้ทรง ตามมาตรา 924

วรรคท้าย ผู้ทรงยอมสิ้นสิทธิที่จะไล่เบี้ยเอาแก่ผู้สลักหลังที่มีขึ้นภายหลังการทำคำตัดค้ำ*

สำหรับ เหตุผลที่ผู้ทรงสิ้นสิทธิไล่เบี้ยเอาแก่ผู้สลักหลังที่มีขึ้นภายหลังการทำคำตัดค้ำดังกล่าว นั้น ท่านศาสตราจารย์ ม.ร.ว.เสนีย์ ปราโมช ได้อธิบายไว้ว่า "เหตุก็เพราะว่า เมื่อตัวเงินขาดความ เชื่อถือก็เพราะไม่มีการรับรองหรือไม่มีการจ่ายเงิน จนต้องตัดค้ำแล้ว ตัวหมดฤทธิเป็นตัวเงินไปแล้ว หากเอามาสลักหลังโอน ผู้รับโอนจึงได้แต่สิทธิของผู้โอนที่มีตามตัว ไม่ได้มาในฐานะเป็นผู้ทรงรับสลักหลังตัวเหมือนกรณีปกติ ทั้งนี้เหมือนกับผู้โอนจะบอกกล่าวให้รู้ว่า ตัวเเกเรเสียแล้ว เมื่อจะรับโอน ก็เอาไปแต่สิทธิของผู้โอนเท่าที่มี เท่ากับซื้อคดีความ เมื่อเช่นนี้จะไล่เบี้ยเอาแก่ผู้โอนตามตัวเหมือนผู้ทรงธรรมดาไม่ได้ จะฟ้องร้องผู้โอนได้หรือไม่ ได้ สดแล้วแต่จะได้สัญญากันไว้อย่างไร ถ้าเขาโอนให้โดยจะเอาไปขึ้นเงินแก่ใครได้หรือไม่ได้ เขาไม่รู้ด้วย ดังนั้นฟ้องเขาไม่ได้ แต่ถ้าผู้โอนสัญญาว่าถ้าไปขึ้นเงินแก่ใครไม่ได้ จะใช้เงินให้ผู้โอนก็ต้องรับผิดชอบสัญญา แต่ไม่ใช่รับผิดชอบตัว เพราะสำหรับผู้โอน ตัวหมดฤทธิจนไม่เป็นตัวเสียแล้ว"²⁵

จากที่กล่าวมาข้างต้นสรุปได้ว่า กำหนดเวลาจำกัดที่ผู้ทรงจะต้องได้ตัวเงินมาเมื่อใด จึงจะถือว่าเป็นผู้ทรงตามความหมายของกฎหมายลักษณะตัวเงินของไทยนั้น ไม่มีกฎหมายกำหนดไว้ แม้ผู้ทรงจะได้ตัวเงินมาไว้ในความครอบครองภายหลังที่ตัวเงินขาดความเชื่อถือแล้ว ก็ยังคงเป็นผู้ทรงตามความหมายในมาตรา 904 อยู่ นั่นเอง เพียงแต่ถูกจำกัดสิทธิในการฟ้องไล่เบี้ยเอาแก่ลูกหนี้ในตัวเงินบางเท่านั้น

*ศึกษารายละเอียดเพิ่มเติมจาก วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิต ภาควิชานิติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย พ.ศ.2531 ของ สุนันท์ เลขบวรวงศ์ เรื่อง "ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการสลักหลังตัวเงิน" หน้า 163-174

²⁵ม.ร.ว.เสนีย์ ปราโมช, คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 3 ว่าด้วยตัวเงิน, หน้า 68-69.

5) ผู้ทรงไม่ยื่นตัวแลกเงินให้ผู้จ่ายรับรองภายในระยะเวลาตามที่ผู้ส่งจ่ายกำหนดไว้

จากบทบัญญัติมาตรา 927 ผู้ส่งจ่ายและผู้สลักหลังสามารถที่จะลงข้อกำหนดไว้ในตัวแลกเงินว่า ให้ผู้ทรงนำตัวแลกเงินไปยื่นให้ผู้จ่ายรับรองภายในระยะเวลาที่กำหนดไว้ก็ได้ ซึ่งถ้าเป็นข้อกำหนดโดยผู้ส่งจ่ายตัวแลกเงินและผู้ทรงไม่ยื่นตัวให้ผู้จ่ายรับรองภายในระยะเวลาที่ผู้ส่งจ่ายกำหนดไว้ ผู้ทรงย่อมสิ้นสิทธิที่จะไล่เบี้ยเอาแก่ผู้ส่งจ่ายและคู่สัญญาคนอื่น ๆ ที่ต้องรับผิดชอบตามตัวแลกเงินนั้น ตามมาตรา 973 วรรคสาม แต่ถ้าเป็นข้อกำหนดโดยผู้สลักหลังตัวแลกเงินและผู้ทรงไม่ปฏิบัติตามข้อกำหนด เช่นว่านั้น เฉพาะแต่ผู้สลักหลังคนนั้นเท่านั้นที่จะหลุดพ้นจากคามรับผิดชอบตามตัวแลกเงิน ตามมาตรา 973 วรรคท้าย

6) ตัวแลกเงินอันสั่งให้ใช้เงินเมื่อสิ้นระยะเวลาที่กำหนดอย่างใดอย่างหนึ่งนับแต่ได้ เห็นตามมาตรา 928

ในกรณีที่ เป็นตัวแลกเงินอันสั่งให้ใช้เงินเมื่อสิ้นระยะเวลาที่กำหนดอย่างใดอย่างหนึ่ง นับแต่ได้ เห็นนั้น ผู้ทรงต้องนำตัวไปยื่นให้ผู้จ่ายรับรองภายใน 6 เดือนนับแต่วันที่ลงในตัว หรือ ภายในเวลาช้าเร็วกว่านั้นตามที่ผู้ส่งจ่ายระบุไว้ ตามมาตรา 928 ถ้าผู้ทรงไม่ยื่นภายในกำหนดเวลาดังกล่าว ผู้ทรงจะสิ้นสิทธิไล่เบี้ยเอาแก่ผู้ส่งจ่ายและคู่สัญญาคนอื่น ๆ ที่ต้องรับผิดชอบตามตัวเงิน ตามมาตรา 973 วรรคสอง

Bills of Exchange Act 1882 ของอังกฤษได้บัญญัติไว้ใน Section 39 (1) ว่าตัวเงินที่ส่งจ่ายภายในกำหนดเวลาใดเวลาหนึ่ง ภายหลังได้เห็นนั้น ผู้ทรงมีหน้าที่ต้องยื่นให้ผู้จ่ายรับรองภายในระยะเวลาอันสมควร (แต่ตามกฎหมายไทยกำหนดไว้ 6 เดือน) ถ้าไม่ปฏิบัติตามนี้ ผู้ทรงสิ้นสิทธิไล่เบี้ยเอาแก่ผู้ส่งจ่ายและคู่สัญญาก่อน ๆ

7) ผู้ทรงยอมรับเอาค่ารับรองเบี่ยงบ้าย โดยผู้ส่งจ่ายหรือผู้สลักหลังมิได้ให้อำนาจแก่ผู้ทรงที่จะรับเอาได้ เช่นนั้นแต่แรก หรือมิได้ให้ความยินยอมด้วยในภายหลัง

กรณีที่ผู้ทรงยอมรับเอาค่ารับรองเบี่ยงบ้าย โดยผู้ส่งจ่ายหรือผู้สลักหลังมิได้ให้อำนาจ

แก่ผู้ทรงที่จะรับเอาได้ เช่นนั้นแต่แรก หรือไม่ได้ให้ความยินยอมด้วยในภายหลัง ผู้ทรงยอมสละ สิทธิไล่เบี้ยเอาแก่ผู้ส่งจ่าย หรือผู้สลักหลังเหล่านั้น ตามมาตรา 936 วรรคสอง

8) ตัวแลกเปลี่ยนชนิดซึ่งให้ใช้เงินเมื่อได้เห็นตามมาตรา 944 แต่ผู้ทรงไม่นำยื่นให้ ผู้จ่ายรับรองหรือใช้เงิน ภายในหกเดือนนับแต่วันที่ลงในตัว

ตัวแลกเปลี่ยนชนิดซึ่งให้ใช้เงินเมื่อได้เห็นตามมาตรา 944 นั้น ผู้ทรงต้องนำตัวเงินยื่น ให้ผู้จ่ายหรือผู้รับรองใช้เงิน ภายใน 6 เดือน นับแต่วันที่ลงในตัวนั้น ถ้าไม่ยื่นภายในกำหนด ผู้ทรงจะสละสิทธิไล่เบี้ยผู้ส่งจ่าย และคู่สัญญาคนอื่น ๆ ที่ต้องรับผิดชอบตามตัวเงิน ตามมาตรา 973 วรรคสอง

9) การที่ผู้ทรงไม่ยอมรับการใช้เงินเพื่อแก้หน้า

ในกรณีที่ผู้ทรงไม่ยอมรับการใช้เงินเพื่อแก้หน้า ผู้ทรงยอมสละสิทธิไล่เบี้ยบุคคลทั้งหลาย ซึ่งพอที่จะได้หลุดพ้นจากความรับผิดชอบเพราะการใช้เงินนั้น ตามมาตรา 956 เช่น แดงออก ตัวแลกเปลี่ยนส่งตัวให้จ่ายเงินให้ขาว ขาวโอนตัวให้เขียว เขียวโอนตัวให้ม่วง เมื่อตัวเงิน ถึงกำหนดชำระ ม่วงนำตัวไปยื่นให้ดำจ่ายเงิน แต่ดำไม่ยอมมีใช้เงิน เหลืองจึงสอดเข้าขอใช้เงิน เพื่อแก้หน้าให้แก่ขาว ม่วงไม่ยอมรับการใช้เงินดังกล่าว เช่นนี้ เขียวยอมหลุดพ้นจากความรับผิดชอบ ม่วงจะใช้สิทธิไล่เบี้ยได้เฉพาะต่อแดง และขาวเท่านั้น

10) ตัวแลกเปลี่ยนที่มีข้อกำหนดว่า "ไม่จำเป็นต้องมีค่าคัดค้าน" แต่ผู้ทรงไม่นำไปยื่นให้ ผู้จ่ายใช้เงินเมื่อถึงกำหนด

ตัวแลกเปลี่ยนที่มีข้อกำหนดว่า "ไม่จำเป็นต้องมีค่าคัดค้าน" มาตรา 964 วรรคสอง บัญญัติ ให้ผู้ทรงมีหน้าที่ต้องนำตัวเงินไปยื่นแก่ผู้จ่ายเพื่อให้ใช้เงินในวันถึงกำหนดตามมาตรา 941 มิฉะนั้นผู้ทรงจะสละสิทธิไล่เบี้ยผู้ส่งจ่ายและคู่สัญญาอื่น ๆ ที่ต้องรับผิดชอบตามตัวเงิน ตามมาตรา 973 วรรคสอง

ตาม Bills of Exchange Act 1882 ของอังกฤษ ได้บัญญัติไว้ใน Section 45 ระบุว่าถ้าตัวเงินนั้นมีการระบุกำหนดเวลาใช้เงินเอาไว้ ไม่ว่าจะเป็นการระบุวันเอาไว้โดยชัดแจ้ง หรือให้ใช้เงินภายในเวลาใดเวลาหนึ่งนับแต่วันที่ลงในตัวก็ดี ถ้าผู้ทรงไม่ยื่นตัวเพื่อใช้เงินในวันถึงกำหนดแล้ว ผู้ทรงย่อมสิ้นสิทธิไล่เบี้ยเอาแก่ผู้ส่งจ่าย หรือผู้สลักหลังทั้งปวง เช่นเดียวกับกฎหมายไทย

11) ผู้ทรงเช็คไม่ยื่นเช็คให้ธนาคารใช้เงินภายในหนึ่งเดือน ในกรณีที่ เป็นเช็คให้ใช้เงินในเมืองเดียวกันกับที่ออกเช็ค หรือภายในสามเดือน สำหรับเช็คที่ให้ใช้เงินที่อื่น

เมื่อเช็คถึงกำหนดใช้เงินตามวันที่ลงในเช็ค ผู้ทรงจะต้องยื่นเช็คให้ธนาคารใช้เงินภายใน 1 เดือนนับแต่วันออกเช็คในกรณีที่ เป็นเช็คให้ใช้เงินในเมืองเดียวกันกับที่ออกเช็ค หรือภายใน 3 เดือน สำหรับเช็คที่ให้ใช้เงินที่อื่น มิฉะนั้นผู้ทรงสิ้นสิทธิที่จะไล่เบี้ยเอาแก่ผู้สลักหลังทั้งปวง และสิทธิอันมีต่อผู้ส่งจ่ายเพียงเท่าที่จะเกิดความเสียหายอย่างใดอย่างหนึ่งแก่ผู้ส่งจ่าย เพราะการที่ละเลยเสียไม่ยื่นเช็คนั้น ตามมาตรา 990

12) การไม่บังคับตามสิทธิเรียกร้องภายในอายุความ

การที่ผู้ทรงไม่บังคับตามสิทธิเรียกร้องภายในอายุความ ย่อมทำให้ผู้ทรงสิ้นสิทธิไล่เบี้ยเอาแก่ผู้ต้องรับผิดชอบตัวเงิน เช่น ผู้ทรงไม่ฟ้องไล่เบี้ยเอาแก่ผู้ส่งจ่ายหรือผู้สลักหลังตัวเงินภายใน 1 ปีนับแต่วันที่ตัวเงินถึงกำหนด ย่อมเป็นอันขาดอายุความตามมาตรา 1001 ซึ่งสิทธิเรียกร้องที่ขาดอายุความนี้ ลูกหนี้มีสิทธิที่จะปฏิเสธการชำระหนี้ได้ตามมาตรา 193/10

13) ข้อความในตัวเงิน หรือคำรับรองใด ที่มี การแก้ไขเปลี่ยนแปลงในข้อสำคัญ โดยที่คู่สัญญาทั้งปวงผู้ต้องรับผิดชอบตัวเงินนั้นมิได้ยินยอมด้วย

กรณีที่มีการแก้ไขเปลี่ยนแปลงข้อความ หรือคำรับรองใดในตัวเงิน ซึ่งเป็นการแก้ไขเปลี่ยนแปลงในข้อสำคัญ โดยที่คู่สัญญาทั้งปวงผู้ต้องรับผิดชอบตัวเงินนั้นมิได้ยินยอมด้วย ตัวเงินนั้นเป็นอันเสียไป ผู้ที่ได้ตัวเงินดังกล่าวไปจึงไม่อาจไล่เบี้ยคู่สัญญาทั้งปวงนั้นได้ แต่

สามารถไล่ เบี้ยเอาแก่คู่สัญญาซึ่ง เป็นผู้ทำการแก้ไขเปลี่ยนแปลงนั้น หรือได้ยินยอมด้วยการแก้ไขเปลี่ยนแปลงนั้นกับทั้งผู้สืบทอดในภายหลังการแก้ไขเปลี่ยนแปลง ตามมาตรา 1007 ได้

การใช้สิทธิเรียกร้องให้ชำระหนี้ตามมูลหนี้เดิม

ตามลักษณะโดยทั่วไปของสัญญานั้น นิติสัมพันธ์ในระหว่างกัน จะเป็นไปตามหลักความสัมพันธ์เฉพาะตัวของคู่สัญญา (Privity of Contract) กล่าวคือ คู่สัญญามีสิทธิประการใดก็สามารถใช้สิทธิเรียกร้องที่ตนมีอยู่บังคับเอาแก่คู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งได้ หลักกฎหมายตัวเงินก็มีลักษณะเช่นเดียวกัน เพราะตัวเงินเป็นสัญญาอย่างหนึ่ง นอกจากนี้ตัวเงินยังมีลักษณะพิเศษแตกต่างจากสัญญาโดยทั่วไป คือ ในขณะที่มีการโอนตัวเงินเปลี่ยนมือไปยังผู้รับโอนนั้น จะทำให้เกิด Secondary of Contract อันเป็นการยกเว้นหลัก Privity of Contract ดังกล่าวข้างต้น

ตัวอย่างเช่น แดงออกเช็คสั่งธนาคารจ่ายเงินให้ดำ ดำสืบทอดและส่งมอบเช็คให้ขาว ขาสืบทอดและส่งมอบเช็คให้ม่วง ม่วงเป็นผู้ทรงมีสิทธิเรียกร้องให้ขาว แดง และดำจ่ายเงินได้แก่ธนาคารปฏิเสธการจ่ายเงินตามเช็ค การที่แดงออกเช็คสั่งธนาคารจ่ายเงินให้ดำนั้น เป็นสัญญาตัวเงิน มีผลบังคับเฉพาะระหว่างแดงและดำ ตามหลัก Privity of Contract (หลักความสัมพันธ์เฉพาะตัวของคู่สัญญา) เมื่อดำสืบทอดและส่งมอบเช็คให้ขาว ก็เกิดสัญญาระหว่างดำและขาว ซึ่งมีผลบังคับเฉพาะดำกับขาวตามหลัก Privity of Contract และในการโอนตัวเงินดังกล่าวนี้ทำให้เกิด Secondary of Contract ระหว่างแดงกับขาว เป็นเหตุให้แดงต้องมีความรับผิดชอบต่อขาว อันเป็นการยกเว้นหลัก Privity of Contract ต่อมาเมื่อขาวโอนเช็คให้ม่วง สัญญาระหว่างขาวกับม่วงก็เป็นไปตามหลัก Privity of Contract และเกิด Secondary of Contract ระหว่างดำกับม่วง และแดงกับม่วงด้วยเช่นกัน ดังที่บัญญัติไว้ในมาตรา 914

ลักษณะของ Secondary of Contract นี้ จะเกิดขึ้นเมื่อมีการโอนตัวเงินเปลี่ยนมือทุกครั้ง จึงเห็นได้ว่าเมื่อมีลูกหนี้เข้ามาเกี่ยวข้องกับตัวเงินเพิ่มมากขึ้น ผลประโยชน์ของผู้ทรง ก็จะมีมากขึ้น กล่าวคือ นอกจากผู้ทรงตัวเงินสามารถเรียกร้องบังคับชำระหนี้

เอาจากผู้ออกตัวได้แล้ว ยังสามารถ เรียกร้องเอาแก่ผู้สละหลังตัวคนอื่น ๆ ด้วย อันเป็นลักษณะของการเพิ่มหรือสะสมตัวลูกหนี้ (Accumulation of Secondary of Contracts) และลูกหนี้ทุกคนต้องร่วมกันรับผิดชอบผู้ทรง โดยที่ผู้สละหลังแต่ละคนจะอ้างหลักความสัมพันธ์เฉพาะตัวของคู่สัญญา (Privity of Contract) มาเป็นข้อปฏิเสธความรับผิดชอบผู้ทรงไม่ได้ ซึ่ง เป็นไปตามมาตรา 967 และมาตรา 916

นอกเหนือไปจากที่กล่าวมาแล้ว ลักษณะของ Secondary of Contract ที่เด่นชัดอีกประการหนึ่ง คือ หากผู้ทรงสิ้นสิทธิเรียกร้องตามหลัก Secondary of Contract ดังที่กฎหมายบัญญัติไว้ ผู้ทรงก็ยังสามารถใช้สิทธิเรียกร้องตามสัญญาที่มีระหว่างผู้ทรงกับผู้โอนตัวเงิน ซึ่งเป็นคู่สัญญากับผู้ทรงโดยตรง ตามหลัก Privity of Contract ได้ ดังที่ปรากฏอยู่ในมาตรา 1005²⁶

โดยหลักทั่วไป เมื่อเป็นหนี้กันอยู่และลูกหนี้มีหน้าที่จะต้องปฏิบัติการให้เกิดประโยชน์แก่เจ้าหนี้สถานใด เจ้าหนี้ชอบที่จะขอให้บังคับให้ลูกหนี้ชำระหนี้โดยเฉพาะเจาะจง เอาประโยชน์สถานไหนได้ โดยนัยแห่งมาตรา 320 และการชำระหนี้ เช่นนี้ นอกจากจะชำระตามวัตถุแห่งหนี้โดยตรงแล้ว ถ้าเจ้าหนี้อยอมรับเอาการชำระหนี้อย่างอื่นแทนการชำระหนี้โดยเฉพาะเจาะจงดังกล่าว หนี้นั้นก็เป็นอันระงับไป ตามมาตรา 321 วรรคแรก อย่างไรก็ตาม การชำระหนี้อย่างอื่นตามมาตรา 321 วรรคแรกนี้ ไม่ใช่การแปลงหนี้ใหม่ เพราะการแปลงหนี้ใหม่เป็นสัญญาระหว่างคู่กรณีผู้เกี่ยวข้อง ตกลงกันเปลี่ยนแปลงซึ่งเป็นสาระสำคัญของหนี้ โดยมีวัตถุประสงค์ที่จะระงับหนี้เดิมและก่อหนี้ใหม่ขึ้นผูกพันกันต่อไป ตามมาตรา 349 ดังนั้น ความผูกพันจึงยังไม่ระงับสิ้นไป แต่การที่เจ้าหนี้อยอมรับเอาการชำระหนี้อย่างอื่นตามมาตรา 321 วรรคแรกเช่นนี้ เป็นการรับเอาทรัพย์สินสิ่งใดแทนการชำระหนี้แล้ว หนี้จึงต้องระงับไปทีเดียว ซึ่งโดยลักษณะความมุ่งหมายแล้ว ไม่ใช่เป็นการผูกพันกันด้วยหนี้ใหม่อย่างกรณีของการแปลงหนี้ใหม่

²⁶กัญญา ติรเศรษฐเสมา, "แนวทางในการพัฒนาตราสารทางการเงินโดยอาศัยปัจจัยทางกฎหมาย (ศึกษา ที.ซี.ดี. เป็นตัวอย่าง)," (วิทยานิพนธ์ปริณิญามหาบัณฑิต ภาควิชานิติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2535), หน้า 68-71.

และการที่ลูกหนี้ชำระหนี้ให้แก่เจ้าหนี้ด้วยตัวเงิน อันเป็นการชำระหนี้เป็นอย่างอื่นแทนการชำระหนี้ โดยเฉพาะเจาะจง ซึ่งตามมาตรา 321 วรรคท้าย บัญญัติว่า หนี้จะระงับสิ้นไปต่อเมื่อตัวเงิน นั้น ได้ใช้เงินแล้ว จึงมีประเด็นที่น่าพิจารณาว่า การที่ลูกหนี้ยังไม่ได้ใช้เงินตามตัวเงินดังกล่าว อันมีผลทำให้หนี้เดิมไม่ระงับสิ้นไปนี้ ถือเป็น การแปลงหนี้ใหม่หรือไม่นั้น จะเห็นได้ว่า การที่ กฎหมายบัญญัติว่าหนี้เดิมยังไม่ระงับ ก็เพราะเหตุว่าการชำระหนี้ด้วยตัวเงินเป็นการชำระหนี้ อย่างอื่นผิดไปจากวัตถุประสงค์แห่งหนี้ แต่ก็ไม่ใช่แปลงหนี้ใหม่แต่ประการใด เพราะไม่มีความผูกพัน อะไรกันใหม่อันก่อขึ้นไว้โดยประสงค์จะระงับหนี้เดิม หากแต่เป็นการชำระหนี้เดิมด้วยการชำระ หนี้เป็นอย่างอื่น คือ ตัวเงิน โดยมีเงื่อนไขว่าหนี้เดิมจะระงับไปก็ต่อเมื่อได้มีการใช้เงินตามตัวเงิน แล้วเท่านั้น ลักษณะดังกล่าวจึงเป็นการมุ่งหมายจะชำระหนี้เดิม ต่างกับการแปลงหนี้ใหม่ ซึ่ง เป็นการทำสัญญาชำระหนี้เดิมแล้วก่อหนี้ขึ้นใหม่ผูกพันกัน มิใช่เพียงการชำระหนี้เดิมเท่านั้น

ดังที่ได้กล่าวมาแต่ต้นแล้วว่า ตัวเงินเป็นตราสารเปลี่ยนมือที่ใช้เป็นเครื่องมือในการ ชำระหนี้แทนการชำระด้วยเงินสด แต่โดยเหตุที่การชำระหนี้ด้วยตัวเงินนั้นไม่ เหมือนกับการนำ เงินสดมาชำระหนี้ ซึ่งย่อมเสร็จสิ้นได้ทันที ตัวเงินนั้นเป็นการชำระหนี้แบบมีกำหนดเวลาที่ เจ้าหนี้จะต้องรอไปจนกว่าจะครบกำหนด และลูกหนี้เป็นอันสัญญาว่า ถ้าเอาไปขึ้นเงินเมื่อถึง กำหนดดังกล่าวแล้ว เจ้าหนี้ก็จะได้รับชำระเงินตามตัว ต่อมา หากตัวเงินถึงกำหนดชำระ และเจ้าหนี้นำตัวไปขึ้นให้ลูกหนี้ชำระเงิน ถ้าลูกหนี้ชำระเงินให้ หนี้นั้นก็ เป็นอันระงับไป แต่ถ้า ลูกหนี้ไม่ยอมชำระเงิน หนี้ย่อมไม่ระงับ ดังที่บัญญัติไว้ในมาตรา 321 วรรคท้าย ว่า "ถ้า ชำระหนี้ ด้วยออก-ด้วยโอน-หรือด้วยสลักหลังตัวเงินหรือประทวนสินค้า ท่านว่าหนี้นั้นจะระงับ สิ้นไป ต่อเมื่อตัวเงินหรือประทวนสินค้านั้นได้ใช้เงินแล้ว" ทั้งนี้ก็เพื่อให้ความคุ้มครองแก่เจ้าหนี้ มิให้เจ้าหนี้ต้องเสียเปรียบ เพราะอาจไม่ได้รับเงินตามตัวเงินนั้นก็ ได้ กฎหมายจึงต้องบัญญัติ ไว้ให้ถือว่าหนี้ระงับต่อเมื่อได้มีการใช้เงินตามตัวเงินนั้นเสร็จสิ้นแล้ว และมาตรา 1005 ก็บัญญัติ ท่านองเดียวกันว่า "ถ้าตัวเงินได้ทำขึ้นหรือได้โอนหรือสลักหลังไปแล้วในมูลหนี้หนึ่งอันใด และ สิทธิตามตัวเงินนั้นมาสูญสิ้นไป เพราะอายุความก็ดี หรือเพราะละเว้นไม่ดำเนินการให้ ต้องตามวิธีใด ๆ อันจะพึงต้องทำก็ดี ท่านว่าหนี้เดิมนั้นก็ยังคงมีอยู่ตามหลักกฎหมายอันแพร่หลาย ทั่วไป เท่าที่ลูกหนี้มิได้ต้องเสียหายแต่การนั้น เว้นแต่จะได้ตกลงกันไว้เป็นอย่างอื่น"

เมื่อพิจารณาบทบัญญัติดังกล่าวจะเห็นว่า กรณีนี้ต้องมีการออก โอน หรือสลักหลัง

ตัวเงินเพื่อชำระหนี้ซึ่งมีมูลหนี้มาแต่เดิม แต่ถ้าเป็นกรณีอื่นที่ไม่มีมูลหนี้เดิมกันมาก่อน เจ้าหนี้ก็ไม่สามารถจะใช้สิทธิเรียกร้องได้

อนึ่ง การที่เจ้านี้ยอมรับชำระหนี้ด้วยตัวเงินดังกล่าวนี้ ไม่ถือเป็นการแปลงหนี้ใหม่ เพราะไม่มีความผูกพันอะไรกันใหม่อันก่อขึ้นไว้ แต่เป็นการชำระหนี้เดิมด้วยการชำระหนี้เป็นอย่างอื่น คือ ตัวเงิน และหนี้จะระงับไป ก็ต่อเมื่อได้มีการใช้เงินตามตัวเงินนั้น ซึ่งได้กล่าวมาแล้ว

คำพิพากษาฎีกาที่ 1298/2503 ลูกหนี้กู้เงินโจทก์ไปโดยทำหลักฐานเป็นหนังสือไว้ หลังจากนั้นลูกหนี้คนนั้นออกเช็คเพื่อชำระหนี้ให้โจทก์ แล้วขอรับหลักฐานการกู้เงินคืนไป เช่นนี้ มิใช่ เป็นกรณีคู่สัญญาได้ทำสัญญาเปลี่ยนแปลง ซึ่งเป็นสาระสำคัญแห่งแต่ประการใด เพราะหนี้ที่มีต่อกันอยู่นั้น มิได้มีสิ่งใดเปลี่ยนแปลงไป ฉะนั้นจึงมิใช่เป็นการแปลงหนี้ใหม่ เมื่อปรากฏว่าลูกหนี้ตาย เช็คของลูกหนี้ยังชนเงินไม่ได้ หนี้จึงยังหาระงับไปไม่

จากที่กล่าวมาข้างต้น เป็นกรณีที่คู่กรณีมีมูลหนี้ที่จะบังคับกันได้ตามกฎหมายอยู่แต่เดิม แล้วภายหลังได้ออก โฉน หรือสลักหลังตัวเงินเพื่อชำระหนี้ดังกล่าว ทำให้เกิดมูลหนี้ซ้อนกันสองอัน คือ มูลหนี้เดิมซึ่งตกลงชำระกันด้วยการออก โฉน หรือสลักหลังตัวเงิน และมูลหนี้ตามตัวเงินนั่นเอง ต่อมาเมื่อหนี้ตามตัวเงินถึงกำหนดชำระ ผู้ทรงซึ่งเป็นเจ้าหนี้ไม่ได้นำตัวไปขึ้นเงิน หรือนำตัวไปขึ้นเงินแต่ไม่ได้รับชำระหนี้ และผู้ทรงมิได้ดำเนินการต่าง ๆ ตามที่กฎหมายลักษณะตัวเงินบัญญัติไว้ รวมทั้งมิได้ฟ้องร้องดำเนินคดีเพื่อให้ได้รับชำระหนี้ตามตัวเงินดังกล่าว จนกระทั่งตัวเงินฉบับนั้นขาดอายุความที่จะฟ้องร้องกันได้ อย่างไรก็ตามผู้ทรงซึ่งเป็นเจ้าหนี้ของลูกหนี้ผู้ที่จะต้องรับผิดชอบตามตัวเงิน และเป็นเจ้าหนี้ของลูกหนี้ตามมูลหนี้เดิมที่มีอยู่ต่อกัน ก็สามารถฟ้องให้ลูกหนี้คนนั้นรับผิดชอบตามมูลหนี้เดิมได้ ซึ่งจะต้องพิจารณาถึงความสมบูรณ์ของหนี้เดิม เช่น มูลหนี้เดิมเป็นการกู้ยืมเงินเกินกว่าห้าสิบบาทขึ้นไป โดยมีได้มีหลักฐานแห่งการกู้ยืมเป็นหนังสือ ก็จะไม่ฟ้องร้องกันไม่ได้ รวมทั้งพิจารณาในเรื่องอายุความตามมูลหนี้เดิมด้วย และการที่จะบังคับสิทธิเรียกร้องตามมูลหนี้เดิมนี้ เจ้าหนี้บังคับได้เท่าที่ลูกหนี้มิได้เสียหายเท่านั้น เพราะการที่เจ้าหนี้ไม่สามารถบังคับสิทธิตามตัวเงินได้ก็เนื่องมาจากความผิดของเจ้าหนี้เอง หากลูกหนี้ต้องเสียหายเพราะการกระทำใด ๆ ของเจ้าหนี้แล้ว ลูกหนี้ก็สามารถยกข้อต่อสู้ขึ้นต่อผู้เจ้าหนี้ได้ เพื่อหักหนี้เท่าที่ตนเสียหาย

คำพิพากษาฎีกาที่ 477/2489 โจทก์ฟ้องว่า จำเลยได้รับเงินจากโจทก์แล้วออกตัวแลกเงินให้ โจทก์ไปเก็บเงินตามตัวไม่ได้ และได้ทำคำคัดค้านไว้ จึงมาฟ้องเรียกเงินคืน เช่นนี้เป็นการฟ้องเรียกเงินคืนตามมูลหนี้เดิมตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1005 มิใช่เป็นการฟ้องเรียกเงินตามตัวเงินหรือลามิควรได้ แม้จะมาฟ้องเกิน 1 ปี คดีก็ไม่ขาดอายุความตามมาตรา 1002 หรือ มาตรา 419

ผู้ทรงตัวแลกเงินมาฟ้องเรียกเงินคืนตามมูลหนี้เดิม เมื่อผู้ออกตัวรับว่าได้รับเงินไปจากผู้ทรงตัวแลกเงินจริงตามฟ้อง ดังนี้ ต้องตัดสินให้ผู้ออกตัวใช้เงินให้แก่ผู้ทรงตัว

คำพิพากษาฎีกาที่ 1275/2504 โจทก์บรรยายฟ้องว่า จำเลยเป็นหนี้โจทก์เรื่องเงินกู้ แล้วต่อมาจำเลยได้นำเช็คมามอบให้โจทก์เป็นการชำระหนี้ แต่ภายหลังเช็คนั้นเงินไม่ได้ โจทก์จึงไม่ได้รับชำระหนี้ โจทก์ทวงถามและบอกกล่าวให้จำเลยชำระหนี้แล้ว จำเลยเพิกเฉย จึงขอให้บังคับจำเลยชำระหนี้ให้แก่โจทก์ ดังนี้ มิได้เป็นการฟ้องเรียกเงินตามเช็คแต่อย่างเดียว แต่เป็นการเรียกร้องให้จำเลยชำระหนี้ตามมูลหนี้เดิมที่จำเลยกู้เงินโจทก์ไป อยู่ในตัวด้วย แม้เช็คนั้นจะขาดอายุความแล้ว แต่หนี้เงินกู้ก็ยังไม่ระงับสิ้นไปตามมาตรา 321 วรรคท้าย โจทก์จึงฟ้องเรียกหนี้เงินกู้เดิมนั้นได้ภายในอายุความ

คำพิพากษาฎีกาที่ 899/2510 โจทก์บรรยายฟ้องถึงมูลหนี้เดิม ซึ่งเป็นเรื่องที่จำเลยเอาเงินของโจทก์ไปใช้เป็นประโยชน์ส่วนตัว แล้วจำเลยทำหนังสือรับสภาพหนี้ทำสัญญาจะใช้เงินให้โจทก์จนครบ โดยจำเลยจัดให้มีจำนวนเป็นประกันหนี้รายนี้ รวมสามราย ส่วนที่เหลือจำเลยได้ออกเช็คสั่งจ่ายเงิน เมื่อถึงกำหนดโจทก์นำเช็คไปยื่นเงินไม่ได้ โดยธนาคารปฏิเสธว่าเงินในบัญชีไม่พอจ่าย โจทก์ได้ทวงถามให้จำเลยชำระหนี้ทั้งหมดตามหนังสือรับสภาพหนี้จำเลยเพิกเฉย โจทก์จึงฟ้องเรียกร้องให้จำเลยชำระหนี้เพียงบางส่วนเท่าจำนวนที่จำเลยชำระหนี้ให้โจทก์ด้วยเช็ค ดังนี้ เห็นได้ว่าฟ้องของโจทก์เป็นฟ้องเรียกร้องให้จำเลยชำระหนี้ตามมูลหนี้เดิมที่จำเลยชำระหนี้ให้โจทก์ด้วยเช็คแต่โจทก์ไม่ได้รับเงินตามเช็ค หากฟ้องเรียกเงินตามมูลหนี้แห่งเช็คแต่เพียงอย่างเดียว เมื่อความจริงโจทก์ยังไม่ได้รับเงินตามเช็ค แม้จะเป็นเพราะเช็คขาดอายุความแล้วก็ตาม หนี้เดิมตามจำนวนที่จำเลยชำระด้วยเช็คก็หารงับไปไม่ โจทก์มีสิทธิเรียกร้องให้จำเลยชำระหนี้เดิมที่ค้างชำระได้อยู่ และสิทธิเรียกร้องตามมูลหนี้

เดิมนี้มีอายุความ 10 ปี ฟ้องโจทก์จึงไม่ขาดอายุความ

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1791/2517 จำเลยตกลงซื้อที่ดินและสิ่งปลูกสร้างจากโจทก์ โดยให้โจทก์อาศัยอยู่ในสิ่งปลูกสร้างอีก 6 เดือน โจทก์ยอมให้จำเลยชำระราคาบางส่วน ราคาส่วนที่เหลือจำเลยจ่ายเช็คลงวันที่ล่วงหน้า 6 เดือนให้โจทก์ไว้ ต่อมาโจทก์จำเลยขอให้เจ้าพนักงานที่ดินทำสัญญาซื้อขายจะจดทะเบียนโอนกรรมสิทธิ์ในที่ดินให้จำเลย ระบุว่าโจทก์ได้รับเงินค่าที่ดินเสร็จเรียบร้อยแล้ว แต่เมื่อโจทก์นำเช็คไปขอรับเงิน ธนาคารปฏิเสธการจ่ายเงินโดยอ้างว่าเช็คพ้นกำหนดการจ่ายเงิน ดังนี้ โจทก์จำเลยยังเจตนาจะผูกพันกันตามสัญญาซื้อขายฉบับเดิมต่อไปตามเงื่อนไข เรื่องให้โจทก์มีสิทธิอยู่อาศัยในสิ่งปลูกสร้างแลกเปลี่ยนกับการผ่อนระยะเวลาการชำระค่าที่ดินที่ยังไม่ได้ชำระ การทำสัญญาซื้อขายจดทะเบียนต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ เป็นเพียงพิธีการโอนกรรมสิทธิ์ให้ถูกต้องตามกฎหมายเท่านั้น หากได้มีเจตนาจะแปลงหนี้หรือยกเลิกสัญญาฉบับเดิมไม่ เมื่อจำเลยมิได้เสียหายเนื่องจากการที่โจทก์มิได้นำเช็คไปขอรับเงินตามกำหนดและไม่มีข้อตกลงกันไว้เป็นอย่างอื่น กรณีจึงต้องด้วยประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 321 และมาตรา 1005 จำเลยต้องรับผิดชอบชำระราคาที่ดินที่ยังเหลืออยู่

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2473/2516 โจทก์ฟ้องว่าจำเลยทั้งสองเป็นสามีภริยากันได้ก่อนนี้ร่วมกัน โดยจำเลยที่ 1 ออกเช็คแลกเงินสดจากโจทก์ ดังนี้ เช็คหาใช้หลักฐานแห่งหนี้หรือแสดงว่าจำเลยเป็นหนี้ไม่ แต่เป็นการสั่งธนาคารให้ใช้เงิน กรณีนี้ต้องถือว่าเป็นการชำระหนี้โดยใช้เช็คแทนเงิน เกิดความผูกพันระหว่างกันในลักษณะตัวเงินตามมาตรา 900 ซึ่งบุคคลที่ลงลายมือชื่อในเช็คเท่านั้นที่จะต้องรับผิดชอบข้อความในเช็ค แม้โจทก์จะอ้างว่าฟ้องเรียกเงินตามมูลหนี้เดิม ก็ไม่ทำให้จำเลยที่ 2 ต้องรับผิดชอบฟ้อง เพราะจำเลยที่ 2 มิได้ลงลายมือชื่อในเช็ค หากจะถือว่ามูลหนี้เดิมเป็นหนี้กู้ยืมเงิน โจทก์ก็ไม่มีหลักฐานการกู้ยืมเป็นหนังสือลงลายมือชื่อจำเลยที่ 2 มาแสดง โจทก์จึงฟ้องร้องบังคับจำเลยที่ 2 ไม่ได้

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2093/2526 โจทก์ฟ้องบังคับเรียกเงินตามหนังสือรับรองการมอบตัวสัญญาใช้เงิน แม้ตัวสัญญาใช้เงินจะขาดอายุความฟ้องร้อง แต่สิทธิเรียกร้องตามหนังสือรับรองการมอบตัวสัญญาใช้เงิน เป็นสัญญาอีกฉบับหนึ่งต่างหากจากตัวสัญญาใช้เงิน เมื่อเอกสารดังกล่าวมีข้อความว่า หากจำเลยที่ 1 ไม่จ่ายเงินตามมูลค่าแห่งตัวสัญญาใช้เงินฉบับนี้ก็ดี หรือ

จ่ายเงินล่าช้ากว่ากำหนดที่ระบุไว้ในตัวสัญญาใช้เงินฉบับนี้ก็ดี หรือเพราะเหตุแห่งตัวสัญญาใช้เงินฉบับนี้สูญหายไปก็ดี จำเลยที่ 1 ยอมชดใช้เงินตามมูลค่าแห่งตัวสัญญาใช้เงินฉบับนี้พร้อมด้วยค่าดอกเบี้ยให้แก่โจทก์ โดยจำเลยที่ 2 ยอมเข้าค้ำประกันหนี้รายนี้ ดังนั้น จำเลยทั้งสองจึงต้องรับผิดชอบหนังสือรับรองการมอบตัวสัญญาใช้เงิน ซึ่งข้อสัญญาดังกล่าวไม่มีกฎหมายบัญญัติอายุความไว้เป็นอย่างอื่น จึงมีอายุความ 10 ปีตามมาตรา 164 [ปัจจุบันคือมาตรา 193/30]

ในกรณีที่ผู้ทรงสิทธิไล่เบี้ยตามกฎหมายตัวเงิน เพราะขาดอายุความ หรือเพราะละเว้นไม่ดำเนินการตามวิธีการที่กฎหมายกำหนด เช่น ไม่ทำคำคัดค้านในกรณีที่กฎหมายกำหนดให้ต้องทำ ผู้ทรงสิทธิยังสามารถฟ้องลูกหนี้ตามมูลหนี้เดิมชำระหนี้แก่ตนได้ เพราะการที่สิทธิของผู้ทรงหรือเจ้าหนี้ตามตัวเงินสูญสิ้นไปเพราะอายุความ หรือเพราะการที่เจ้าหนี้ไม่กระทำการใด ๆ ตามที่กฎหมายบัญญัติไว้ให้พึงต้องกระทำนั้น เป็นกรณีที่มูลหนี้ยังคงมีอยู่ แต่เจ้าหนี้ไม่สามารถบังคับชำระหนี้ได้ ประกอบกับการชำระหนี้ด้วยตัวเงิน มิได้ทำให้มูลหนี้เดิมระงับสิ้นไปแต่อย่างใด ดังนั้น เจ้าหนี้จึงฟ้องลูกหนี้ตามมูลหนี้เดิมได้ แต่การที่เจ้าหนี้ไม่ดำเนินการตามกฎหมายลักษณะตัวเงินจนเป็นเหตุให้ลูกหนี้เสียหาย เช่น ถ้าเจ้าหนี้นำตัวเงินยื่นตามกำหนด ก็จะได้รับชำระเงินตามจำนวนนั้น แต่เมื่อไม่ทำภายในกำหนดทำให้ลูกหนี้มิได้เตรียมเงินไว้จึงต้องไปกู้เงิน และเสียดอกเบี้ยด้วย เช่นนี้ ลูกหนี้เรียกให้เจ้าหนี้รับผิดชอบในดอกเบี้ยซึ่งเป็นค่าเสียหายได้อย่างไรก็ตาม หากเจ้าหนี้กับลูกหนี้ตกลงกันในการออกตัวเงินนั้นว่า ถ้าตัวเงินไม่มีการใช้เงินเพราะความผิดของเจ้าหนี้แล้ว ให้หนี้เป็นอันระงับไป ก็ยอมตกลงกันได้ และเมื่อเป็นดังนี้ เจ้าหนี้ก็จะมาใช้สิทธิเรียกร้องตามมูลหนี้เดิมอีกไม่ได้

อนึ่ง การที่ผู้ทรงหรือเจ้าหนี้ประสงค์จะเสนอคำฟ้องต่อศาลในมูลหนี้ตามตัวเงิน หรือมูลหนี้เดิม หรือฟ้องโดยอาศัยมูลหนี้เดิมและมูลหนี้ตามตัวเงินนั้น การบรรยายข้อเท็จจริงในคำฟ้องของเจ้าหนี้ผู้เป็นโจทก์เป็นสิ่งสำคัญอย่างมาก ถ้าในคำฟ้องได้บรรยายให้เห็นชัดแจ้งว่าสภาพและลักษณะของมูลหนี้เดิมก่อนที่จะได้มีการออกตัวเงินให้แก่กันนั้น มีลักษณะอย่างไรแล้ว ประกอบกับท้ายฟ้องของโจทก์ขอให้ศาลบังคับให้มีการชำระหนี้เดิมด้วย ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 172 วรรคสอง ดังนี้ ย่อมเป็นที่เห็นได้ว่า โจทก์มิได้บรรยายฟ้องมาเป็นการเรียกร้องเงินตามตัวเงินโดยเฉพาะแต่อย่างใด แต่เป็นการที่โจทก์มีความประสงค์จะเรียกร้องให้จำเลยชำระหนี้ตามมูลหนี้เดิมอีกด้วย ศาลจึงมีอำนาจที่จะพิพากษาให้

จำเลยชำระหนี้ตามมูลหนี้เดิมนั้นได้ แต่ในทางตรงกันข้าม หากโจทก์มิได้บรรยายฟ้องให้เห็นเป็นที่ชัดเจนว่าสภาพและลักษณะของหนี้เดิมเป็นหนี้อะไรแล้ว ย่อมแสดงให้เห็นว่าโจทก์ต้องการฟ้องเรียกเงินตามตัวเงินโดยเฉพาะแต่เพียงอย่างเดียวเท่านั้น เพราะถ้าโจทก์ประสงค์จะเรียกร้องตามมูลหนี้เดิม โจทก์ชอบที่จะบรรยายถึงมูลแห่งหนี้ให้ปรากฏ เพื่อศาลจะได้วินิจฉัยให้ชัดเจน เมื่อโจทก์มิได้บรรยายฟ้องให้ศาลเห็นถึงสภาพและลักษณะของมูลหนี้เดิมแล้ว ศาลย่อมไม่มีอำนาจที่จะพิจารณาไปถึงความสัมพันธ์ในมูลหนี้เดิมนั้นแต่ประการใด

ตามบทบัญญัติ มาตรา 321 วรรคท้าย และมาตรา 1005 มีประเด็นที่น่าพิจารณาว่า ความผูกพันระหว่างหนี้ตามตัวเงิน กับหนี้ตามมูลหนี้เดิม แยกออกจากกันได้หรือไม่ ในเรื่องนี้ ผู้เขียนมีความเห็นว่า การที่ลูกหนี้ชำระหนี้ตามมูลหนี้เดิมด้วยตัวเงินให้แก่เจ้าหนี้ ซึ่งมีผลทำให้หนี้เดิมยังไม่ระงับจนกว่าจะได้มีการใช้เงินตามตัวเงิน ตามที่กฎหมายบัญญัติไว้เช่น กรณีเช่นนี้ ไม่ได้ทำให้ความผูกพันระหว่างมูลหนี้ทั้งสองแยกออกจากกันไม่ได้ แม้ว่าหนี้ตามมูลหนี้เดิมยังไม่ระงับ จนกว่าจะได้ใช้เงินตามตัวเงินนั้นแล้วก็ตาม ที่เป็นเช่นนี้ก็เพราะเจ้าหนี้ยังไม่ได้รับการชำระหนี้ กฎหมายจึงบัญญัติขึ้นเพื่อคุ้มครองให้เจ้าหนี้ได้รับชำระหนี้ตามตัวเงินเสียก่อน หนี้เดิมจึงจะระงับไป นอกจากนี้ ยังเห็นได้ว่าสภาพของตัวเงินนั้นเองสามารถโอนเปลี่ยนมือได้หลายทอดโดยไม่จำกัด จึงอาจมีคู่สัญญาเข้ามาเกี่ยวข้องกับตัวเงินได้เป็นจำนวนมาก ซึ่งถ้าถือว่าความสัมพันธ์ระหว่างมูลหนี้ทั้งสองนี้ แยกออกจากกันไม่ได้ ก็จะก่อให้เกิดปัญหาขึ้นได้ กล่าวคือ ผู้ได้รับโอนตัวเงินมานั้นจะต้องพิจารณาถึงความสมบูรณ์ของหนี้ตามตัวเงินและหนี้ตามมูลหนี้เดิมที่มีมาก่อนการออกตัวเงินฉบับดังกล่าว หากเป็นเช่นนี้ย่อมไม่มีผู้ใดยินยอมรับการชำระหนี้ด้วยตัวเงิน อันจะไม่เป็นการส่งเสริมให้มีการใช้ตัวเงินในวงการธุรกิจ และการค้า

อนึ่ง จากบทบัญญัติของมาตรา 321 วรรคท้าย และมาตรา 1005 ดังกล่าว ก่อให้เกิดผลในแง่ของผู้ส่งจ่ายตัวเงินว่า เขาจะต้องมีความรับผิดชอบตามมูลหนี้เดิมและมูลหนี้ตามตัวเงินด้วยนั้น อาจทำให้คิดไปได้ว่าการที่ผู้ส่งจ่ายตัวเงินได้ออกตัวเงินชำระหนี้ให้แก่เจ้าหนี้นั้น ไม่เป็นผลดีแก่เขาเลย เพราะเขาจะต้องรับผิดชอบตามมูลหนี้เดิม และมูลหนี้ตัวเงิน ถึงสองต่อ ซึ่งถ้าตัวเงินฉบับดังกล่าวโอนไปยังบุคคลภายนอกต่อไปเป็นทอด ๆ ผู้ส่งจ่ายก็ต้องรับผิดชอบต่อบุคคลเหล่านั้น โดยที่ไม่อาจยกข้อต่อสู้อันอาศัยความเกี่ยวพันกันเฉพาะบุคคลระหว่างตนกับคู่สัญญาโดยตรงตามมูลหนี้เดิม หรือข้อต่อสู้อันอาศัยความเกี่ยวพันกันระหว่างตนกับผู้ทรงคน

ก่อน ๆ ขึ้นต่อสู้ผู้ทรงคนปัจจุบันได้ ตามมาตรา 916 แต่ในความเป็นจริงแล้วมิได้เป็นเช่นนั้น กล่าวคือ กฎหมายลักษณะตัวเงิน ก็มีบทบัญญัติให้ความคุ้มครองแก่ผู้ออกตัวเงินอยู่หลายประการ เช่น การยกข้อต่อสู้ที่ปรากฏในเนื้อหาของตัวเงินนั้นเอง หรือข้อต่อสู้ในเรื่องความสามารถของตนบกพร่อง ตามมาตรา 902 เป็นต้น ขึ้นต่อสู้ผู้ทรงคนปัจจุบันได้ นอกจากนี้ผู้ส่งจ่ายตัวเงินยังสามารถจัดข้อกำหนดคลังหรือจำกัดความรับผิดชอบของตนลงในตัวเงินได้ อีกทั้งการที่ผู้ส่งจ่ายออกตัวเงินเพื่อชำระหนี้ให้แก่เจ้าหนี้ ก็ทำให้ผู้ส่งจ่ายได้รับประโยชน์ด้วย เนื่องจากตนไม่ต้องนำเงินสดไปชำระหนี้ ซึ่งก่อให้เกิดความปลอดภัย สะดวก และยังสามารถนำเงินไปหมุนใช้ประโยชน์ในทางอื่นได้ก่อนที่ตัวเงินนั้นจะถึงกำหนดชำระ อนึ่ง ถ้าผู้ส่งจ่ายถูกเจ้าหนี้ฟ้องให้รับผิดชอบเพื่อความในตัวเงินและได้ใช้เงินไปแล้ว หากผู้ส่งจ่ายตัวเงินดังกล่าวมีข้อต่อสู้ตามมูลหนี้เดิมระหว่างตนกับผู้ที่ตนออกตัวเงินให้ไป อยู่อย่างไร ผู้ส่งจ่ายก็ชอบที่จะยกข้อต่อสู้ อันเป็นข้อต่อสู้โดยตรงระหว่างตนกับผู้ที่ตนออกตัวเงินให้ ขึ้นต่อสู้กับบุคคลเช่นว่านั้นได้ ตามหลัก Privity of Contract (หลักความสัมพันธ์เฉพาะตัวของคู่สัญญา) ซึ่งได้กล่าวมาข้างต้นแล้ว